

CONCURS DE SOLUȚII – PIAȚA SFATULUI, BRAȘOV

STUDIU ISTORIC DE FUNDAMENTARE

Beneficiar:

Ordinul Arhitecților din România (OAR)

Elaborator:

SC Quattro Design SRL București

Nr. contract:

79/14.01.2020 – Nr. comandă OAR

371/28.02.2020 – SC Quattro Design SRL

Data:

Martie 2019

Vedere a Brașovului spre nord (Kronstadt gegen Norden), cca 1820

AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-92-4-52

Detaliu pe copertă.

Studiu istoric de fundamentare a P.U.Z.

I. Elaborator

SC Quattro Design SRL – Contract nr. 371/28.02.2020

II. Lista autorilor

Autori: arh. urb. Irina POPESCU-CRIVEANU (IPC), specialist MC, ist. Adriana STROE (AdS), expert MC, ist. Aurelian STROE (AS), specialist MC, arh. Marina ILIESCU (MI), expert MC, arh. urb. Șerban POPESCU-CRIVEANU (SPC), expert MC. Colaboratori: arh. urb. Ana Maria PETRESCU (AP), ing. peis. Oana Georgiana PÎRVU (OP). Piese desenate: arh. urb. Șerban POPESCU-CRIVEANU, expert MC, arh. urb. Irina POPESCU-CRIVEANU, specialist MC, urb. Cristina MOTOTOLEA-ZAHARIA.

III. Cuprinsul studiului

1. Obiectivele și limitele studiului istoric (IPC)	7
1.1. Obiectivele studiului istoric (IPC)	7
1.1.1. Fundamentarea istorică a temei de concurs – Piața Sfatului Brașov	7
1.1.2. Avizarea preliminară a principiilor de intervenție	7
1.2. Teritoriul de referință (IPC)	7
1.3. Limitele studiului istoric (IPC)	7
1.4. Bibliografie și surse (IPC, AdS, AS)	7
2. Regimul juridic de protecție (IPC, AP)	8
2.1. Monumente istorice (IPC)	8
2.2. Valori de patrimoniu cultural de interes național (IPC)	11
2.3. Reglementări urbanistice (IPC, AP)	11
2.3.1. Planul Urbanistic General al Municipiului Brașov	11
2.3.2. Planul Urbanistic Zonal - Zona de rezervație de arhitectură „Cetate”	11
2.4. Concluzii (IPC)	11
3. Evoluția orașului Brașov (IPC, SPC, AdS, AS)	12
3.1. Descrierea așezării medievale conservate în centrul orașului Brașov (AdS, AS)	12
3.2. Etapele de dezvoltare urbanistică a orașului Brașov (IPC, SPC)	14
3.2.1. Secolul XII – Prima jumătate a secolului XIV	15
3.2.2. 1350 – Prima jumătate a secolului XVII	17
3.2.3. A doua jumătate a secolului XVII – 1867	17
3.2.4. 1867-1918	17
3.2.5. 1918-1948	18
3.2.6. 1948-2020	18
3.3. Construcțiile reprezentative ale Cetății (AdS, AS, MI, IPC)	19
3.3.1. Biserica Neagră	19
3.3.2. Casa Sfatului	19
3.3.3. Hala orașului (Casa Hirscher)	22
3.3.4. Fortificațiile orașului	23
4. Evoluția Pieței Sfatului (IPC, SPC, AdS, AS)	24
4.1. Rolul istoric al Pieței Sfatului și caracteristicile sale principale (AdS, AS, AP, IPC)	24
4.2. Etapele de dezvoltare urbanistică (IPC)	27
4.2.1. Alcătuirea zonei de târg; elemente naturale	27
4.2.2. Utilizarea pieței în perioada medievală	27
4.2.3. Utilizarea pieței în secolele XIX-XX	30
4.2.4. Utilizarea pieței în a doua jumătate a secolului XX	33
4.3. Utilizarea actuală a pieței (IPC)	34
4.4. Amenajarea istorică a spațiului public al pieței (IPC)	42
4.5. Amenajări recente ale spațiului public al pieței (IPC)	43

5. Valori arhitecturale, urbanistice, memoriale, peisagere (SPC, IPC)	45
6. Viziune generală de restaurare; recomandări (IPC, SPC)	46
7. Restricții și permisivități de intervenție – Piața Sfatului (SPC, IPC)	47
7.1. Circulații și accese	47
7.2. Funcțiunile și utilizările pieței	48
7.3. Imobilele care formează cadrul pieței	48
7.4. Amenajarea pieței	49
8. Surse bibliografice, iconografice și cartografice (IPC, AdS, AS)	50
8.1. Surse bibliografice (selectiv)	50
8.2. Surse cartografice (selectiv)	52
8.3. Surse iconografice (selectiv)	52
8.4. Studii anterioare	52
9. Anexe (IPC, AdS, AS, MI)	53
9.1. Reprezentări cartografice ale Cetății (IPC)	53
9.2. Fronturile Pieței Sfatului – informații relevante (AdS, AS, MI)	61
9.2.1. Frontul de nord-est al Pieței Sfatului	61
9.2.2. Frontul de sud-est al Pieței Sfatului	68
9.2.3. Frontul de sud-vest al Pieței Sfatului	75
9.2.4. Frontul de nord-vest al Pieței Sfatului	77
9.3. Evoluția denumirilor piețelor și târgurilor (IPC)	83
9.4. Extrase documentare (IPC)	84
9.4.1. Irina Băldescu, <i>Transilvania medievală...</i>	84
9.4.2. Amenajarea Pieței 23 August din Brașov	88
9.4.3. Reabilitarea și reamenajarea Curții Honterus	96

IV. Lista pieselor desenate

---

1. Regimul juridic de protecție
2. Restricții privind intervenția
3. Permisivități de intervenție

V. Lista de semnături și ștampile

Arh. urb. Irina POPESCU-CRIVEANU, specialist MC, șef de proiect

---

Ist. Adriana STROE, expert MC

Ist. Aurelian STROE, specialist MC

Arh. Marina ILIESCU, expert MC

Arh. urb. Șerban POPESCU-CRIVEANU, expert MC

Arh. urb. Ana Maria PETRESCU

Urb. Cristina MOTOTOLEA-ZAHARIA

Ing. peis. Oana Georgiana PÎRVU

---

1. Obiectivele și limitele studiului istoric

1.1. Obiectivele studiului istoric

1.1.1. Fundamentarea istorică a temei de concurs – Piața Sfatului Brașov

În concordanță cu obiectivele solicitate de beneficiar (Primăria Municipiului Brașov, prin Ordinul Arhitecților din România), cu dispozițiile legale și cu situația zonei, studiul istoric de fundamentare urmărește:

1. Prezentarea evoluției și caracteristicilor Pieței Sfatului, în contextul dezvoltării orașului;
2. Stabilirea valorilor de ordin cultural, a modului de protecție necesar și a modului de dezvoltare permis în teritoriul Pieței Sfatului;
3. Recomandări referitoare la funcționarea Pieței Sfatului, în contextul zonei centrale a orașului Brașov.

1.1.2. Avizarea preliminară a principiilor de intervenție

Studiul istoric va fi prezentat, spre avizare, la Comisia Națională a Monumentelor Istorice, astfel încât viitorul proiect de amenajare să beneficieze de suportul legal al actului de avizare. Câștigătorii concursului vor folosi concluziile acestuia și vor actualiza/completa studiul în cadrul procesului viitor de avizare-aprobare a intervențiilor. Un studiu arheologic de sinteză va fi necesar în procesul de avizare.

1.2. Teritoriul de referință

Teritoriul de referință al studiului este reprezentat de Piața Sfatului, așa cum este stabilit prin solicitarea beneficiarului.

Pentru înțelegerea modului de evoluție și a caracteristicilor pieței, a fost studiat teritoriul învecinat, care constituie cadrul relevant pentru configurarea urbanistică a pieței.

Pentru înțelegerea contextului apariției și evoluției Pieței Sfatului, au fost prezentate etapele definitorii ale dezvoltării teritoriului urban.

1.3. Limitele studiului istoric

Studiul istoric nu tratează în mod detaliat evoluția fondului construit, limitându-se la informațiile necesare și suficiente pentru fundamentarea intervenției solicitate prin temă.

Studiul are la bază informațiile referitoare la stadiul actual al dezvoltării furnizate de Primăria Municipiului Brașov:

- Ridicare topografică sumară;
- Regimul urbanistic;
- Istoricul intervențiilor în piață.

Primăria nu a furnizat informații referitoare la:

- Regimul de proprietate și al concesiunilor;
- Solicitățile administrației publice referitoare la amenajare.

1.4. Bibliografie și surse

Din pricina termenului scurt de elaborare, studiul se bazează pe informații publicate sau disponibile în momentul de față, fără să-și poată propune cercetări extinse de arhivă.

Studiul preia fragmente din studii anterioare ale autorilor, și anume:

- Adriana STROE, Aurelian STROE, „Brașov-Cetate (Innere Stadt). Evoluția urbanistică și arhitecturală”, in: *Revista Monumentelor Istorice*, Tom 1-2, 2009, pp. 77-108.
- Irina POPESCU-CRIVEANU, Șerban POPESCU-CRIVEANU, Ștefan BĂLICI, Marina ILIESCU *et al.* (Quattro Design SRL), *Studiu istoric – Amplasare construcție provizorie – Imobil Piața Sfatului nr. 12-14 (Casa Hirscher), Brașov, mss.*, martie 2006.
- Șerban POPESCU-CRIVEANU, Marina ILIESCU *et al.* (Urbana SA), *Studiu istoric P.U.Z. Extindere Hotel „Aro Palace” Brașov, mss.*, dec. 2002.
- Marina ILIESCU – studii istorice pentru diferite imobile din Brașov (vezi Cap. 8.4. Studii anterioare).

2. Regimul juridic de protecție

2.1. Monumente istorice

Piața Sfatului și componentele sale sunt înscrise în Lista Monumentelor Istorice, astfel:

- 124-BV-II-s-A-11295 – Centrul istoric – Cetatea Brașovului, Delimitare: NE – Bd. Eroilor, Str. Dobrogeanu-Gherea; NV – canalul Graft și versantul sudic al dealului Romurilor; SV – Șirul Beethoven și Aleea Tiberiu Brediceanu, versantul nordic al dealului Tâmpa, sec. XIV-XX

La limita Pieței se găsesc următoarele monumente istorice, vizibile dinspre aceasta:

- 118-BV-II-m-A-11294 – Ansamblul fortificațiilor orașului, Aleea Brediceanu Tiberiu, Str. Șirul Beethoven, Aleea După Ziduri, Bulevardul Eroilor, dealul Warthe, muntele Tâmpa, sec. XIV-XVII, cu subcomponentele sale:
  - 123-BV-II-m-A-11294.05 – Elemente de fortificare exterioară: Turnul Negru, Turnul Alb, Dealul Romurilor (Turnul Negru – în fața Bastionului Fierarilor, Turnul Alb – în fața Bastionului Graft), sec. XIV-XVII

În incinta pieței și pe laturile acesteia se găsesc următoarele monumente istorice:

132	BV-II-m-B-11301	Casa Benkner	municipiul BRAȘOV	Str. <u>Barițiu</u> Gh. 1-1A	sec. XVI - XIX
424	BV-II-m-B-11560	Casa Albrichsfeld - Kamner	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 1	1587, sec. XIX, sec. XX
425	BV-II-m-B-11561	Casa Vasady	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 2	sec. XVI - XX
426	BV-II-a-B-11562	Ansamblul bisericii "Adormirea Maicii Domnului"	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 3	sf. sec. XIX
427	BV-II-m-B-11562.01	Biserica "Adormirea Maicii Domnului"	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 3	sf. sec. XIX
428	BV-II-m-B-11562.02	Casa parohială	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 3	sf. sec. XIX, cu pivnițe sf. sec. XVIII
429	BV-II-m-B-11563	Casa Czeides	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 4	sec. XVI - XVIII
430	BV-II-m-B-11564	Casa Wallbaum	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 5	sec. XVI - XVIII
431	BV-II-m-B-11565	Casa Fabritius	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 6	sec. XVI - XIX
432	BV-II-m-B-11566	Casa Mandl	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 7	sec. XIX
433	BV-II-m-B-11567	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 8	sec. XVI - XIX
434	BV-II-m-B-11568	Casa din curte	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 10	sec. XVIII
435	BV-II-m-A-11569	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 11	sec. XVII - XVIII
436	BV-II-m-B-11570	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 12	sec. XVII - XIX
437	BV-II-m-B-11571	Fosta farmacie "La Harap"	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 13	sec. XVII - XIX
438	BV-II-m-A-11572	Fostul birt "Gaura Dulce", azi restaurant	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 14, cu intrarea din str. Gött Johann	sec. XVII
439	BV-II-m-A-11573	Casa Negustorilor (Kaufhaus)	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 14	1544 - 1545, sec. XVIII
440	BV-II-m-A-11574	Casele Closius - Hiemesch - Giesel	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 15-16	1566, sec. XVI, 1720, c. 1800, 1836
441	BV-II-m-B-11575	Casa Cziegler, pe locul primei farmaciei a orașului	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 17	1512, 1781, 1829
442	BV-II-m-B-11576	Casa Filstich - Plecker	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 18	sec. XVI - XVIII
443	BV-II-m-B-11577	Casa Stefanovitsch	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 19	sec. XIX
444	BV-II-m-B-11578	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 21	sec. XV - XX

445	BV-II-m-B-11579	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 22	sec. XVI - XVIII
446	BV-II-m-B-11580	Palatul Safrano	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 23	sec. XIX
447	BV-II-m-B-11581	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 24	sec. XVIII - XIX
448	BV-II-m-A-11582	Casa Mureșenilor	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 25	sec. XV - XIX
449	BV-II-m-B-20906	Palatul Czell	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 26	1903
450	BV-II-m-B-11583	Casa Seuler	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 27	sec. XVI - XVIII
451	BV-II-m-B-11584	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 28	sec. XVI - XIX
452	BV-II-m-B-11585	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 29	sec. XVI - XIX
453	BV-II-m-A-11586	Casa Sfatului, azi muzeu	municipiul BRAȘOV	Piața Sfatului 30	1420, 1770

În imediata vecinătate a pieței (la o distanță sub 100m de limitele acesteia) se găsesc următoarele monumente istorice:

133	BV-II-m-B-11302	Casa Ridely	municipiul BRAȘOV	Str. Barițiu Gh. 2	sec. XVI - XVIII
134	BV-II-m-B-11303	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Barițiu Gh. 3	sec. XVI - XIX
135	BV-II-m-B-11304	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Barițiu Gh. 4	sec. XVI - XIX
136	BV-II-m-B-11305	Casa Valentinus Hirscher	municipiul BRAȘOV	Str. Barițiu Gh. 6	sec. XVI - XIX
138	BV-II-a-A-11307	Ansamblul bisericii "Sf. Treime"-Grecească	municipiul BRAȘOV	Str. Barițiu Gh. 12	sec. XVIII - XIX
139	BV-II-m-A-11307.01	Biserica "Sf. Treime"-Grecească	municipiul BRAȘOV	Str. Barițiu Gh. 12	1786
140	BV-II-m-B-11866	Casa Sextil Pușcariu	municipiul BRAȘOV	Str. Barițiu Gh. 12	sec. XIX
225	BV-II-m-B-11385	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Coresi Diaconul 2	sec. XVI - XVIII
226	BV-II-m-B-11386	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Coresi Diaconul 4	sec. XVII - XIX
227	BV-II-m-B-11387	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Coresi Diaconul 6	sec. XVIII - XIX
242	BV-II-m-B-11397	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Enescu 2	1779
243	BV-II-m-B-11398	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Enescu 6	sf. sec. XIX
244	BV-II-m-B-11399	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Enescu 7	1769
245	BV-II-m-A-11400	Fost atelier de tâmplărie și depozit de marfă	municipiul BRAȘOV	Piața Enescu 11 bis	sec. XVII - XVIII
246	BV-II-m-B-11401	Casă	municipiul BRAȘOV	Piața Enescu 12	sec. XVIII
251	BV-II-m-A-11405	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Gött Johann 3	1654
252	BV-II-m-B-11406	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Gött Johann 5	sec. XVII
253	BV-II-m-B-11407	Casa de editură Ciurcu	municipiul BRAȘOV	Str. Hirscher Apollonia 3	sec. XVI - XVIII
254	BV-II-m-B-11408	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Hirscher Apollonia 4	sec. XVI - XVIII
255	BV-II-m-B-11409	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Hirscher Apollonia 6	sec. XVII, sec. XIX

256	BV-II-m-B-11410	Sală de spectacole, cafenea, restaurant - Reduta, azi Centrul Cultural "Reduta"	municipiul BRAȘOV	Str. Hirscher Apollonia 8	1893
258	BV-II-a-A-11412	Ansamblul Biserica Neagră	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes f.n.	sec. XII - XIX
259	BV-II-m-A-11412.01	Biserica evanghelică zisă "Biserica Neagră"	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes f.n.	1383 - 1477, sec. XVI, sec. XVIII
260	BV-II-m-A-11412.02	Fostul cimitir parohial, azi Curtea Johannes Honterus	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes f.n.	sec. XII - XIX
261	BV-II-m-A-11413	Fosta școală de băieți, azi Corpul A al liceului "Johannes Honterus"	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 1	1822 - 1823
262	BV-II-m-A-11414	Casa parohială evanghelică a parohiei "Biserica Neagră"	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 2	1388, 1776
263	BV-II-m-A-11415	Fostul gimnaziu evanghelic, azi corpul B al Liceului "Johannes Honterus"	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 3	1541, ref. 1743 - 1748, 1834 - 1835
264	BV-II-m-B-11416	Casă	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 4	1780
265	BV-II-m-A-11417	Fosta casă a predicatorilor, azi corpul C al Liceului "Johannes Honterus"	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 5	1786 - 1793, 1855
266	BV-II-m-B-11418	Fosta casă a Rectorului, azi locuință	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 6	1772
267	BV-II-m-B-11419	Fosta casă a Rectorului, azi locuință	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 7	1772
268	BV-II-m-B-11420	Fosta casă a Rectorului, azi locuință	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 8	1772
269	BV-II-m-B-11421	Casa paraclisierului	municipiul BRAȘOV	Curtea Honterus Johannes 9	sec. XVI - XIX
321	BV-II-m-A-11467	Casa Schobel	municipiul BRAȘOV	Str. Mureșenilor 9	1550, sec. XVIII
322	BV-II-m-B-11468	Casa Lazar	municipiul BRAȘOV	Str. Mureșenilor 15	sec. XVI - XIX
347	BV-II-m-B-11488	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 2	sec. XIX
348	BV-II-m-B-11489	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 3	sec. XIX
349	BV-II-m-B-11490	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 4	sec. XIX
350	BV-II-m-B-11491	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 5	sec. XVI - XIX
351	BV-II-m-B-11492	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 6	sec. XVIII
352	BV-II-m-B-11493	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 7	sec. XVIII
353	BV-II-m-B-11494	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 8	sec. XIX
354	BV-II-m-B-11495	Casa Gottlieb Fleischer	municipiul BRAȘOV	Str. Poarta Schei 9	sec. XVI, ref. 1880
381	BV-II-m-B-11522	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Postăvarului 10	sec. XVIII
394	BV-II-m-B-11535	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Republicii 1	sec. XIX
395	BV-II-m-B-11536	Locuință și spațiu comercial	municipiul BRAȘOV	Str. Republicii 2	1583, 1787, sec. XIX
396	BV-II-m-B-11537	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Republicii 4	sec. XVI - XVII
397	BV-II-m-B-11538	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Republicii 8	sec. XVIII - XIX
410	BV-II-m-B-11551	Casă	municipiul BRAȘOV	Str. Roth Stefan Ludwig 3	sec. XVIII - XIX

2.2. Valori de patrimoniu cultural de interes național

Legea nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate:

Anexa nr. III – Valori de patrimoniu cultural de interes național (monumente istorice de valoare națională excepțională) cuprinde (în categoria 1. Monumente de ansambluri de arhitectură), următoarele poziții:

- Ansamblul urban fortificat Municipiul Brașov (subcategoria g – *Ansambluri urbane*, poziția 8);
- Casa Sfatului și Casa Hirscher, Municipiul Brașov (subcategoria f – *Clădiri civile urbane*, pozițiile 9, 10);
- Biserica Neagră, Municipiul Brașov (subcategoria k – *Biserici și ansambluri mănăstirești*, poziția 32).

Anexa nr. I – Zone naturale protejate de interes național și monumente ale naturii include Muntele Tâmpa, cu o suprafață de 188,20 ha (în categoria 2.0. – Rezervații și monumente ale naturii, poziția 255).

Ordonanța de urgență nr. 49/2016 pentru modificarea Legii nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate a modificat Anexa 1 a legii, care a devenit „Lista consolidată a ariilor naturale protejate din România”. Poziția Muntelui Tâmpa este prezentă cu două regimuri juridice distincte:

- 1. Lista ariilor naturale protejate de interes național: 1.c. Rezervații științifice, monumente ale naturii și rezervații naturale: RONPA0272 Muntele Tâmpa, Județul Brașov;
- 3. Lista ariilor naturale protejate de importanță comunitară: 3.a. Situri de importanță comunitară: ROSCI0120 Muntele Tâmpa, Județul Brașov.

2.3. Reglementări urbanistice

2.3.1. Planul Urbanistic General al Municipiului Brașov

Conform Planului Urbanistic General (PUG) al Municipiului Brașov, 2010, zona de studiu se găsește în zona centrală a orașului, zona CP – Subzona centrală situată în limitele zonei de protecție a valorilor istorice și arhitectural – urbanistice.

Zona centrală istorică, din care face parte teritoriul analizat prin prezentul studiu, este descrisă ca fiind o zonă centrală, tradițională, amplasată în interiorul limitelor de protecție a valorilor istorice și arhitectural urbanistice, păstrează fragmentar țesutul urban rezultat din succesiunea diferitelor etape de evoluție a tramei stradale manifestate prin dezvoltare spontană sau pe baza unor reglementări urbanistice sau proiecte.

În cadrul subzonei, se prevede respectarea reglementărilor urbanistice definite prin PUZ - Zona de rezervație de arhitectură „Cetate” Brașov. Se prevede realizarea de proiecte care să vizeze întregul ansamblu al subzonei centrale (suprapusă peste nucleul istoric). Aceste proiecte urmează a fi avizate de către MDRAP și MC.

2.3.2. Plan Urbanistic Zonal - Zona de rezervație de arhitectură „Cetate”

Piața Sfatului este inclusă în teritoriul reglementat prin *Planul Urbanistic Zonal (PUZ) – Zona de rezervație de arhitectură „Cetate”*, elaborat de INCD Urbanproiect (șef proiect ing. L. Veluda, arh. D. Apostol, 2006). Piața Sfatului este inclusă în ZIR 1, care cuprinde zona centrală: Piața Sfatului, fiind delimitată de străzile: Mureșenilor, Gheorghe Barițiu, George Coșbuc, Castelului, Nicolae Bălcescu, Politehnicii, Postăvarului, Mihail Sadoveanu, Sf. Ioan. Frontul de NV al Pieței este inclus în SIR 1a, delimitată la NV de Str. După Ziduri și la SE de străzile G. Barițiu și Mureșenilor.

Referitor la potențialele intervenții în Piața Sfatului, Regulamentul local de urbanism aferent PUZ prevede următoarele:

1.4. Spații neconstruite publice sau private: „Se mențin, se restaurează sau se reamenajează: Spații publice (piețe, piațete, scuaruri) și spații care caracterizează trasee pietonale sau prioritar pietonale”.

2.4. Concluzii

- a. Piața Sfatului este protejată prin includerea în situl „Centrul istoric – Cetatea Brașovului”, monument istoric de importanță națională (înscris în LMI 2015 ca sit, grupă valorică A). Împreună cu fortificațiile sale, orașul istoric este stabilit ca „valoare de patrimoniu cultural de interes național”.
- b. Componentele și fronturile Pieței Sfatului reprezintă monumente istorice, în număr de 43, din care 40 categoria „monument”, grupa valorică A (9 poziții) și B (32 poziții) și 1 categoria „ansamblu”, grupa valorică B, cu două subpoziții, categoria monument. Două imobile (Casa Sfatului și Casa Hirscher) sunt stabilite ca „valori de patrimoniu cultural de interes național”.
- c. Delimitarea zonelor de protecție ale monumentelor istorice nu este relevantă, întreg teritoriul fiind protejat prin înscriere în Lista monumentelor istorice.
- d. Reglementările urbanistice în ceea ce privește spațiul pieței nu sunt precise.

3. Evoluția orașului Brașov

3.1. Descrierea așezării medievale conservate în centrul Municipiului Brașov¹

Așezarea medievală a Brașovului, mărginită de Muntele Tâmpa, la sud (957m) și de Dealul Omizilor, la nord (711m), este amplasată la o altitudine de 550-600m. Configurația geografică determinat forma trapezoidală a cetății, iar traseul străzilor longitudinale urmează direcția pantei, SV-NE.

Așezarea este delimitată de fortificații bine păstrate pe două dintre laturile sale, spre interiorul Cetății dezvoltându-se, de-a lungul fortificațiilor, străzile Castelului (Burggasse) la SE, George Barițiu și Mureșenilor la NV. Celelalte două laturi sunt constituite de două străzi largi – Șirul Beethoven (SV) și Bd. Eroilor (NE), care marchează traseul fortificațiilor desființate în a doua jumătate a sec. XIX.

Plan al orașului Brașov, prob. 1897

Adriana STROE, Aurelian STROE, „Brașov-Cetate (Innere Stadt). Evoluția urbanistică și arhitecturală”, in: *Revista Monumentelor Istorice*, Tom 1-2, 2009.

Punctul central al așezării este reprezentat de Piața Sfatului, fosta Piață (*Marktplatz*), tangentă laturii nord-vestice a Cetății. Piața are tot o formă trapezoidală și este dominată de clădirea Muzeului Județean de Istorie, fosta Casă a Sfatului, așezată în mijlocul pieței.

Piața a avut o funcție comercială; cele patru laturi ale sale au fost destinate unui anume fel de marfă, fapt atestat și de denumirea istorică a acestora; cele mai stabile au fost denumirile laturilor de nord-vest și nord-est – Șirul Inului (*Leinzeile*), respectiv Șirul Grâului (*Kornzeile*).

- Unele dintre clădirile care mărgineau Piața aveau, la parter, galerii deschise (Hala orașului, Piața Sfatului nr. 14; Piața Sfatului nr. 15-16). Galeria erau destinate comerțului și aparțineau spațiului public al Pieței. Se poate presupune că galerii de acest tip se găseau la parterul mai multor clădiri din Piață.

¹ După Adriana STROE, Aurelian STROE, „Brașov-Cetate (Innere Stadt). Evoluția urbanistică și arhitecturală”, in: *Revista Monumentelor Istorice*, Tom 1-2, 2009, pp. 78-80; 97-98. Descrierea funcțiilor pieței și descrierea vecinătăților sunt preluate integral din acest articol.

- Tot pentru comerț erau folosite străzile adiacente Pieței, acestea fiind (ca și laturile Pieței), specializate pentru o anumită marfă – fapt atestat și de denumirea lor istorică. Strada George Barițiu – *Rossmarkt* – care se deschide din colțul nord-vestic al Pieței, era Târgul Cailor.
- Strada Apollonia Hirscher – *Fischmarkt*, care se deschide pe latura de sud-est a Pieței, era destinată Pieței de Pește, piațeta triunghiulară aflată la extremitatea sudică a acestei străzi fiind Piața pentru textile (Kotzenmarkt); de remarcat că străzile învecinate – Castelului și Cerbului – erau locuite preponderent de țesători.
- Strada Diaconu Coresi – *Kuhmarkt* – accesibilă prin colțul sud-estic al Pieței era, așa cum arată și denumirea, Piața pentru Vite, fiind așezată la extremitatea vestică a străzii Nicolae Bălcescu (*Schwarzgasse*), strada Tăbăcarilor, și în imediata apropiere a străzii Johann Gött (*Fleischergasse*), unde se aflau scaunele măcelarilor.

Desfășurarea comerțului în Piață și spațiile adiacente era strict reglementată de Statutele orașului, suprafața mare și specializarea părților componente ale Pieței documentând importanța comerțului pentru viața economică a orașului. Tot în Piață erau păstrate etaloanele pentru unitățile de măsură.

Pe lângă funcția comercială, Piața avea un loc important în viața politică și socială a Cetății. Suprafața pieței era străbătută de canale cu poduri; două fântâni din piatră se aflau pe laturile de sud-est și nord-vest ale Pieței. Mai târziu, din secolul al XIX-lea până la mijlocul secolului XX, *Kornzeile* este menționat ca promenadă a orașului.

Vecinătățile pieței sunt configurate astfel:

- La sud-vest de Piață, separată de aceasta printr-un șir scurt de clădiri, se află Curtea Honterus, fosta „Curte a Bisericii” – spațiul din jurul Bisericii Parohiale Evanghelice care a servit și de cimitir până către sfârșitul sec. XVIII. Silueta Bisericii, în relație cu cea a Casei Sfatului, domină imaginea orașului, constituindu-se în simboluri ale acestuia;
- Din colțul vestic al Pieței Sfatului, în continuarea laturii nord-vestice a acesteia, pleacă strada George Barițiu; denumirea sa medievală – *Rossmarkt* (Târgul Cailor) indică funcțiunea inițială a acestei părți a Cetății;
- Din colțurile de nord-est și sud-est ale Pieței, în continuarea laturilor de nord, respectiv sud ale acesteia, pornesc două din străzile longitudinale importante ale Cetății – Mureșenilor (*Klostergasse*) respectiv Republicii (*Purzengasse*), iar la mijlocul laturii estice a Pieței se află pasajul spre mica Piață Enescu (*Rosenanger*);
- Prin colțul estic, Piața are legătură cu strada Diaconul Coresi – *Kuhmarkt* (Târgul Vitelor). La mijlocul laturii de sud-est a Pieței se deschide strada Apollonia Hirscher – în perioada medievală *Fischmarkt* (Târgul Peștelui) care face legătura cu partea mediană a străzii Castelului; la extremitatea spre strada Castelului, strada Apollonia Hirscher formează o mică piață triunghiulară, fosta *Kotzenmarkt* (Târgul Țoalelor). Strada Apollonia Hirscher este una din cele două axe transversale importante ale Cetății;
- Suprafața aflată la sud-est de Piață, cuprinsă între străzile Diaconu Coresi, Republicii, Politehnicii și partea estică a fortificațiilor, este străbătută de trei străzi longitudinale, aproape paralele: străzile Castelului, Nicolae Bălcescu (*Schwarzgasse*) și Postăvarului (*Spitalsneugasse*). Dintre acestea, Strada Nicolae Bălcescu reprezintă axa longitudinală importantă a acestei părți a Cetății, lățimea sa în raport cu celelalte două străzi menționate determinându-i pe unii cercetători să-i atribuie un rol comercial inițial. La extremitatea estică a străzii Nicolae Bălcescu se afla, până la sfârșitul sec. XVIII, una din porțile secundare ale fortificației;
- Suprafața aflată la sud și sud-vest de Piață, între latura de sud a Curții Honterus, latura de sud-vest a Pieței Sfatului, Strada Diaconu Coresi și Strada Castelului este străbătută de două străzi longitudinale, paralele – străzile Cerbului (*Obere Neugasse*) și Poarta Schei (*Heilighleichnahmngasse*, apoi *Waisenhausgasse*). Strada Poarta Schei este axa principală a zonei, asigurând, până la începutul sec. XIX, accesul spre Poarta Ecaterina (în perioada medievală, singura poartă spre suburbia Schei). Spre est, în prelungirea străzilor menționate mai sus se află două străduțe, Alecu Russo (*Obere Gabelgasse*) și Grigoraș Dinicu (*Untere Gabelgasse*), care converg într-o piațetă de formă neregulată, parte a străzii Diaconu Coresi. Cea de-a treia străduță care debușează în piațeta menționată, Johann Gött (*Fleischergasse*, unde se aflau, până în perioada modernă, scaunele măcelarilor), avea legătură cu Curtea Honterus printr-o străduță acum dispărută;
- Suprafața aflată la est și nord-est de Piață, cuprinsă între Str. Republicii, Str. Mihail Sadoveanu și partea nord-estică a fortificațiilor este împărțită în blocuri de parcele prin străzi longitudinale (Mureșenilor, Republicii) și transversale (Michael Weiss, Sf. Ioan). Străzile Mureșenilor și Republicii, cu traseu oblic, au, spre vest, drept cap de perspectivă, Biserica Neagră. La extremitatea estică a acestor străzi se aflau, până în secolul XIX, două din cele trei porți importante ale fortificațiilor medievale. La capătul estic al străzii Republicii (în perioada medievală *Purzengasse*) se afla *Purzengässer Tor*, accesul în Cetate al negustorilor dinspre Muntenia și Moldova, iar la capătul estic al străzii Mureșenilor (în perioada medievală *Klostergasse*, după mănăstirea dominicană aflată aici) se găsea *Klostergässer Tor*, care asigura accesul în Cetate al negustorilor dinspre Transilvania. Străzile Republicii și Mureșenilor sunt legate prin două artere transversale: Strada Michael Weiss, care se prelungeste spre sud până la Strada Castelului și Strada Sf. Ioan. Dintre acestea, Strada Michael Weiss este cea de-a doua axă transversală importantă a Cetății.

3.2. Etapele de dezvoltare urbanistică a orașului Brașov

Începuturile așezării Brașovului ar data de la începutul secolului XIII (în cronicile brașovene din secolele XVI-XVIII, anul de întemeiere este considerat a fi 1203)²; orașul ar fi fost fondat în 1213, în legătură cu prezența Ordinului Cavalerilor Teutoni în Țara Bârsei (1211-1225)³.

Cele mai dezvoltate orașe medievale din Transilvania sunt cele în care majoritatea populației este formată din *hospites*, teutoni sau sași, așezați fie în comitate, fie pe pământ regesc, fie în scaunele Secuiești; coloniștii germani beneficiază de privilegiu începând cu Diploma din 1224 și, ulterior, de libertăți orașenești, acordate pe baza dreptului saxon⁴.

Prima mențiune documentară a orașului Brașov este cea din *Catalogus Ninivensis* (1236-1241), cu referire la anul 1235. Dioceza Corona făcea parte din Episcopia cumană (întemeiată la 1227) care, astfel, părea extinsă și la vest de Carpați; în catalogul așezămintelor ordinului premonstrasens sunt menționate Corona și Villa Hermanni (Sibiu)⁵.

Cercetări arheologice recente au arătat că în Curtea Honterus se găsesc locuințe timpurii, construite din pământ și lemn în jurul anului 1200, urmate de clădiri din piatră și mortar, probabil legate de acest așezământ premonstrasens, ulterior cistercian⁶.

Dezvoltarea urbană este încetinită după alungarea Cavalerilor Teutoni și invaziile mongole; după 1241, așezarea este integrată unui comitat care moștenește structurile administrative anterioare. Așezarea va fi menționată în 1252, ca „terra Saxonum de Barasu”; în 1288, „Comitatul de Burcia” este locuit de „nobili maghiari, de sași și de români”. În a doua jumătate a secolului XIV, privilegiile acordate de Ludovic I de Anjou (1353, 1358, 1364, 1368, 1377) arată existența districtului „Brassow”, al cărui centru este Corona, „sedis Brassouiensis” (1377)⁷.

Privilegiul din 1377 privește acordarea, pentru sașii din scaunul Brașov, a dreptului de construire a unei noi cetăți „in lapide Tydrici” (Bran); actul confirmă legătura veche dintre orașul Brașov (Corona) cu satele Ghimbav (Woydemboh), Cristian (Nova civitas), Râșnov (Rasnow), Vulcan (Volkan), Codlea (Cidinis), Feldioara (Marienburg), Măieruș (villa Nucum), Rotbav (Ruffarippa), Hălchiu (Heltwen), Hărman (Mons mellis), Sânpetru (Mons sancti Petri), Bod (Brigondorf) și Prejmer (Tortalea) precum și promisiunea mutării vămii de la Rucăr (Ruffa arbor) la Bran după cucerirea Țării Românești (Terra Transalpina).

La 1358, survine privilegiul acordat cetățenilor din „Brasso” privind libertatea comerțului în Țara Românească, între Buzău (Bozam) și Prahova (Prahov), de la vărsarea Ialomiței (Ilontha) în Dunăre (Danobium) până la vărsarea Siretului (Zereth) în Dunăre. La 1364, orașul „Brassouia” primește privilegiul de a ține un târg anual, la 1 noiembrie⁸ iar la 1368, negustorii din cnezatul Moscovei sunt scutiți de vama *tricesima* în regatul Ungariei, după cum brașovenii sunt scutiți de această vamă în cnezatul lui Dimitri Donskoi.

La 1395, Sigismund de Luxemburg poruncește către toți locuitorii provinciei Brașov să ajute la construirea zidurilor de apărare și clădirilor publice din Brașov, la fel ca în timpul lui Ludovic I de Anjou. Orașul era apărat și de cetatea de refugiu de pe Dealul Tâmpa, a cărei distrugere a survenit în 1455, din ordinul lui Ioan de Hunedoara, comite de Bistrița, care le îngăduia brașovenilor, astfel, să construiască altfel de întărituri împotriva invaziei turcești.

La 1399, Bula papală emisă de Bonifaciu I arată că în „*târgul (orașul) numit Corona, sau mai popular Brascho, din dieceza (arhiepiscopia) de Strigoniu, situat la granițele (hotarele) creștinătății (catolice)*”, „*locuiește și trăiește o mulțime, atât de greci, valahi, bulgari, armeni, cât și de alți necredincioși (necatolici). care au o biserică pentru folosul lor și slujirea zeilor*”⁹.

La 1469 iunie 13, Matei Corvin, regele Ungariei, poruncește respectarea privilegiului acordat locuitorilor „bulgari” (români) din Brașov (Brassouia) și Țara Bârsei (terra Barcza) privind scutirea de *quingagesima ovium* - datul oilor.

² Gernot NUSSBÄCHER, *Din cronici și hrisoave. Contribuții la istoria Transilvaniei*, București: Kriterion, 1987, pp. 25-26; autorul datează în anii 1212-1213 întemeierea așezării.

³ Lidia GROSS, *Confrețiile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)*, Cluj-Napoca: Argonaut, 2009, p. 90.

⁴ *Ibid.*, pp. 86-87.

⁵ Pavel BINDER, „Unele probleme referitoare la prima mențiune documentară a Brașovului”, in *Cumidava*, III, 1969, pp. 125-131, care trage concluzia că așezarea făcea parte dintr-un ținut românesc extins „pe ambele versante ale Carpaților”

⁶ Daniela MARCU ISTRATE, *Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului. Curtea Bisericii Negre/Unearthing the medieval past of Brașov/Kronstadt. The Black Church yard*, Brașov: Asociația Culturală Hieronymus, 2015.

⁷ 1353 martie 28, „quinto kalendas mensis Aprilis”, /Buda/ - Privilegiul lui Ludovic I, regele Ungariei, acordat sașilor din districtul Brașov (Brassow), la cererea comitelui Jacobus (filius Nicolai Sandur), vilicul orașului. Întărit în 1364 octombrie 28. Pentru toate documentele citate, vezi <http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/brasov/Primaria-Orasului-Brasov.-Privilegii.-Vol.-I-1353-1531-nr.-inventar-515.pdf> și edițiile citate ale documentelor respective.

⁸ 1364 iunie 10 „*feria secunda proxima ante festum beati Barnabae apostoli*”, Visegrad-Ungaria (Wyssegrad) - Privilegiul lui Ludovic I, regele Ungariei, acordat orașului Brașov (Brassouia) pentru ținerea unui târg anual, la 1 noiembrie, potrivit dreptului de târg de la Buda-Ungaria, asigurând libertatea comerțului pentru negustori, întărit la 1364 octombrie 28.

⁹ Vasile OLTEAN, „Prima școală românească - Începuturi”, <<https://destinatii.liternet.ro/articol/68/Vasile-Oltean/Prima-scoala-romaneasca-Inceputuri.html>>. Traducere verificată de Gernot Nusbächer. După V. Oltean, *Școala românească din Șcheii Brașovului*, 1989.

Orașul este reprezentat cartografic de la începutul secolului XVI: în Atlasul N. Germanus, 1507 – „Brassco”; în *Chorographia Sybenbürgen*, Iohannes Honterus, 1532 – „Corona”; în *Polonia et Hungaria nova Tavola*, Gastaldo, 1548 – „Brașovia”; în *Cosmographia*, Sebastian Münster, 1544 – „Cronenstadt”, vedere a orașului; în *Chorographia Transilvaniae*, Reichersdorffer, 1550 – Corona, Cronstatt, Brasso, Stefanopolis (*Chorographia Moldaviae* – Brassowa).

Prima reprezentare cartografică detaliată este reprezentată de „Pianta di Kronstadt”, miniatură în Mappa della Transilvania, Giovanni Morando Visconti, 1699.

3.2.1. Secolul XII – prima jumătate a secolului XIV

Tradiția brașoveană amintește existența unui nucleu feudal în zona dealului Sf. Martin, situat pe nivelul inferior al Dealului Cetățuia. Cele „două porți”, situate la intersecția dintre Str. Lungă și Str. De Mijloc, ar marca limita Brașovului vechi (Brașovechi, Alt Stadt), alături de care s-ar fi dezvoltat zona negustorească a Cetății (Innere Stadt)¹⁰.

Brașovul medieval s-ar fi dezvoltat din câteva așezări distincte, existente: Șcheii, Blumăna (Blumenau), Brașovul Vechi și nucleul orașului fortificat de mai târziu. Prima mențiune documentară cunoscută s-ar referi la nucleul pre-urban (Corona), de la care orașul medieval ar fi preluat denumirea germană de Kronstadt, celelalte trei rămânând suburii¹¹ și fiind caracterizate de ocupații rurale.

Preexistența așezărilor din Brașovechi față de zona Cetății este susținută de mai multe argumente de ordin urbanistic și istoric:

- Denumirea suburbiei (Altstadt, Brașovechi);
- Vechimea bisericii de la Bartolomeu (sec. XIII), cu zid de incintă (sec. XIII-XVIII);
- Existența unei fortificații anterioare Brașoviei, situată pe Dealul Sprenghei, care apăra așezarea de la Bartolomeu, Fortificația medievală a existat între sec. XII-XV și a fost inițial fortificație de pământ cu val și șanț, Fortificația medievală timpurie, în prima fază de construcție, de pământ cu val și șanț (atribuită coloniștilor germani și distrusă de invazia mongolă), a fost continuată prin construirea unei cetăți cu ziduri de piatră și turn hexagonal; arheologic este atestată o așezare (sec. II-III, XII-XIII, XIV-XV)¹².
- Tradiția înființării unei așezări săsești sub promontoriul pe care este așezată Biserica sf. Martin (atestată 1395); tot aici, întâlnirea dintre Sigismund de Luxemburg și Mircea cel Bătrân (1395), funcționarea sediului comiților Bârsei¹³. Notăm faptul că nu a fost cercetat arheologic Dealul Morilor, zona dintre acesta și promontoriul Dealului Cetății (Sf. Martin) pare a oferi condiții prielnice unei zone de locuire medievală.
- Situația în amonte față de orașul săsesc a zonei Cătun – Schei, care presupune o vechime mai mare (așezarea fiind localizată în aval față de fortificația dacică de la Pietrele lui Solomon);
- De notat tradițiile legate de crucea din Cătun, a cărei inscripție menționează existența unei biserici la sfârșitul sec. XIII: „La anul de la Hristos 1292 și-au făcut o cruce de lemn în Șchei, acoperită cu șindrila... în locul căreia s-a ridicat apoi biserica din lemn”; astăzi, crucea a fost pusă în Cimitirul Sf. Treime. Poziția sa inițială ar fi fost la capătul de sus al Str. Curcanilor¹⁴.

Orașul medieval propriu-zis era concentrat în partea de Vest a actualului municipiu Brașov, în jurul bisericii parohiale (Biserica Neagră) și a Pieței Primăriei. Cele două străzi principale – Str. Porții și Str. Mănăstirii s-au format pe traseul drumurilor dintre diversele așezări și zone, influențate și de condițiile geografice: cursul bifurcat al pârâului Schei forma „prundul” care ulterior va constitui Piața Sfatului¹⁵.

Nucleul medieval al locuirii din zona viitoarei Cetăți (posibila așezare inițială Corona) s-ar situa în zona Bisericii Negre, unde cercetări arheologice recente au documentat existența unei zone de locuire de la sfârșitul secolului XII; Biserica Neagră a fost realizată (la sfârșitul sec. XIV) prin înglobarea structurii unei prime biserici parohiale.

¹⁰ Pavel BINDER, „Unde a încheiat Mircea cel Bătrân tratatul brașovean din 1395? Considerații privind localizarea curții feudale din Brașov”, în *Cumidava*, IV, 1970, pp. 59-67.

¹¹ Paul NIEDERMAIER, *Siebenbürgische Städte: Forschungen zur städtebaulichen und architektonischen Entwicklung von Handwerksorten zwischen dem 12. und 16. Jahrhundert*, București: Kriterion, 1979, p. 123.

¹² <http://ran.cimec.ro/?descript=brasov-municipiul-brasov-situl-arheologic-de-la-brasov-dealul-sprenghei-cod-sit-ran-40205.03>. Dealul Sprenghei a fost transformat în carieră de piatră începând cu secolul a XIX-lea, cetatea fiind distrusă în cea mai mare parte.

¹³ D. MARCU-ISTRATE, „Contribuții la istoria bisericii evanghelice Sf Martin din Brașov”, în *Spicilegium. Studii și articole în onoarea Prof. Corina Popa*, București: Ed. Unarte, 2015, pp. 61-71. Cercetările arheologice (după 2008) au probat o activitate intensă în a doua jumătate a secolului XIV, nu anterior. Biserica veche pare a fi așezată la limita sudică a unei incinte fortificate.

¹⁴ Vasile OLTEAN, „Troita din Cutun - cea mai veche troiță păstrată”, <<https://destinatii.liternet.ro/articol/75/Vasile-Oltean/Troiita-din-Cutun-cea-mai-veche-troiita-pastrata.html>>. După Constantin Lacea (1910), românii, în frunte cu Costenii (locuitori de pe Str. Coastei și Costiței), conduși de Junii Curcani, „ies a doua zi de Rusalii sus la Cetatea de pe Tâmpa, pe la Crucea din Cutun și petrec acolo. Bătrânii povestesc că în tinerețele lor se făcea joc sus, în Cetatea de pe Tâmpa”.

¹⁵ Șerban POPESCU-CRIVEANU, Marina ILIESCU et al. (Urbana SA), *Studiu istoric P.U.Z. Extindere Hotel „Aro Palace” Brașov, mss.*, dec. 2002

În urma cercetărilor realizate în Curtea Honterus¹⁶, s-a demonstrat că Biserica Neagră a fost construită pe un teren aluvionar, unde există urme de locuiri succesive (dacice și, apoi, medievale – începând cu 1200 cca), deranjate de activitățile edilitare și de cimitirul Bisericii (are a funcționat până în secolul al XVIII-lea). În zona curții bisericii, terenul era mai ridicat în perioada medievală, cu siguranță în NE, probabil în toată jumătatea estică; coborârea nivelului de călcare din jurul corului bisericii este pusă în legătură cu necesitatea de a conecta zona bisericii cu piața publică.

Cercetările arheologice confirmă existența aici a unui nucleu de locuire probabil încă înainte de anul 1200, care a continuat să funcționeze pe parcursul secolului al XIII-lea și a sfârșit printr-un incendiu. Prezența și persistența cimitirului pe partea de nord a condus cercetătorii la a presupune existența, în apropiere, a unei biserici.

Nucleul are două etape principale de locuire, în care s-a construit din lemn, lut și piatră fără mortar; într-o primă etapă au existat clădiri din lemn și lut, cu vetre deschise; spre est, nucleul era delimitat de un șanț care trebuie să fi avut un rol de apărare. În cea de-a doua etapă, clădiri mai mari, cel puțin una cu fundații din bolovani de piatră legați cu lut, pe care se sprijinea o elevație din lemn (aria ocupată a fost extinsă cel puțin spre est, peste șanț); datare – înc. sec. XIII, în legătură cu mănăstirea premonstratensă (1235) sau de mănăstirea cisterciană ulterioară. Biserica anteoară (probabil sub actuala biserică) și cimitirul (partea de nord) au funcționat în aceste prime perioade.

A treia etapă, constând din construcții cu zidărie de piatră și mortar, este datată începând cu sf. sec. XIII; construcțiile au fost demolate înainte de 1380, când se construiește biserica parohială Sf. Maria. Au fost descoperite diferite construcții și un zid care închidea complet latura estică a unei incinte, urmărind aproximativ traseul șanțului din etapele anterioare.

După construirea bisericii actuale, începând din ultimele decenii ale secolului al XIV-lea, suprafața actuală a Curții Honterus a fost integral ocupată de cimitirul parohial: „Curtea cimitirului a devenit spațiu profan după 1788, când a fost amenajată ca pietonal, fiind ulterior deranjată prin diferite activități de sistematizare. Forma actuală a curții, cu rigole din piatră de râu, datează din 1884. De atunci a fost doar întreținută și reparată, mai ales în urma numeroaselor intervenții legate de instalații subterane. Sub nivelul actual de folosire se află, până la o adâncime medie de 0,70 m, depuneri create în urma unor nivelări, reparații și restaurări ale bisericii și ale clădirilor înconjurătoare”.

Ipoteza după care în locul mănăstirii premonstratense abandonate după 1241, a funcționat o mănăstire cisterciană (capelă menționată la 1388, demolată în 1559); aceasta din urmă a fost localizată în partea de sud-vest a curții. Decizia construirii bisericii Sfânta Maria a determinat demolarea unor clădiri ce aparținuseră acestei mănăstiri și a impus restructurarea ei în colțul de sud-vest al incintei, în jurul capelei Sfânta Ecaterina¹⁷.

Pe de altă parte, prezența acestei mănăstiri premonstratense în 1234–1235 la Brașov (și, posibil, a unei mănăstiri cisterciene în prima jumătate a secolului al XIII-lea) este pusă în legătură cu activitatea de misionariat catolic „la granița de sud-est a regatului arpadian, ce se întinde pe parcursul unui secol și care a început să dea roade abia începând din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, când putem vorbi de o rețea de biserici parohiale catolice”; din această rețea fac parte bisericile de la Prejmer, Feldioara, Hărman, Brașov – Corona (?), Brașov – Sf. Bartolomeu, Brașov – Sf. Martin (?), Rotbav, Bod, Hălchiu, Codlea, Ghimbav, Cristian, Râșnov (Sf. Matei), Vulcan¹⁸.

În cazul Cârței, demonstrația lui Ș. Turcuș arată modul de adaptare la conceptele-cheie ale așezărilor cisterciene, „pe frontieră, în afara oricărei jurisdicții exleziastice sau laice după ce a fost obținut terenul de la români”. Așa că de călugărițe din al treilea deceniu al secolului XIII, de la Brașov, ar fi a treia fundație cisterciană transilvană după Igrși și Cârța și „cel mai înaintat punct” înspre orient din Europa Central-Răsăriteană¹⁹.

Ipoteze relativ recente leagă denumirea așezării medievale – Corona – de cultul Sfintei Corona, cu argumente legate de păstrarea atributului acestei martire în însemnele heraldice ale orașului, precum și de orientarea axului bisericii parohiale. Cultul Sf. Corona fiind suficient dezvoltat în mediul german al începutului de mileniu, mai ales în zona Aachen, coloniștii ar fi putut să-l perpetueze prin fundațiile religioase create. Fundația cisterciană (menționată la 1388 – Sf. Ecaterina, cu capelă) ar fi diferită de cea premonstratensă și nu ar exclude o biserică [parohială] dedicată Sf. Corona. Prima fază a actualei Biserici Negre (al carei șantier, pentru a doua etapă, corespunzătoare unei dezvoltări urbane semnificative, începe între 1383-1385), documentată arheologic în 1937, ar reprezenta o primă biserică parohială, iar devierea axului bisericii ar corespunde patronajului Sf. Corona (14 mai). Totuși, patronajul Sf. Maria este atestat, în cazul bisericii parohiale din Brașov, la 1377, deci anterior construirii Bisericii Negre; preoți parohi sunt menționați la 1336, 1342, 1351²⁰.

¹⁶ Daniela MARCU ISTRATE, *Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului. Curtea Bisericii Negre/Unearthing the medieval past of Brașov/Kronstadt. The Black Church yard*, Brașov: Asociația Culturală Hieronymus, 2015. Elemente extrase din lucrarea menționată mai sus.

¹⁷ Elemente extrase din lucrarea menționată mai sus.

¹⁸ Maria CRÎNGĂCI-ȚIPLIC, Ioan Marian ȚIPLIC, „Sudul Transilvaniei în secolul al XIII-lea, o graniță între spațiul catolic și spațiul non-catolic”, în *Transilvania*, 10/2016, pp. 7-24.

¹⁹ Șerban TURCUȘ, „O genealogie cisterciană enigmatică: Pontigny mama – Igrși fiica – Cârța Nepoata”, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*, tom LV, 2016, pp. 33-45.

²⁰ Andrei-Alexandru ȘTEFAN, ‘Saint Corona – the First Patron Saint of Medieval Brașov?’, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Historia*, Jun 2013, Vol. 58, 1, pp. 201-226.

3.2.2. 1350 – Prima jumătate a sec. XVII

Așezarea este ridicată la rang de oraș în timpul domniei regelui Ungariei Carol Robert de Anjou și, ca urmare, începe edificarea sistemului de fortificații ale orașului. Prima fortificație consta dintr-un val de pământ, două palisade și un șanț cu apă. Orașul medieval, al cărui nucleu se găsește în zona actualii Biserici Negre și zona sa de târg, situată în aval, în zona actualii Piețe a Sfatului, se extinde către nord-est. În anul 1342, este atestată documentar construirea, în afara orașului, a Conventului dominican Sfinții Petru și Pavel, cel care avea să dea numele porții și străzii din nord-estul orașului medieval – *Porta Petri*, ulterior Poarta Mănăstirii și respectiv, *Kloster Gasse*.

Construcția primei fortificații de zid (incinta interioară de astăzi) datează din a doua jumătate a secolului al XIV-lea; La 1421, fortificația era, în linii mari, terminată. Fortificația avea trei porți: la NE, spre extremitățile străzilor Republicii, respectiv Mureșenilor, iar la NV, în apropierea Porții Ecaterina. Din această primă fortificație din piatră sunt păstrate cortinele de pe latura de SE, cele de pe latura de NV (în fragmente) și resturi din cortinele de NV și NE, o parte a turnurilor de flancare de pe laturile de SE și de NV și bastioanele de la colțurile de SV și NV. Până la sfârșitul secolului al XV-lea, orașul medieval își continuă dezvoltarea către nord-est, unde se construiește Conventul dominican de călugărițe Sfântul Ioan (atestat p.q. 1474), cel care avea să dea numele străzii Sf. Ioan (*Johannes Gasse*). Tot în această zonă se va construi, în sec. al XVI-lea sau al XVII-lea, manutanța orașului (*Proviant Gebäude*).

Între 1639-1641, fortificația din nord-vestul orașului, realizată spre o zonă lipsită de accidente de teren, se amplifică și constă din 4 rânduri de cortine, două șanțuri și un șanț cu apă exterior, cu spațiul dintre ziduri despărțit în „țarcuri” (*zwinger*), apărate de breslele orașului. Porțiunea de fortificații dinspre nord-est s-a realizat în vara anului 1640, împreună cu Poarta Mănăstirii (cu turn de acces și barbacană, poartă foarte importantă, corespunzătoare drumului care va deveni Strada Lungă) și cu bastionul Aurarilor (bastion poligonal); între aceste turnuri se aflau *zwingerul* Aurarilor și *Zwingerul* Tâmplarilor. Numele anterior al Str. M. Sadoveanu – Strada Aurarilor – păstrează memoria breslei care apăra această porțiune din zidul orașului; se remarcă faptul că această stradă începea de lângă manutanța orașului, traseul său continuându-l pe cel al străzii medievale denumită *Bäcker Gasse* – Strada Brutarilor (astăzi, Str. Valentin Wagner).

Zidurile s-au construit în afara rețelei stradale existente a orașului. Accesele în oraș pe cele două artere majore – Str. Mănăstirii și Str. Porții – au fost separate cu turnuri, barbacane și *ponts-levis* peste șanțul de apă.

3.2.3. A doua jumătate a sec. XVII – 1867

În această perioadă se mențin rețeaua stradală și, probabil, parcelarul din perioada anterioară, în interiorul fortificațiilor existente. În 1689 a survenit un incendiu major, care a distrus orașul. Astfel, din construcțiile actuale, puține păstrează elemente supraterane anterioare acestui dezastru.

La începutul sec. XIX, începe procesul de modificare a fortificațiilor medievale: turnul de la Poarta Mănăstirii este înlocuit, în 1836, cu o poartă „civilă” constând dintr-o construcție principală cu două ganguri boltite și din două pavilioane laterale (toate în stil clasicist german). Pe strada Mănăstirii se stabilește vama orașului, motiv pentru care strada se va numi și strada Vămii.

Orașul medieval este construit după modelul burgului, cu un țesut urban caracteristic și cu clădirile cu 1-2 niveluri construite începând de la aliniamentul parcelei. Parcelele dinspre ziduri pe Str. Aurarilor au spatele spre zid, accesul în parcelă fiind realizat din strada Sf. Ioan. Clădirile importante sunt mănăstirile, manutanța, poarta cetății.

3.2.4. 1867-1918

Orașul Brașov devine un important centru comercial, administrativ, cultural și chiar turistic. Călea ferată realizată în 1873 unea Brașovul cu Sibiu și, în final, cu Buda și cu Viena; acestea i se adaugă, în deceniul 9 al secolului, legăturile pe cale ferată și rutieră cu orașul București (prin Predeal – Sinaia). În această perioadă au loc cele mai importante acțiuni urbanistice, acțiuni de la care derivă o parte dintre amenajările urbanistice care există și astăzi.

Orașul avea nevoie de terenuri de construcție pentru instituțiile administrative, comerciale, școlare și religioase cerute de modernizarea societății și de administrația regală unghurească. Singura posibilitate de extindere a orașului consta din folosirea terenului plat situat în partea de Nord și de Vest a Cetății Brașovului; urmarea acestei situații a fost demolarea, după modelul vienez, a zidurilor cetății (1888-1891, ultima demolată fiind Poarta Mănăstirii, în 1891, pentru a permite circulația „tramvaiului” – o locomotivă cu două vagoane de călători – care unea, prin Strada Mănăstirii și Strada Lungă, Piața Sfatului cu gara Bartolomeu și localitatea Săcele.

În anul 1881, inginerul arhitect Peter BARTESCH elaborează planul de lotizare a terenului de pe latura de nord-est a orașului, plan care este aprobat de Consiliul Orașului; planul prevedea dezafectarea fortificațiilor, demolarea zidurilor, pentru a se realiza pe locul acestora o stradă cu lățimea de 15 m (denumită „*Rudolfsring*” – devenit mai târziu Bd. Ferdinand și Bd. Eroilor) și a 24 de parcele construibile. Este de remarcat viteza de propagare, de 10 ani, a „modelului împărătesc” al Ringului din Viena, construit pe terenul obținut prin dezafectarea fortificațiilor medievale.

Clădirile realizate în această perioadă sunt clădiri administrative și școlare, construite după modelul palatului baroc cu 2-3 niveluri: extinderea palatului Czell, Liceul maghiar de stat, Casa de Pensii ș.a. Construcțiile sunt realizate în mijlocul parcelei, ceea ce generează un țesut urban caracteristic, unde clădirile alternează cu alveole plantate.

Construcțiile de la sfârșitul sec. XIX sunt construite în spiritul academist german și amintesc de arhitecturile tradiționale (construcții în stil neobaroc, neogotic).

3.2.5. 1918-1950

Orașul Brașov devine un centru de mare importanță pentru România, având funcțiuni administrative, comerciale, culturale, turistice și industriale. Poziția centrală a orașului în țara întregită, combinată cu vulnerabilitatea demonstrată de orașul București în timpul primului război mondial, au condus la un moment dat la ideea stabilirii capitalei României în Țara Bârsei, adică la Brașov, într-o zonă apărată de munți.

Reprezentativitatea orașului în țară conducea la apariția unor investiții importante; și funcțiunea turistică este printre cele în care se investește mult. De pildă, societatea „Asigurarea Românească”, hotărând că investirea într-un hotel de lux de mare capacitate este cea mai rentabilă, va căuta un amplasament prestigios pe bulevardul cel mai modern al orașului (fostul Rudolfsring, devenit Bd. Regele Ferdinand). În aceeași perioadă sunt realizate unele construcții al căror statut social impunea un amplasament adecvat: Casa Ofițerilor (în partea de vest a parcului central); Biserica Greco-Catolică (pe Str. Nicolae Iorga, în partea de nord a parcului central); locuințele personalului administrativ superior (în parcelarea de pe Str. Nicolae Iorga, poreclită de brașoveni „Șirul hoților”).

Nu sunt schimbări în rețeaua stradală din zona centrală a orașului. Construcțiile multietajate tipice deceniului 4 al secolului, amplasate pe aliniamentul parcelei, sunt proiectate în stilul funcționalist; există și câteva construcții modeste aparținând aceleiași perioade.

3.2.6. 1948-2020

După cel de-al Doilea Război Mondial, deportarea majorității populației săsești în Uniunea Sovietică (1945), urmată de confiscarea proprietăților etnicilor germani, ale Bisericii Luterane și ale celorlalți cetățeni din vechile elite au drept consecință pustiirea orașului; populația va crește prin imigrație dinspre zonele rurale, modificând raportul etniilor în favoarea populației românești.

Denumirea istorică a așezării se modifică, devenind Orașul Stalin (23 august 1950); acest act de recunoaștere a supremației sovietice a fost legitimat printr-o serie de manifestații muncitorești premergătoare și a fost celebrat prin procesiuni și manifestații. În același timp (1949), un prim ansamblu statuar reprezentând „soldatul erou al Uniunii Sovietice” a fost amplasat în oraș; a fost urmat de statuia Generalissimului Stalin (1951), cele două monumente marcând intrările principale în Cetate. Numele lui Stalin a fost scris pe muntele Tâmpa, folosindu-se alternativ specii de foioase și de rășinoase. Spațiul simbolic al vechiului oraș a devenit subordonat noii puteri, intervențiile în țesutul urban fiind de mică anvergură în această perioadă²¹.

Brașovul era al doilea centru industrial, după București; dezvoltarea sa a presupus construirea de cartiere de locuințe lângă marile industrii preluate de noul stat; recuperarea patrimoniului orașului medieval pentru dezvoltarea turismului survine spre sfârșitul deceniului 6 al secolului XX și se intensifică în cele două decenii următoare. În 1962, statuia lui Stalin este înlăturată și, în aceeași perioadă, sunt șterse urmele numelui său de pe muntele Tâmpa, prin tăieri de vegetație.

În orașul istoric, se realizează primul corp al Institutului Politehnic pe Dealul Morilor și Teatrul de Stat (1959). În proximitatea centrului, se realizează extinderea hotelului ARO printr-o operațiune de restructurare specifică perioadei, prin distrugerea unei părți din țesutul urban medieval pe Str. Sf. Ioan și prin demolarea Bisericii Calvine. La intersecția Bd. Eroilor cu Str. Republicii, se demolează Vila Kertsch, a arhitectului Christian Kertsch, bombardată și resturile fortificațiilor medievale, construindu-se clădirile hotelului „Capitol” și ale Casei de Modă.

După 1960, încep acțiuni de restaurare în orașul vechi, iar după 1990, la Brașov, este realizată prima operațiune de regenerare urbană de amploare din România, care a urmărit revitalizarea Pieței 23 August (astăzi, Piața Sfatului) și a spațiilor comerciale dimprejurul acesteia. Acțiunea a fost finalizată imediat înaintea schimbării de regim din 1989 și a contribuit major la dezvoltarea turismului din oraș în perioada de după 1990.

²¹ Corneliu PINTILESCU, „De la Brașov la Orașul Stalin. Construirea unei noi identități urbane (1950-1960)”, în: Vasile Ciobanu, Dan Dumitru Iacob (coord.), *Studii de istorie a orașelor. In honorem Paul Niederaier*, Ed. Academiei Române și Ed. Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, București și Brăila, 2017 (Academia Română, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu, Comisia de Istorie a Orașelor din România, *Contribuții privind istoria orașelor*, vol. XVI), pp. 158-172.

O suită de monumente istorice importante a intrat în proces de restaurare, efectele benefice ale acestor acțiuni fiind vizibile în Piața Sfatului; unul dintre exemplele pozitive este cel al restaurării clădirilor de la numerele 15-16 și al transformării acestora în spații muzeale – Muzeul Civilizației Urbane. Acțiuni de restaurare privesc numeroase alte clădiri. Numeroase spații și-au modificat funcțiunea sau utilizarea, în special în contextul dezvoltării turismului.

Alături de aceste modificări pozitive, după 1990, numeroase acțiuni constructive au condus la degradarea imaginii urbane: construcții inadecvate față de vecinătăți, unele alterând perspectivele deschise din Piața Sfatului către dealurile din jur. La nivel minor, înlocuirile tâmplăriilor, modificările acoperișurilor, tencuielile și zugrăvelile inadecvate au contribuit la degradarea peisajului urban. Elementele restaurate în anii 1980 (în special vitrinele, firmele, elementele de mobilier urban) au suferit modificări, degradări și înlocuiri, agravate după 2000, în contextul privatizării spațiilor comerciale.

3.3. Construcțiile reprezentative ale Cetății

3.3.1. Biserica Neagră

Biserica parohială evanghelică, cunoscută sub denumirea de Biserica Neagră, a fost construită între sfârșitul secolului al XIV-lea și prima jumătate a secolului XV, înglobând structuri ale unei biserici anterioare. Așezată la sud-vest de Piața Sfatului medievală, Biserica Neagră este amplasată în mijlocul unui spațiu liber, fost cimitir parohial, folosit, conform cercetărilor arheologice din anii 2013-2014, până în secolul al XIX-lea.

Conform literaturii de specialitate, în 1383 a început construirea unei noi biserici, cu hramul Sf. Fecioară Maria. De menționat că, în 1380, orașul devenise sediul Capitlului Țării Bârsei, Brașovul devenind astfel și în domeniul religios capitală a acestei provincii; în 1421, biserica a fost parțial distrusă de năvălirea turcă iar în 1422, construirea bisericii a fost reluată, pentru ca, în anii 1470–1480, biserica să fie în cea mai mare parte construită.

La sfârșitul secolului al XV-lea (1499), construcția bisericii se încheiase, cu excepția turnului de sud, care a fost terminat la începutul secolului al XVI-lea; turnul de nord nu a fost construit decât până la nivelul cornișei bisericii, fapt frecvent în Goticul germanic. Biserica era înconjurată de cimitir și incintă fortificată, care exista încă în 1516.

La jumătatea secolului al XVI-lea (1542–1544), Johann Honterus și Sfatul orășenesc au impus Reforma. În octombrie 1542, a avut loc primul serviciu divin evanghelic în biserică; drept urmare, în 1544 au fost îndepărtate picturile, altarele, iar o parte a vaselor sacre au fost confiscate de sfatul orășenesc și topite.

În 21 aprilie 1689, a avut loc în Cetate un incendiu major, care a cuprins și biserica. Au ars acoperișul și șarpanta bisericii, provocând prăbușirea parțială a bolților și incendierea interiorului. Au fost salvate cristelnița și ușile portalului sud-estic. Din cauza zidurilor înnegrite de fum, biserica va fi numită, de atunci înainte, Biserica Neagră. Lucrările de reconstrucție și remobilare au început în același an; la ridicarea pilaștrilor, arcadelor și bolților au fost folosite motive preluate din decorația portalurilor, în special a celor ale portalului vestic.

Reparații ale bisericii au survenit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, iar primele lucrări de restaurare, la începutul secolului XX. În 1937, într-o nouă etapă de restaurare, lucrările de montare a instalației de încălzire cu aer cald a bisericii au condus la descoperirea unor fragmente de fundații ale bisericilor anterioare, în parte deranjate de înmormântările din biserică și de lucrările de consolidare din 1865. Restaurarea a continuat după 1948: între 1962–1977, acoperișul, fațada sudică și corul au fost restaurate de Direcția Monumentelor Istorice (șef proiect arh. Mariana Angelescu, urmată de arh. Marina Iliescu; ing. Barbu Teodor). Pictura din vestibulul sudic a fost restaurată în 1972, cu ajutorul UNESCO. Între 1981 și 1999, interiorul și fațadele de vest și nord au fost restaurate cu ajutorul Bisericii Evanghelice din Renania.

Silueta masivă a Bisericii Negre domină nu numai clădirile din jur ci și imaginea de ansamblu a Cetății, reprezentând, alături de Casa Sfatului și muntele Tâmpa, simboluri ale întregului oraș. Deși a fost devastată de incendiul catastrofal din 1689, biserica păstrează, în special la exterior, imaginea stilului gotic târziu, fiind considerat a fi înrudită îndeaproape cu biserica Sf. Mihail din Cluj, biserica Sf. Nicolae „Din Deal” din Sighișoara, biserica evanghelică din Sebeș (cu aceasta din urmă având în comun tipul de biserică-hală și structura corului cu deambulatoriu). Biserica Neagră este considerată a fi cea mai mare biserică în stil gotic târziu situată la răsărit de Viena.

3.3.2. Casa Sfatului

Prima atestare documentară a Casei Sfatului (astăzi, Muzeul Județean de Istorie) datează din 1420. La această dată, deasupra unei clădiri care aparținea breslei blănarilor au fost adăugate încăperi care urmau să fie folosite ca sală de ședințe și de judecată de către Sfatul orașului. Lângă clădire se afla un turn care, după unii autori, era folosit pentru supravegherea Pieței iar, după alții, era turn de poartă a unei fortificații primitive a orașului. Între 1515 și 1528, turnul, care fusese cuprins în clădirea Casei Sfatului, a fost supraetajat (nivelurile 4-8); au fost realizate construcția șarpantei și învelitorii turnului (cu patru turnulețe de colț). Turnul a fost inclus în sistemul de pază și apărare a orașului. În 1520, în turn a fost instalat un ceas. În 1573, s-a realizat extinderea clădirii către vest.

În 1646, clădirea a fost reparată și extinsă (construirea unei săli pentru adunările Centumvirilor); au urmat reparații ale turnului după cutremur (1662-1665). A ars parțial în incendiul din 1689 (1691). Între 1774 și 1778, la aproape un secol de la incendiul din 1689, au fost efectuate lucrări de construcție și reparații (construirea unor noi încăperi în partea de V a etajului (camera comunității, sala de consiliu, camera arhivei, amenajări de bolți la parter, construirea loggiei și a pridvorului de la etaj, lucrări de pietrărie, refacerea învelitorii turnului în formă de bulb).

Între 1835 și 1837, au fost renovate șarpanta și învelitoarea, a fost realizată mansardarea unei părți a podului (5 încăperi) și au fost realizate lucarnele actuale. În 1876, prin reorganizarea administrației orașenești, clădirea a pierdut o parte din funcțiuni; aici rămân arhiva și sala de întruniri, birouri și spații comerciale. Între 1909 și 1910, a fost înlocuit acoperișul turnului în formă de bulb cu acoperișul piramidal (în formă actuală)²².

Construcțiile de pe fațadele de SV și de NV ale clădirii au fost eliminate la jumătatea deceniului 4 al secolului XX. După 1948, clădirea a devenit muzeu.

Casa Sfatului are plan patrulater neregulat; are pivniță parțială, două niveluri și acoperiș mansardat, cu nivel de mansardă parțial. Turnul încorporat, adiacent fațadei estice, are plan pătrat, opt niveluri și acoperiș în trunchi de piramidă, supraînălțat, cu lanternou și bulb. Fațada principală are decroș median, pe două niveluri, cu pinion triunghiular, cu acoperiș individualizat, în două ape. În decroș, la parter, soclu înalt, din piatră, cu scări frontale și uși cu ancadrame din piatră. La etaj, loggie cu parapet de zid, decorat cu motivul frânghiei și cu arcade pe stâlpi pătrați. Timpanul pinionului, cu contur subliniat de profil, are pilaștri plați, cu motivul draperiei și scoicii și, pe fundal de draperie, stema orașului, în relief.

Forma actuală a acoperișului s-a definitivat cu ocazia lucrărilor de construcție din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cărora li se datorează panta frântă și pinionul decorativ cu volute al loggiei în stil baroc. Corpul mare are o învelitoare în patru ape, cu coama paralelă cu latura lungă. Frântura acoperișului este subliniată de o pazie profilată din lemn. Pe contur, învelitoarea reazemă pe cornișa profilată din zidărie. Corpul loggiei are o învelitoare separată, în două ape și cu coama perpendiculară pe fațadă.

Clădirea păstrează o serie de elemente valoroase aparținând diferitelor etape constructive: bolți semicilindrice simple la încăperile subsolului; bolți semicilindrice cu penetrații, bolți încrucișate cu muchii ieșite și bolți „a vella” între arce dublouri în diferitele încăperi ale parterului.

Elemente stilistice semnificative: acadramente de piatră cu motive gotice la golurile din turn, acadramente din piatră cioplită la ferestre și uși; pardoseli din piatră cubică de dimensiuni mici, cu motive decorative în două culori în spațiile de circulație de la etaj; loggia deschisă deasupra intrării cu arcade semicirculare și scară de acces în două rampe cu trepte din piatră.

Remarcăm modul diferit de utilizare a Casei Sfatului dinaintea intervențiilor din deceniul 4 al secolului XX: în afara acceselor principale, de pe latura de SV a clădirii, existau numeroase alte accese pe fiecare dintre celelalte trei laturi.

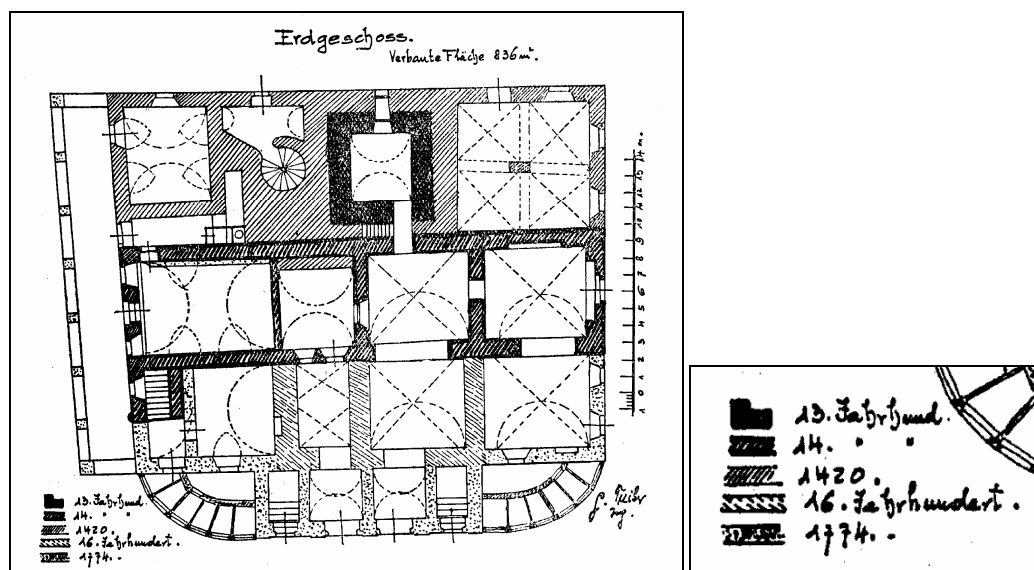

Figura 2. Etape de construire – Casa Sfatului

JEKELIUS, Erich, *Kronstadt* (= Das Burzenland. Band III,1), Kronstadt: Verlag Burzenländer Sächsisches Museum, 1928

²² Marina ILIESCU, ESMI BIA, *Studiu istoric-arhitectural privind clădirea monument istoric Casa Sfatului, Brașov, mss., 2007.*

Vedere de pe partea sudică a acoperișului corului Bisericii Negre, 1936
(AN-DJAN Brașov, BV-F-00330-1-C-8-a)

Casa Sfatului în 1885 (Carl Muschalek - Karl Muschalek, 1891 (AN-DJAN Brașov; BV-F-00001-46-G-II-3) – stânga; anii 1920 (după modificarea acoperișului) – centru; anii 1960 (după eliminarea construcțiilor de pe fațade de SV) – dreapta

Sfârșitul anilor 1930: ante 1938 (delcampe.net); după 1938 – construirea Hotelului ARO (arhiva M. Iliescu) – construcțiile sunt eliminate.

3.3.3. Hala orașului (Casa Hirscher)²³

Hala orașului a fost construită cu această destinație în prima jumătate a secolului al XVI-lea, pe locul unei hale vechi, tot în proprietatea orașului. La ridicarea ei s-au folosit fonduri ale orașului precum și fonduri provenite din două donații: prima, anterioară anului 1542, a magistratului Lucas Hirscher și a doua a Apolloniei Hirscher, văduva aceluia magistrat. Hala orașului a avut ca funcțiuni inițiale desfacerea mărfurilor breslelor, prăvălii de închiriat și spații pentru depozitare.

Distribuția inițială a funcțiunilor este cunoscută dintr-o schiță din 1560. La etaj, spațiile erau distribuite breslelor. Importanța deținerii unui spațiu în hală este confirmată de prezența aceluiași bresle (observată între 1557 și 1760) precum și de sistemul de aprobare a deținerii spațiului: în 1802, aprobarea magistrului orașului era necesară; acesta consulta comunitatea circumvirală înainte de a decide. Respectarea locului de vânzare era urmărită de judele de târg, care avea atribuții în funcționarea întregului târg, deci și a halei; acesta păstra registrul târgului (*Marktregister*), cu însemnarea tarabelor și încăperilor (*Stellen und Kamaren*).

La parter, pe latura de est a clădirii funcționau depozite; între 1799-1805, 1811-1814, depozitele au fost închiriate de administrația aprovizionării militare. Latura de vest, către târgul de pește, era compartimentată în prăvălii mici („bolți”, zise și „loggii” din cauza porticului care le preceda), fiecare dintre ele având câte un depozit la subsol.

²³ După Irina POPESCU-CRIVEANU, Șerban POPESCU-CRIVEANU, Ștefan BĂLICI, Marina ILIESCU et al. (Quattro Design), *Studiu istoric – Amplasare construcție provizorie – Imobil Piața Sfatului nr. 12-14 (Casa Hirscher), Brașov, mss., martie. 2006.*

Bolțile din extremitatea sudică a clădirii au fost folosite din secolul al XVI-lea de măcelari și din secolul al XVII-lea de croitori. Gangul dinspre Piața Sfatului a fost atribuit până în secolul al XVIII-lea pălărierilor, apoi țesătorilor. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, bolțile au fost utilizate pentru comerț de brânză, pește; nu se mai repartizau breslelor, ci erau închiriate prin contract negustorilor, în general români din Schei. Ritmul de schimbare al chiriașilor era foarte rapid: din perioada 1799-1835 se păstrează 135 contracte.

Una dintre bolți fusese cedată la 1678 pentru amenajarea unei capele – prima biserică catolică din Brașov, după reformă; în 1712 i se montează un clopot pe acoperiș; în 1715, iezuiții au obținut o biserică și au cedat bolta breslei croitorilor. În 1790, cântarul orașului a fost mutat din curtea Bisericii Negre în încăperea de la parter, dinspre piață, situată la sud față de intrarea prin gang.

Pivnița mare a aparținut orașului; într-un document referitor la perioada 1688-1776 se menționează amenajarea unei cârciumi (*Saufhaus*, casa de beție). La începutul secolului XX, în „*Podul Bătușilor, nemțește Kaufhaus*” funcționa pivnița de vin Eszterhazy (în 1912, una dintre cele trei din oraș)²⁴.

Sextil Pușcariu amintește că „*în podul uriaș al acestei clădiri [Podul Bătușilor] aflai expuse spre vânzare mobile, lăzi, funii și alte obiecte*”, iar „*în piață erau înșirate în continuare cu strada Hirscher, vreo patru mese de zarafi*”²⁵.

În 1912, în ghidul orașului se notează că „*La primul etaj al acestui edificiu se află sala de articoli industriali a reuniunii industriașilor din Brașov, în care se vând obiecte făcute de meseriașii indigeni. În fiecare vineri domină în podul bătușilor o vieață mai mare, fiindcă în ziua aceasta vând toți cismarii, curelarii și alți meseriași produsele lor țărănilor, care vin în oraș din toate satele din împrejurimi. În parterre sunt prăvălii de comercianți, măcelari și cârnățari; în suteran o pivniță de vin à la Eszterházy, ale cărei vinuri se pot recomanda*”²⁶.

În 1922, Alexandru Petit menționează lapidar faptul că „*în târgul florilor spre miazăzi se află hala de vânzare numită și Podul Bătușilor*”, semn că importanța clădirii scăzuse semnificativ în decursul aceluia deceniu. Mai târziu, etajul clădirii a fost transformat în birouri, iar în latura de nord a pivniței a fost instalat un restaurant.

Hala a avut un statut reprezentativ în cadrul orașului, fiind legată de evenimente istorice diverse. De asemenea, hala a constituit un loc de întâlnire al brașovenilor în momente importante.

Răscoala sașilor din Brașov din 1688 împotriva Imperiului, pornită din localul halei vechi, reprimată un an mai târziu, a fost urmată de incendierea orașului, în 1689, ca măsură de represalii; incendiul a afectat și hala, care a ars încă o dată în anul 1699. Reparată capital în 1749 și 1846-1847, a funcționat până la jumătatea secolului XX, când a survenit ultimul incendiu care a afectat clădirea (23 iunie 1957); dezafectată parțial, va fi restaurată între 1959 și 1963, cu redeschiderea (parțială) a porticului către stradă.

3.3.4. Fortificațiile orașului

Cetatea Brașovului (*Innere Stadt*) era înconjurată de o dublă (și pe alocuri triplă) incintă fortificată, cu traseu aproximativ trapezoidal, din care sunt încă păstrate părți și resturi: o mare parte a laturilor de sud-est și de nord-vest, aflate la poalele muntelui Tâmpa, respectiv ale dealului Omizilor și câteva componente ale laturilor de sud-vest și de nord-est, care au primit, în timp, alte destinații. Restul componentelor fortificației au fost desființate, în etape, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în cadrul planului de sistematizare și de extindere a cartierului Cetate, fiind înlocuite cu clădiri de utilitate publică.

Încă din perioada constituirii sale, Corona a avut, ca orice oraș medieval, o fortificație cu valuri cu palisade, șanțuri și un turn de poartă. Biserica parohială avea și ea o incintă, de formă aproximativ ovală, care delimita și proteja spațiul sacru al cimitirului aflat în jurul său. Această incintă exista, încă, la începutul secolului al XVI-lea. Construcția primei fortificații de zid – incinta interioară de astăzi – a început în a doua jumătate a secolului al XIV-lea la îndemnul împăratului (Sigismund de Luxemburg) și sub presiunea amenințărilor turcești.

La 1421, fortificația era, în linii mari, terminată. La acea dată, fortificația – cu traseu patrulater apropiat de trapez – consta din turnuri pătrate, decroșate, dispuse la colțuri și de-a lungul celor patru laturi și cortine din piatră de carieră legată cu mortar. Fortificația avea trei porți: la nord-est, spre extremitățile străzilor Republicii, respectiv Mureșenilor, iar la sud-vest, în apropierea Porții Ecaterina.

De-a lungul fortificației, la interiorul acesteia, se afla un drum de acces, la turnuri putându-se ajunge și prin treceri mai directe. Ridicarea fortificației pe un traseu care trebuia să asigure o maximă eficiență defensivă a avut o importanță covârșitoare pentru cartier, deoarece fortificația a fixat întinderea acestuia până spre sfârșitul secolului al XIX-lea. În prezent, din această primă fortificație din piatră sunt păstrate cortinele de pe latura sud-estică, cele de pe latura nord-vestică (în fragmente) și resturi din cortinele de sud-est și nord-est.

²⁴ Ghid 1912, copie fără pagină de gardă (prob. prima ediția a Călăuzei lui PETIT). Pivnița menționată și în ghidul 1922.

²⁵ Sextil PUȘCARIU, *Brașovul de altădată*, citat în: *Brașov 1900*, Brașov: Ed. Schei, 1996, pp 106 și 146.

²⁶ Ghid 1912. Alt autor menționează faptul că în podul clădirii vindeau în special pantofarii, numiți bătuși (Ștefan PETRARU, Constantin CATRINA, *Brașovul memorial*, București: Ed. Sport-Turism, 1976, p. 28).

Sunt păstrate, de asemenea, o parte a turnurilor de pe laturile de sud-est și nord-vest ca și turnurile de la colțurile de sud-vest și nord-vest, devenite turnuri de poartă ale unor bastioane ulterioare. Din drumurile de-a lungul curtinelor, mai există un fragment pe fundul curților din Strada Castelului 84 și un altul între extremitățile vestice ale străzilor Castelului și Cerbului.

Până la începutul secolului al XVI-lea, fortificația a fost amplificată, astfel că în jur de 1520 ea atinsese, în linii mari, dimensiunile sale maxime. Latura sud-vestică avea, la extremități, două bastioane și, aproximativ la mijlocul distanței între acestea, se afla ansamblul Porții Ecaterina. Curtinele erau duble, respectiv triple, zvingerele fiind atribuite unor bresle sau funcții (notar, preot etc.). Bastionul Țesătorilor este singurul păstrat până astăzi în formă apropiată de cea originală; din ansamblul Porții Ecaterina se păstrează numai turnul porții exterioare. Latura nordică a fortificației era protejată de o incinta dublă – cea interioară, prevăzută cu turnuri de pulbere și cea exterioară, prevăzută cu drum de strajă. Între acestea, se afla zvingerul, atribuit diferitelor bresle. La exterior se afla un canal – Graft – pe care fusese deviată o parte a apei unui pârau dinspre suburbia Schei.

Latura estică a fortificației avea traseu în sector de cerc și era, din pricina poziției mai expuse, cea care posedea sistemul de fortificare cel mai complex. Pe această latură au fost construite, între 1639-1642, cele mai târzii componente ale fortificației. La extremitățile nord-estice ale str. Republicii și Mureșenilor se aflau două din cele trei porți ale fortificației – Purzengasser Tor, respectiv Klostergasser Tor.

Poarta de la str. Mureșenilor a fost demolată la 1838, poarta de la str. Republicii la 1857, iar spațiul zvingerelor parcat și construit până la sfârșitul aceluiași secol. Pe latura sudică, cea mai puțin amenințată, curtinele și turnurile fortificației din sec. XV nu au fost dublate ulterior decât cu două șanțuri seci și un val. A fost adăugat, de asemenea, Bastionul poligonal al frânghierilor. Între această latură a fortificației și Tâmpa se afla Curtea vitelor, protejată de o incintă cu două turnuri. În prezent pe această latură a fortificației curtinele se păstrează într-o stare apropiată de cea originală, pe aproape toată lungimea.

Cele două turnuri de pază de pe Dealul Omizilor, situat la nord de oraș, Turnul Negru și „Turnul” Alb, au traseu pătrat, respectiv semicircular; au fost construite în sec. XV și își păstrează și în prezent forma originală.

Sistemul de fortificare a Cetății a fost unul din elementele constitutive importante ale imaginii orașului medieval, numai silueta Bisericii Negre și a Casei Sfatului putând concura, într-o anumită măsură, cu acesta.

4. Evoluția Pieței Sfatului

4.1. Rolul istoric al Pieței Sfatului și caracteristicile sale principale

Spațiul din jurul Bisericii Negre a concentrat, în perioada medievală, viața spirituală a Cetății; în același timp, Piața Sfatului a concentrat viața economică și socială a acesteia. Desfășurarea comerțului în Piață și în spațiile adiacente era strict reglementată de Statutele orașului, suprafața mare și specializarea părților componente ale Pieței arătând importanța comerțului pentru viața economică a orașului. Cea mai de seamă clădire politică și administrativă era Casa Sfatului, iar în Piață se afla și Stâlpul Rușinii; tot aici aveau loc execuțiile publice. Două fântâni din piatră se aflau pe laturile de sud și nord ale Pieței, iar suprafața acesteia era străbătută de canale cu poduri²⁷. Tot în Piață erau păstrate etaloanele pentru unitățile de măsură.

Paul Niedermaier a propus o ipoteză de dezvoltare a orașului în care Piața are locul central. Frontul de NV al Pieței, alături de o porțiune a frontului străzii George Barițiu constituie, după autor, nucleul Cetății, databil după 1211. Frontul de SE al Pieței (cu excepția caselor nr. 15-17) ar fi apărut în prima fază de extindere a localității, înaintea mijlocului secolului al XIII-lea. În ultimul sfert al sec. XIII, ar fi fost ocupat frontul estic al Pieței Sfatului. Frontul de la numerele 15-17 și frontul de SV, de la nr. 18, s-ar fi constituit după mijlocul secolului XVI, când fortificația din jurul Bisericii Negre a devenit inutilă²⁸. Parcelele cele mai mari ar fi fost cele din Piață, dimensiunile lor descrescând spre marginile orașului.

²⁷ Un „pod al minciunilor” era menționat în Piață în sec. XVI.

²⁸ Chiar dacă alte studii de istorie a orașului (ex. Gustav Treiber) propun zona aflată la sud de Biserica Neagră ca nucleu al Coronei-Cetate și în acest caz Piața Sfatului este inclusă în primele etape de extindere a acestui nucleu.

Cercetări mai noi prezintă, însă, ipoteze diferite de evoluție a Cetății²⁹. Rezultatele cercetărilor arheologice și analiza funcțiilor urbane ale perioadei medievale și postmedievale tind să arate existența unui prim nucleu în locul Bisericii Negre și anterior construirii acesteia, constituit de o funcțiune monastică; alături de acesta, către nord-est, de-a lungul căilor de circulație principale (dinspre NE – nucleele Sf. Bartolomeu și Sf. Martin – legătura cu Transilvania și dinspre E - legătura cu Moldova și Țara Românească prin Pasul Bratocea), se constituie o zonă de târg care evoluează către sud; limitele zonei constituite a secolelor XIII-XIV este marcată de funcțiunile nocive ale măcelarilor și tabacilor, la SE față de Hala orașului. Construirea fortificațiilor, începând cu sfârșitul secolului al XIV-lea, a contribuit, de bună seamă, la consolidarea locuirii din zona Cetății și la diversificarea caracterului său comercial.

Parcellele de pe laturile de nord și de sud ale Pieței sunt lungi și înguste, caracteristice, după Gustav Treiber și Paul Niedermaier, secolelor XIII și XIV; pe latura sudică a Pieței s-au păstrat, până după mijlocul secolului XX, câteva parcele cu acces din două străzi paralele, tipice pentru perioada medievală timpurie a orașului. Latura estică a Pieței are același tip de parcele lungi și înguste, în timp ce forma neregulată a parcelelor de la nr. 15-17 și 18 ar documenta existența unor constrângeri în parcelare din cauza traseului incintei din jurul Bisericii Negre.

Cea mai veche clădire atestată documentar din Piață este Casa Sfatului, atestată la 1420. Clădirile care conțin părți, încă vizibile, date din secolul al XVI-lea, aparțin fronturilor de SE, NV și NE: nr. 1, datată 1587; Halele, date 1545; nr. 15, datat în secolul XVI prin fragmentul de galerie pe pile din piatră și prin ancadramentele tripartite, din piatră descoperite la restaurare; nr. 16, datat 1566 pe un ancadrament din pivniță; nr. 25 și 29, date în secolul al XVI-lea prin ancadramente, bolți și pivniță tipice pentru acest secol.

Din studiile referitoare la evoluția urbană a orașului și din cercetările unor clădiri din Piață, rezultă că majoritatea clădirilor au fost configurate începând cu secolul al XVI-lea. Locuințele, în majoritate din zidărie, aveau parter și etaj. Configurarea fronturilor pieței a rămas neschimbată. Din cauza incendiului din 1689, majoritatea clădirilor din Piață au fost refăcute în secolul al XVIII-lea și modernizate ulterior, din etapele anterioare păstrându-se elemente în subsolurile clădirilor și, uneori, la nivelul parterelor. Câteva clădiri de pe frontul sudic (11-14) au nuclee databile din secolul al XVII-lea.

Din punct de vedere social, clădirile din Piață erau locuite de cetățeni bogați ai orașului. Analiza informațiilor oferite de evaluarea, în 1541, a unei părți a locuințelor din Cetate, arată că locuințele evaluate la sumele cele mai mari se aflau în Piață și pe Str. Mureșenilor. Bogăția proprietarilor a avut o influență directă asupra fondului construit al Pieței, clădirile fiind supuse unor frecvente modernizări.

Clădirile au latura scurtă la stradă, dezvoltându-se în adâncime, cu unul sau cu două corpuri paralele între care, uneori, există legături transversale. Clădirile au pivnițe și 2-3 niveluri, acoperisuri în două ape/mansardate, cu picurătoarea la stradă, accesul în parcelă făcându-se prin pasaje acoperite. Deoarece încă de la început, Piața a avut o funcție comercială, fiind și cel mai important spațiu de folosință publică al orașului, toate clădirile care mărginesc Piața au, la parter, spații comerciale cu acces direct din piață.

Galerii deschise se întindeau de-a lungul fațadelor, ex. Piața Sfatului nr. 14, 15, 16, exemplarul cel mai bine păstrat fiind galeria Halelor orașului (Casa Hirscher). Galeria erau destinate comerțului și aparțineau spațiului public al Pieței. În absența unor cercetări de parament și a înregistrărilor, în cazul renovărilor efectuate în a doua jumătate a sec. XX, se poate doar presupune că galerii de acest tip se găseau și la parterul altor clădiri din Piață.

Corpul la stradă al clădirilor conținea, pe lângă spațiul comercial/atelier, și spații de locuit, acestea găsindu-se atât la parter cât și la etaj. În corpurile situate în adâncimea parcelei se găseau ateliere, curți, spații de depozitare, remize, dependințe, adaptate pentru locuire începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și mai ales după 1950.

Puține clădiri din Piață au caracteristici bine definite, modificările succesive ale structurilor medievale fiind numeroase; majoritatea clădirilor arată, astăzi, fațade cu decorație clasicizantă simplificată, de secol XIX sau început de secol XX. Menționăm elementele de stil baroc în cazul Casei Sfatului și al clădirii de la nr. 27, stilul istorist pentru casa parohială a bisericii ortodoxe Adormirea Maicii Domnului de la nr. 3, stilul clasicist la clădirea de la nr. 4, stilul Art Deco pentru nr. 10, stil clasicizant pentru nr. 23 și Secession pentru clădirea de la nr. 26 – vezi Anexa 9.2. Fronturile Pieței Sfatului – informații relevante.

²⁹ Irina Băldescu, *op. cit.* – vezi și Anexa 9.4.1; Daniela Marcu-Istrate, *op. cit.*

În concluzie, fronturile construite ale Pieței Sfatului și cele ale străzilor adiacente arată o imagine urbană unitară, specifică așezărilor întemeiate de sași și dezvoltate semnificativ în perioada habsburgică, sub influență germanică. Această unitate se regăsește în mai multe aspecte: frontul continuu, regimul de înălțime, formele și dimensiunile parcelelor, modul de amplasare a clădirilor pe parcelă și configurația clădirilor principale:

- Parcelatele au front îngust la stradă și se dezvoltă în adâncime;
- Fronturile la stradă ale clădirilor au lungimi aproximativ egale, ca expresie a unui parcelar istoric, relativ egal, specific zonelor comerciale ale așezărilor medievale;
- Modul de organizare al clădirilor în interiorul parcelei este, de asemenea, specific zonelor comerciale ale așezărilor medievale, cu spații comerciale către stradă și ateliere și spații de locuit dezvoltate în adâncime și la nivelurile superioare ale clădirilor;
- Gradul de ocupare a parcelelor este ridicat;
- Evoluția în etape a fondului construit a condus la o diversitate de clădiri cu volumetrie, înălțime și tratare arhitecturală diferită;
- Construcțiile sunt dezvoltate pe două sau trei niveluri, câteodată cu mansardă, cu prăvălii și ateliere la parter, care ulterior au fost transformate în spații comerciale de diferite funcții.

Modul de amplasare al clădirilor pe parcelă a evoluat în timp, din pricina nevoii de creștere a suprafețelor construite, a nevoilor de îmbunătățire a condițiilor de siguranță și protecție la incendiu. Începând cu secolul al XVII-lea, s-a trecut de la acoperirea clădirilor cu coama perpendiculară pe stradă și cu pinion către domeniul public, la acoperirea clădirilor cu coama paralelă cu strada (astăzi, generalizată).

Creșterea ocupării parcelelor s-a realizat prin adăugarea unui nou etaj și extinderea clădirii peste poarta de acces, cu formarea gangurilor boltite, cu porți arcuite. Aceste modificări, generate de factori edilitari (încetinirea propagării incendiilor), tehnici (scurgerea apelor în spațiul public) și economici (creșterea densității construirii) au condus la definirea fronturilor specifice zonelor centrale ale așezărilor săsești.

Gangurile boltite, în unele cazuri prevăzute cu chei de boltă, sunt o caracteristică distinctivă a clădirilor adiacente Pieței și a celor din zonele învecinate. În cazul clădirilor prevăzute cu spații comerciale, ateliere sau spații meșteșugărești la parter, orientate către domeniul public, gangul reprezintă calea de acces către locuințele din curtea interioară sau de la nivelurile superioare. Prin intermediul gangurilor, se creează – astăzi – posibilitatea de deschidere a curților interioare către domeniul public și de creare a unor spații semi-publice complementare Pieței. Gangul de acces este dispus lateral sau în centrul fațadei, în funcție de tipologia clădirii și, mai ales, de dimensiunea frontului la stradă.

Realizarea legăturii dintre Piața Sfatului și Piața G. Enescu prin intermediul unui pasaj reprezintă un element specific orașelor săsești; această trecere este integrată imobilului Piața Sfatului nr. 4 / Piața G. Enescu nr. 1 (acoperirea gangului petrecându-se, judecând după planurile istorice, în ultimul sfert al secolului al XIX-lea).

Tehnica de construcție și expresia arhitecturală au evoluat începând din secolul al XVII-lea, cea mai mare parte a clădirilor începe să fie construită din zidărie de cărămidă, iar învelitoarea este realizată din țigle solzi (procesul de înlocuire a învelitorilor din șindrilă cu cele din țigle s-a produs lent, inițial doar în cazul clădirilor publice, bisericilor și câtorva locuințe notabile, ulterior – până la începutul sec. XIX – șindrila fiind înlocuită în întregime); anterior acestei perioade, era folosită zidărie de piatră. Clădirile actuale prezintă fundații, pivnițe cu bolți semicilindrice, ziduri parțiale sau spații boltite de piatră realizate în perioada medievală, începând cu sec. XV, transformate în etapele ulterioare.

Expresia arhitecturală simplă, caracteristică perioadei medievale (pusă în evidență de restaurările Casei Halelor și a Muzeului Civilizației Urbane – Piața Sfatului nr. 14, nr. 15-16) a fost modificată începând cu sfârșitul secolului al XVII-lea și pe parcursul secolului al XVIII-lea. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, creșterea economică a permis realizarea unor clădiri și fațade cu arhitectură reprezentativă (spații interioare, boltite, tratate decorativ; fațade cu elemente decorative specifice barocului târziu și clasicismului timpuriu; aticuri impozante; acoperișuri cu pantă frântă, mansardate; apariția unui timpan intermediar de mică înălțime (Piața Sfatului nr. 2, nr. 4, nr. 5).

Alte transformări apar în secolul al XIX-lea și la începutul secolului XX: supraînălțări de clădiri, tratare a fațadelor în stilurile perioadelor respective; tratarea parterelor începe să fie disociată de cea a nivelurilor superioare, din pricina modificărilor aduse de tâmplăriile moderne ale vitrinelor, proces care continuă până astăzi.

O caracteristică a arhitecturii germanice perpetuată la Brașov și conservată până astăzi, care conferă unitate imaginii urbane, este reprezentată de modul de tratare a ferestrelor: păstrarea unor proporții și dimensiuni relativ constante, cu tâmplăria amplasată către exterior în planul fațadei, în perioada verii rândul exterior de tâmplărie fiind înlocuit cu obloane (Piața Sfatului nr. 11, nr. 12, nr. 13, nr. 14).

Clădirile adiacente pieței au păstrat varietatea cromatică specifică orașelor germanice.

4.2. Etapele de dezvoltare urbanistică

4.2.1. Alcătuirea zonei de târg; elemente naturale³⁰

Între doi versanți înalți situați la NV și SE față de zona cetății, terenul are o cădere generală pe direcția SV-NE: cca 595.50 m în zona Porții Schei și cca 583 m în zona Străzii Spitalului. Pozițiile cele mai probabile ale unor pârauri principale sunt următoarele: la NV, pe actualele străzi Gheorghe Barițiu, bifurcându-se în Piața Sfatului pe strada Republicii (*Purzen-Gasse*) și pe *Kloster-gasse* (Pârâul Scheilor, *Ober Städter Bach*)³¹; la SE, un al doilea pârâu trecea probabil pe traseul actualelor străzi Poarta Schei – Grigoraș Dinicu (în 1887 *Unteres Gabel-Gässchen* [gabel=furcă], în 1922 *Costiței de Jos*, în 1934 *Furculiței de Jos*) – Nicolae Bălcescu (*Schwarz Gasse*)³². Lățimea considerabilă a străzilor rezultate pe traseul pârâului sudic confirmă această ipoteză.

Un fir de apă secundar al pârâului nordic se forma, probabil, din zona liceului actual, curgea prin spatele primului rând de case de la sud de Biserica Neagră până în vecinătatea sudică a halei orașului, de unde se răsfira: un fir curgea pe Strada Măcelarilor (în 1874 *Hinter der Fleischer* – „în spatele măcelarilor”, în 1887 *Fleischer-Gasse*) până în piațeta dintre străzile Grigoraș Dinicu și Diaconul Coresi (în 1874 și 1887 *Küchmarkt*, în 1922 *Strada Boilor*), unde se unea cu pârâul nordic; un al doilea fir, la nord față de primul, curgea prin spatele clădirilor din Piața Sfatului și continua în lungul actualei străzi a Spitalului (în 1874 *Spitals Neu Gasse*). Acest al doilea traseu pare să fie anterior primului și determinant pentru configurarea parcelelor; probabil după jumătatea sec. al XVI-lea, traseul a fost deviat prin Strada Măcelarilor. Această ipoteză este confirmată de prezența a două canale, în pozițiile amintite, reprezentate pe unul dintre planurile din 1887. Traseul pârâului a fost localizat între clădirile din Str. Hirscher nr. 6 și 8, cu ocazia unor sondaje³³. Existența acestor fire de apă era indispensabilă funcționării târgului de vite și, ulterior, a scaunelor de măcelari. Nu este imposibilă nici existența unui alt fir secundar al brațului sudic, prin actualele străzi Cerbului și Alecu Russo.

Sistemul de canalizare al orașului, menționat în secolul XVI, dar probabil anterior³⁴, cuprindea o rețea de canale deschise pe străzile principale, cu legături transversale, precum și un sistem de stăvilare pentru dirijarea apei în exteriorul fortificațiilor; principalul canal de evacuare a apelor venite dispre zona înaltă a Scheilor era canalul Graft, la limita nord-vestică a fortificațiilor. Pielarii, așezați în extremitatea sud-estică a orașului și în aval față de acesta, utilizau apa care curgea pe actuala Stradă Nicolae Bălcescu (canalizată la un moment dat); reziduurile aruncate în apă ar fi determinat culoarea închisă a acesteia – de unde ar fi putut proveni denumirea străzii, de *Schwarzgasse*, ulița neagră³⁵.

Orașul avea, în sec. XVI, „șanțuri late și adânci, umplute cu apă, lacuri și, spre răsărit, se află un munte foarte înalt și prăpăstios” [...]; „pretutindeni se văd pâraie cu apă curgătoare care aduc orașului folos și mare frumusețe”³⁶.

4.2.2. Utilizarea pieței în perioada medievală

Funcțiunea de târg este atestată, pentru Brașov, la sfârșitul sec. XIV.

Piața orașului apare menționată ca atare în 1420; în mijlocul ei se afla bolta de vânzare a blănarilor, deasupra căreia s-a construit o cameră pentru judecată – viitoarea Casă a Sfatului³⁷; din acest moment piața a căpătat și caracter administrativ, de centru al orașului medieval, fortificat la sfârșitul secolului al XIV-lea (*Innere Stadt*).

Dispoziția târgului poate fi analizată pornind de la alcătuirea geografică a zonei de platou pe care s-a amplasat târgul fortificat ulterior și de la denumirile istorice ale străzilor și piețelor. La sfârșitul secolului XIX, zona Pieței Sfatului era încă destinată târgului: planul din 1874 atestă poziția Șirului Lânii/Inului (*Flachszeile/Linzezeile*) la NV, a Șirului Grâului (*Kornzeile*) la NE, a Șirului Dogarilor (*Butilor, Fassbrüderzeile*, mai târziu *Böttcherzeile*) la SV și a Șirului Florilor (*Blumenzeile*) cu Târgul de Poame (*Apfelmarkt, mai târziu Obstzeile*) la SR; Târgul cailor (*Rossmarkt*) era situat pe tronsonul vestic al actualei Str. Gh. Barițiu.

Zona principală a târgului de alimente (Piața Sfatului) s-a dezvoltat între două fire de apă, situate la nord și la sud față de aceasta. Târgul, situat în aval (la est) de zona locuită din jurul Bisericii Negre, se prelungea către sud, prin zona târgului de pește (Str. A. Hirscher), până în zona târgului măcelarilor. Acesta din urmă era situat la sud față de actuala stradă Johan Gott, pe malul stâng al firului de apă sudic și era continuat, în aval, prin zona de târg de vite, alături de care s-a dezvoltat zona tabacilor.

³⁰ După Irina POPESCU-CRIVEANU, Șerban POPESCU-CRIVEANU, Ștefan BĂLICI, Marina ILIESCU et al. (Quattro Design), *Studiu istoric – Amplasare construcție provizorie – Imobil Piața Sfatului nr. 12-14 (Casa Hirscher), Brașov, mss., martie. 2006.*

³¹ Vezi Gustav TREIBER, autor al primelor studii referitoare la corformarea orașului medieval.

³² Acest al doilea pârâu apare localizat aproximativ la P. Niedermeier.

³³ Informație de la arh. Marina ILIESCU, 2006. Aici ar fi existat o străduță, închisă la construirea Redutei.

³⁴ Sec. XIII, cf. ipotezei prezentate în Vasile Oltean et al., *op. cit.*

³⁵ Vasile OLTEAN et al., *Brașov – monografie comercială*, Brașov: Camera de Comerț și Industrie, 2004.

³⁶ Giovanandrea del Gromo, consilier al principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund Zapolya, 1564, in: Dana JENEI et al., *Brașov. Scurtă evoluție a evoluției urbanistice*, Brașov: Reform V, 2003, p. 3.

³⁷ Vasile OLTEAN et al., *op. cit.*, pp 49-50.

Zonă acoperită a târgului, Hala veche, era amplasată în prima jumătate a secolului al XVI-lea și, probabil, începând din secolul al XIV-lea, între piața târgului (la nord), târgul de pește (la vest), zona măcelarilor (la sud) și târgul de vite (la est). Orientată cu fațada scurtă către piața târgului, clădirea se dezvoltă către sud, învecinându-se cu alte clădiri ale orașului; clădirea sudică a funcționat ca vamă până în deceniul 4 al secolului al XVI-lea. În dreptul casei vămii și la sud față de hală trecea un braț al pâ râului nordic; între acest braț și pâ râul sudic s-au așezat, probabil în secolul al XVI-lea, măcelarii. În momentul construirii halei noi, cursul acestui braț a fost regularizat între frontul vestic al actualei Str. Hirscher și actuala Str. Diaconul Coresi (Târgul Boilor), generând actuala Str. Johann Gott („din spatele măcelarilor”).

Hala orașului (Casa Hirscher) a fost construită cu această destinație în prima jumătate a secolului al XVI-lea, pe locul unei hale vechi, tot în proprietatea orașului, situată între *piața târgului* (astăzi, Piața Sfatului) și *piața de pește* (situată în zona stăzilor Apollonia Hirscher și Johann Gott). Denumirea utilizată pentru hale în perioada medievală era cea de „casă a orașului” („domus civitatis”, *Städthaus*, ulterior denumite *Kaufhaus*), iar funcțiunea era cea desfacere și depozitare a mărfurilor (conform unui document din 1544, referitor la Sibiu și la alte orașe, care stabilește identitatea dintre denumire și funcțiune); aceste clădiri erau acoperite și deschise și constituiau o parte integrantă a pieței descoperite, unde funcționa târgul orașului. Cum dreptul de târg a fost obținut de Brașov în 1364, E. Greceanu emite ipoteza conform căreia instituția caselor orașului ar fi funcționat în oraș din secolul al XIV-lea³⁸.

Amplasarea halei în proximitatea pieței târgului întărește funcțiunea comercială și meșugărească complexă pe care o deținea zona studiată în perioada medievală. De la începutul secolului al XV-lea, zona exterioară orașului unde funcționau cele două târguri anuale a început să-și diversifice statutul funcțional în cadrul orașului.

În prima jumătate a sec. XVI, în zona intersecției dintre Str. Apollonia Hirscher și Piața Sfatului sunt menționate mai multe construcții: „domus aciales” (casa de colț, *das Eckhaus*), „domus civitatis” (casa orașului), „domus vigesimae” (casa vămii) precum și „camaris piscium” (cămări pentru vânzarea peștelui, probabil barăci de lemn). Casa vămii – localizată în 1524 în piața de pește – a funcționat în această zonă până în 1534 (data ultimei mențiuni documentare); în dreptul ei exista un pod care se repara în același an. Reparații la podurile peste pâ râul din târgul de pește apar și în secolul al XVIII-lea, iar în a doua jumătate a secolului XVIII, conform E. Greceanu, apar infiltrații în pivnița halei, datorate probabil existenței acestui pâ râu³⁹.

În 1527, deținătorii cămărilor de pește plăteau impozit pentru construirea casei de colț („in aedificatione domus acialis”). Casa de colț aparținea orașului, fapt confirmat în 1532 („domum acialem civitates in foro”). Orașul a continuat să încaseze venituri de la cămărilor de pește în tot secolul al XVI-lea. Din 1539 apar referiri la „domus nova”, casa nouă a orașului, a cărei construire (plănuțită în deceniul anterior) a durat până în 1545. Această denumire, de „casă nouă”, a persistat până în secolul al XVIII-lea.

Construirea halei orașului pare să fi făcut parte dintr-un plan amplu de acțiuni de interes public: între 1539 și 1545 se lucra la fortificațiile orașului, la sistemul de canalizare și de apeducte, la baia orașului și la o moară.

În 1542, municipalitatea încasa venituri de la un grup de clădiri în care se distingeau: „domus aciales” (unde exista și un spațiu comercial – o „boltă” – utilizată de Barthus Fox); „domus civitatis”; o altă casă, tot a orașului, în care locuia Iohannes Feffer și unde Barthus Fox avea o altă boltă; cămărilor de pește.

Dacă în 1539 exista deja „domus nova”, situată în colț, înseamnă că aceasta se construise exact în locul casei vechi („domum acialem civitates in foro”); în continuarea acesteia, probabil continuând frontul actualei Str. Hirscher către sud, conform ipotezei Eugeniei Greceanu; în 1542 se păstrau două alte case în proprietatea orașului – prima, cu spații comerciale și cea de-a doua, cu locuințe și spații comerciale (probabil casa utilizată pentru vamă înainte de 1534). Nu se poate stabili poziția cămărilor de pește, acestea fiind situate probabil în lungul străzii Hirscher.

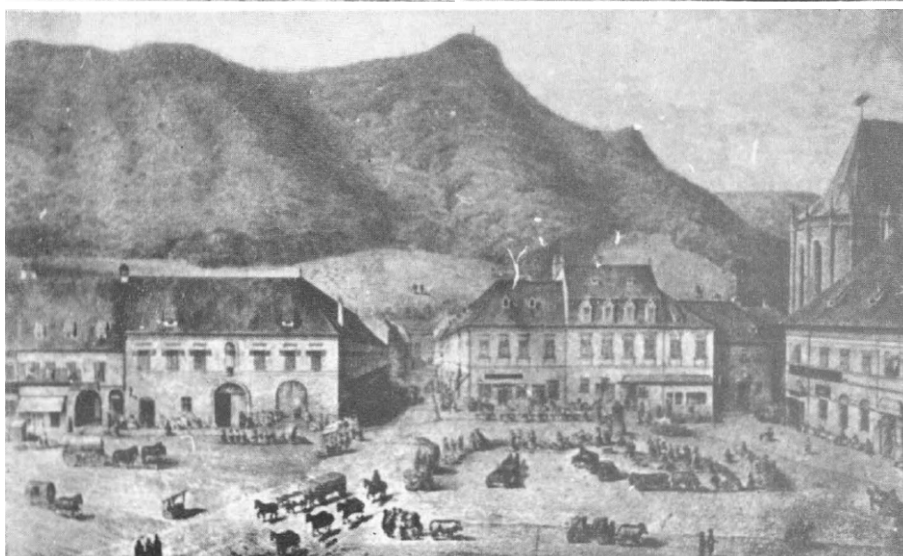
Zona unde este, astăzi, amplasată terasa casei Hirscher a rămas neconstruită puțin timp: până la jumatea sec. XVI, fusese ocupată de o altă casă a orașului, diferită față de hala veche, despărțită probabil de aceasta prin brațul de apă menționat. După construirea halei noi și devierea pâ râului, probabil că a funcționat ca zonă descoperită a târgului măcelarilor (măcelarii aveau bolți și în traveile sudice ale halei noi, începând din sec. XVI). Acest fapt este atestat de arhitectura halei noi, prin existența deschiderilor pe latura sudică.

La 1576, în piață este cunoscută existența unui puț cu găleată⁴⁰ („Fântâna Cailor”, care există și astăzi într-o formă modificată în spatele Casei Sfatului).

³⁸ Arh. Eugenia GRECEANU, Oliver VELESCU, „Restaurarea halei vechi din Brașov”, în: *Monumente istorice – studii și lucrări de restaurare*, vol. I, 1965, pp 115-157. Pentru clădire s-a elaborat, la CPPCN, *Fișa analitică de evaluare bunuri imobile – Piața Sfatului, Kaufhaus*, autori: Adriana și Aurelian STROE, 02.12.2002 (fișa citează bibliografia și sursele referitoare la clădire).

³⁹ Un plan de asanare a pivnițelor a fost întocmit către sfârșitul secolului al XIX-lea.

⁴⁰ Friedrich PHILIPPI, *Cuvânt înainte la planul Brașovului*, Brașov: 2016 (1874)

Sus: Piața Sfatului în secolul al XVIII-lea (stânga) Casa Sfatului, desen de Bicsérđi I., 1873; Piața Sfatului după un desen de Eduard Hullverding, 1848 (mijloc); Casa Sfatului, litografie cretă realizată de sibianul Robert Krabc, 1881 (jos) – Minerva Nistor, „Brașovul în izvoare cartografice și iconografice (sec. XV-XIX)”, în: Muzeul Județean Brașov, *Cumidava*, IX, Întreprinderea Poligrafică Brașov, 1976, fig. 30; 57; 41; 63.

4.2.3. Utilizarea pieței în secolele XIX-XX

Modernizarea orașului a atins în această zonă în primul rând infrastructura: lucrările complexe de canalizare din cetate de la începutul secolului XX (1907) sunt, probabil, cele în urma cărora au fost astupate canalele deschise care apar reprezentate pe planurile de sfârșit de secol XIX (la rândul lor modernizate față de perioadele anterioare)⁴¹; iluminarea cu gaz aerian a fost introdusă în 1863⁴².

Dezvoltarea orașului este tributară apariției căii ferate (gara este construită în 1873), iar prima legătură de tramvai către oraș s-a realizat „de la gară, pe ulița lungă, numai până în piața orașului intern”. În 1891, se studia prelungirea liniei, prin Blumăna la Noua, Dârste și Săcele⁴³.

Statutul zonei Cetății în orașul modern nu se schimbă semnificativ, zona păstrându-și caracterul comercial și meșteșugăresc definit până la jumătatea secolului XX. Tradiția specializării cartierelor medievale se păstrase: de exemplu, la sfârșitul sec. XIX, Frideric Deubel, „fabricant de salamă și de cârnuri afumate”, avea adresa în Str. Hirscher nr. 10⁴⁴. Târgul se ținea luna și vinerea; mai ales vinerea, se prelungea pe „Ulița lui Hirscher” până în cealaltă piață, din strada Castelului⁴⁵ (Târgul Straielor - *Kötzenmarkt*).

La începutul secolului XX, în piața târgului sunt consemnate activități noi, create în legătură cu apariția căii ferate: în 1912, pe strada Hirscher nr. 2 exista un birou de expediții la gară, ținut de Bernhard Einzig⁴⁶. „*Hamalii se pot recunoaște după numărul aplicat pe cascheta lor, și se găsesc de obicei în colțul dintre piața Libertății [Piața Sfatului] și strada Hirscher*”, se menționează în 1922⁴⁷.

Locurile de petrecere se înmulțesc în zonă; alături de pivnița Eszterhazy, în zonă apar cafeneaua și restaurantul *Redută*, strada Hirscher (astăzi nr. 8, în clădirea, cu sală de spectacole, construită în 1893 pe locul vechii *Casa de Concerte Reduta*, demolată în 1892 și a clădirii alăturate acesteia)⁴⁸ și restaurantul *Gaura Dulce*, cu acces din strada Măcelarilor. Acestea sunt consemnate de ghidurile orașului din 1912 și 1922. În 1922 funcționau deja *Cinema Reduta* și *Librăria Ciurcu*, ambele pe strada Hirscher⁴⁹.

Karl Muschalek, 1891 (AN-DJAN Brașov; BV-F-0000-1-46-G-II- 17a); s.a. 9BV-F-0000-1-46-G-I-9)

⁴¹ Alexandru PETIT, *Monografia județului Brașov*, 1922, pp 16-17.

⁴² Ion DUMITRACHE, *Fragmente de cotidian. Brașov 1919-1928*, Brașov: Ed. Phoenix, 1937, p. 99.

⁴³ Comitetul oficial de informațiune pentru străini, *Călăuz al streinului*, 1891, citat în: *Brașov 1900*, Brașov: Șchei, 1996, pp 21-22.

⁴⁴ Reclamă prezentată în: *Brașov 1900*, Brașov: Ed. Șchei, 1996 (datând probabil din 1891).

⁴⁵ Octav ȘULUȚIU, *Brașov (cu 41 de figuri în text)*, București: Ed. Fundației pentru Literatură și artă „Regele Carol II”, 1937, p. 59.

⁴⁶ Ghid 1912.

⁴⁷ *Călăuza Brașovului și împrejurimilor întocmită de Alexandru Petit*, Brașov: Ed. Institutului Cartografic „Unirea”, 1922, p. 18.

⁴⁸ Datate cf. L.M.I. VEZI și Dana JENEI et al., *op. cit.*, p. 13 – fotografia vechilor clădiri.

⁴⁹ Alexandru PETIT, *Călăuza Brașovului...*, 1922, p. 18.

Imagini ale Pieței Sfatului din 1895, Karl Muschalek (AN-DJAN Brașov; BV-F-0000-1-46-K-II-57-60; 63-64; 66-67).

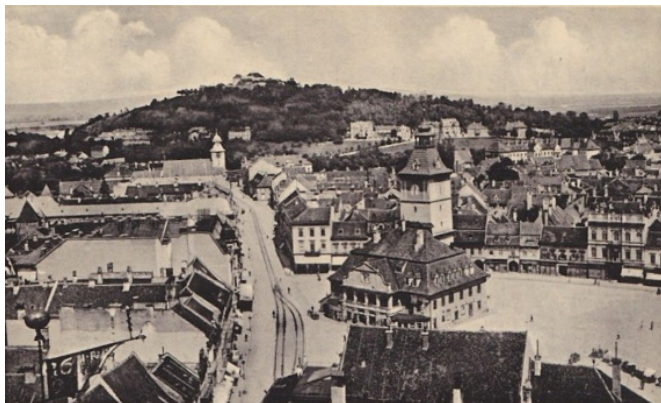
1904, 1909 (delcampe.net; pentru imaginea din 1902, este prezentat pe site negativul)

1915; 1917 (delcampe.net)

1918, 1924 (delcampe.net)

1931, 1940 (delcampe.net)

4.2.4. Utilizarea pieței în a doua jumătate a secolului XX

După 1960, tendința de transformare a centrului orașului în zonă turistică s-a accentuat. A fost realizată restaurarea casei Hirscher și transformarea sa în restaurantul „Cerbul Carpatin” (1963), urmată de operațiunea majoră de renovare a Pieței Sfatului (1985-1986) și de transformarea Pieței în zonă pietonală.

1968 – album Dan Ioan Clujescu; 1973 – album Nicolae Surdu (orasulmemorabil.com)

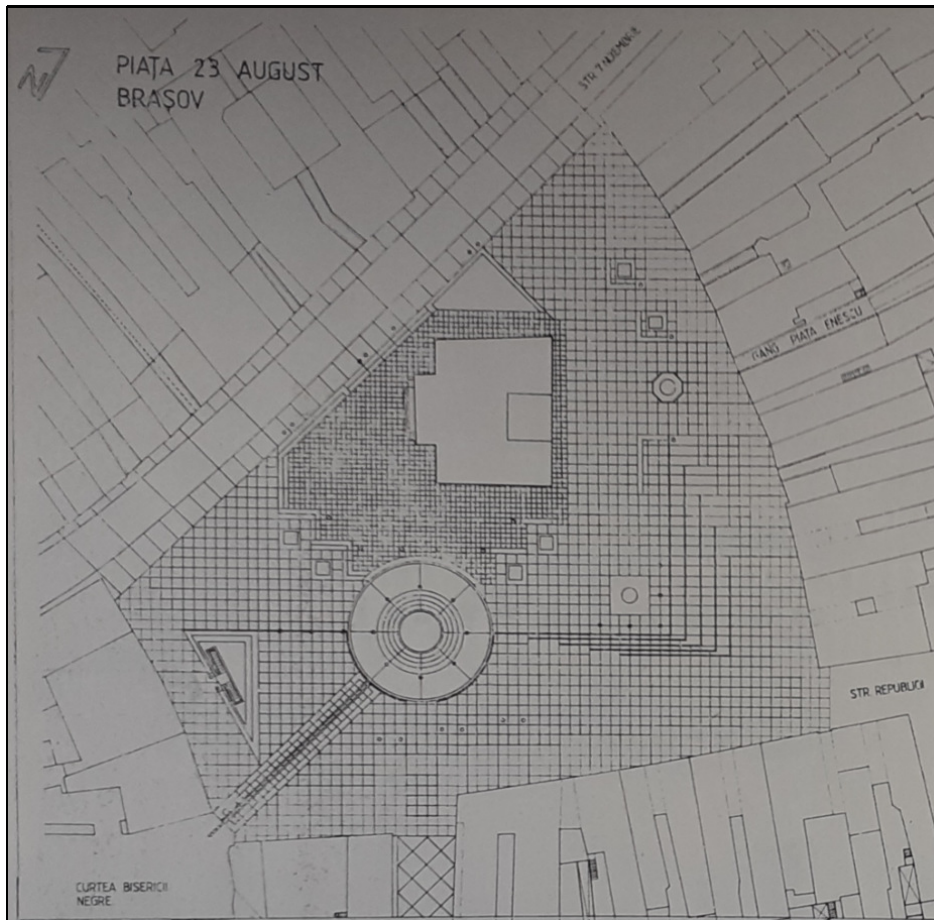
1972; 1991 (delcampe.net)

Piața Sfatului – cu o suprafață de 12300 mp (cca 128m x 106m) – fusese „sufocată” de circulația auto și de spațiile de parcare. Operațiunea (șef de proiect, arh. Kocsis Béla; proiectant general: Institutul Proiect Brașov; antreprenor general: Grupul Întreprinderilor de Gospodărie Comunală și Locativă Brașov) a avut la bază *Studiul de renovare urbană a centrului istoric al Municipiului Brașov* și a constat din:

- Transformarea Pieței Sfatului și a Str. Republicii în zonă pietonală;
- Modernizarea rețelelor edilitare;
- Rezolvarea scurgerii apelor pluviale, cu eliminarea depunerilor de aluviuni; refacerea nivelului inițial de călcare;
- Sistemizare verticală: 3 platforme, legate cu pachete de trepte; așezarea Casei Sfatului pe o platformă orizontală; pavaje din piatră naturală, calupuri, diferențiate dinstre interiorul Casei Sfatului către „platforma exterioară” a Casei, „platforma pietonală”, a Pieței și „platforma de contur”;
- Fântână arteziană mare la intersecția principalelor axe de circulație, amenajată cu gradene, proiectată „astfel încât să nu constituie o dominantă verticală majoră a spațiului (o jerbă hidraulică care să „concuze” cu turnul Sfatului), ci doar o marcă a intersecției principalelor fluxuri, un obstacol care să oblige pietonul să nu treacă nepăsător”.
- Marcarea axului Biserica Neagră – Piața Sfatului;
- În axul Pieței Enescu, o fântână decorativă cu plan octogonal, „asemănătoare celei existente în trecut”;
- Mobilier urban sobru (bănci, jardiniere fixe și mobile), lămpi decorative (lampadare pe tijă înaltă; tipul „pitic” și tipul „consolă”, încastate în paramentul fațadelor)⁵⁰.

În paralel, s-a realizat „revitalizarea” clădirilor din perimetrul Pieței, în special a spațiilor comerciale aflate la parterul acestora (echipe de arhitecți de la Institutul Proiect Brașov), administrate de Direcția comercială Brașov. Cu toate ca nu au beneficiat de cercetările premergătoare restaurării monumentelor istorice, intervențiile asupra fondului construit au căutat să mențină elementele valoroase și să aducă modificări ale unor zone alterate în timp.

⁵⁰ Arh. Bucur CRĂCIUN, „Amenajarea Pieței « 23 August » Brașov. Vechea piață a Sfatului”, în: *Arhitectura*, 2/1989, pp. 28-30 și Arh. Kocsis Béla, „Piața « 23 August » azi”, în: *Ibid.*, pp. 30-36. Vezi Cap. 10.4. Extrase documentare. Fântâna centrală (proiect arh. Kocsis Béla) funcționa cu un sistem de jocuri de apă prin jeturi pe 4 sau 5 etaje care funcționau pe muzică, sistem inovant pentru perioada respectivă în România (informație arh. Nicolae ȚARIC).

Planul de amenajare a Pieței Sfatului (*Arhitectura*, 2/1989). Se remarcă includerea Str. G. Barițiu în amenajare.

După 1990, în urma creșterii în importanță a activității turistice, numărul restaurantelor, barurilor și cafenelelor a sporit masiv în Piața Sfatului și pe străzile adiacente. Amenajările spațiilor comerciale realizate anterior s-au degradat sau au fost înlocuite; multe dintre vitrine au fost distruse; la fel, firmele, amenajările interioare și mobilierul interior și exterior, a căror realizare fusese exemplară.

4.3. Utilizarea actuală a pieței

Utilizarea Pieței presupune, în momentul de față: circulație pietonală; comerț temporar (în construcții provizorii); comerț permanent (în spațiile comerciale ale fronturilor adiacente pieței), alimentație publică. Piața este utilizată atât de localnici cât și de turiști (în număr din ce în ce mai mare). Locuințele, situate la nivelurile superioare ale clădirilor care formează cadrul Pieței sunt, în mare măsură, amenajate pentru închiriere, ceea ce face ca utilizarea tradițională a cartierului să dispară treptat. Piața este utilizată și pentru comemorări, manifestări oficiale sau spontane, fiind spațiul reprezentativ al orașului Brașov.

Există două momente marcante în timpul anului, de tradiție recentă, în care Piața Sfatului este utilizată intensiv:

- Perioada Târgului de Crăciun, în care în Piață sunt amplasate un brad de mari dimensiuni precum și numeroase construcții provizorii pentru comerț, iar Piața este iluminată decorativ;
- Perioada de organizare a Festivalului Internațional „Cerbul de Aur”. Acest festival a fost inițiat în 1968, când s-a derulat pe scena Teatrului Dramatic din Brașov. După patru ediții consecutive, festivalul a fost întrerupt, fiind reluat în 1992; începând cu a cincea ediție, scena a fost amplasată în Piața Sfatului⁵¹. Organizarea, în Piață, a Festivalului reprezintă un moment de disturbare a vieții urbane; alături de avantajele, se constată nocivități majore legate de numărul mare de vizitatori, nivelul zgomotului ș.a.

Prin tradiție, în Duminica Tomii, prima duminică după Paștele ortodox, se sărbătorește „Ziua de călări” sau „Coborârea în Cetate” a cetelor de juni din Șcheii Brașovului. Grupurile de călăreți (astăzi sunt șapte grupuri de juni) se îndreaptă spre Piața Prundului, încononate (întâi Junii Tineri, urmași de Junii Bătrâni, Curcani, Dorobanți, Brașovecheni, Roșiori și Albiori).

⁵¹ <http://cerbuldeaur.ro/2018/ro/istoric/>. În perioada inițială a Festivalului, au susținut recitaluri, printre alții, Rita Pavone, Gilbert Bécaud, Amalia Rodriguez, Juliette Gréco, Charles Trenet, Josephine Baker, Memphis Slim, Marie Laforêt, Sergio Endrigo, Dalida, Doina Badea, Margareta Pâslaru și, după 1992, Jerry Lee Lewis, James Brown, Ray Charles, David Palmer, Tom Jones, Joe Cocker ș.a.

Junii se opresc la Troița Căpitanului Ilie Birt, unde cântă „Hristos a înviat!”, apoi coboară pe strada Mureșenilor până la Bulevardul Revoluției, după care urcă, ocolind pe strada Nicolae Bălcescu, trec de „Poarta Șchei”, în sus pe strada Căpitan Ilie, strada Pe Tocile spre „Capul Satului” pe strada Podul Crețului și de aici la Pietrele lui Solomon.

Junii sunt întâmpinați cu urale și aplauze de locuitorii orașului, cărora le răspund prin a-i invita să-i însoțească „la Pietri” ca să petreacă alături de ei. Acolo, junii se răspândesc la mesele lor (altădată, ridicături de pământ). Petrecerea începe prin ieșirea la horă și aruncarea buzduganului. Urmează alte jocuri: sârbă, brâul, breaza, bătuta ș.a. O dată cu ora stabilită pentru încheierea manifestării, grupurile de juni se încolonează și se îndreaptă spre Piața Unirii, unde fiecare grup cântă pentru ultima dată „Hristos a înviat”; apoi, grupurile de juni se despart. Obiceiul junilor este considerat drept unul din ritualurile de inițiere în rândul feciorilor⁵².

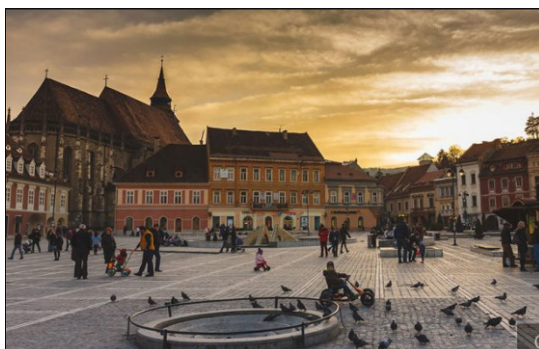
În continuare, prezentăm imagini caracteristice, recente, ale utilizării normale și excepționale ale Pieței.

Vedere aeriană a Pieței Sfatului – 2011 (zborpestetransilvania.ro)

Utilizare normală a Pieței (www.turistderomania.ro; www.libertateapenturfemei.ro/; https://brasovromania.net)

Utilizare normală a Pieței – imagini 2017; 2016 (ad-turism.ro; facebook.com/godinamarian/photos)

⁵² După sinteza prezentată de wikipedia.org.

Utilizare normală a Pieței – imagini 2019 (facebook.com/BrasovDorin; blog.worldvision.ro)

Comemorarea a 1 an de la evenimentele din clubul Colectiv – 2016 (romaniapozitiva.ro); Comemorarea Revoltei de la Brașov din anul 1987 (2017): Aurel Vlad, „Nelinıştea unei mulțimi”, proiect itinerant, Nasui Collection & Gallery (ghidlocal.com)

Nuntași în Piața Sfatului la începutul anilor 1980 – album Carmen Rotaru (orasulmemorabil.com) și astăzi (acum.tv)

Fântână în Piața Sfatului, 1973; curățenie în Piața Sfatului, 1973 – album Nicolae Surdu (orasulmemorabil.com)

Târg de Crăciun în Piața Sfatului – 2019 (facebook.com/BrasovDorin)

Târg de Crăciun în Piața Sfatului – 2018 (brasovmetropolitan.ro; coroana-brasovului.ro)

Cerbul de Aur – 2018 (transilvania365.ro)

Cerbul de Aur – 2018 (romania-actualitati.ro; www.monitorulexpres.ro; brasovmetropolitan.ro; bizbrasov.ro)

Imagini ale procesiunii junilor – 2017 (ghidlocal.com; observatorulbv.ro). În acel an, au fost 15.000 participanți.

Utilizarea Pieței pentru diferite manifestări oficiale, este documentată pentru mai multe perioade istorice.

Serbarea „Honterusfest”, inițiată în 1845, ajunsese în 1898, când s-a dezvelit statuia umanistului din Brașov, cea mai mare serbare populară a sașilor din Transilvania. Prima ediție a avut loc la 30 iulie 1845, cu prilejul celebrării a 300 de ani de la înființarea liceului de către umanistul Johannes Honterus.

Inițial festival școlar, a ajuns în următorii ani un eveniment anual la care lua parte toată comunitatea săsească din Țara Bârsei. La ora 6 și jumătate, bătea clopotul mare al Bisericii Negre. La ora 7, se aduna lumea, se ținea o cuvîntare, se formau grupurile de asociații culturale și comunitare și se pleca spre casa natală a lui Honterus, „peste umărul dintre Țîmpa și Dealul Melcilor în Noa”. Se ținea un discurs, la ora 11, la Izvorul Honterus (*Pfaffenbrunnen*). După masă, organizația „Sächsischer Turn und Sportverein” făcea demonstrații de gimnastică și concursuri sportive. La ora 19, avea loc încolonarea și întoarcerea la Școala Honterus. Manifestarea se încheia cu cîntecul sașilor „Siebenbürgen Land des Segen”, cântat prima oară în 1846 și devenit imnul manifestării. Interzisă în perioada comunistă, serbarea se ține, din 1966, din doi în doi ani, în orașul german Pfaffenhofen.

După 1990, Liceul Honterus a reluat tradiția, organizând manifestarea în Poiana Brașov⁵³.

Honterusfest, 1936, Str. Mureșenilor (Albume Margareta Macra, Marta Binder – orasulmemorabil.com)

Honterusfest, 1939 (brasovromania.net); s.a. (siebenbuerger.de)

⁵³ Vezi mihainanu.ro; monitorulexpres.ro.

Alte manifestări oficiale erau organizate, înainte de al Doilea Război Mondial, în Piața Sfatului – paradele de 10 Mai, Sărbătorile Astei ș.a. Reprezentativitatea spațiului s-a păstrat și în perioada comunistă.

Pregătire pentru parada de 10 Mai 1938 – album Doru Neguț; Sărbătorile Astei, 1933 – album Eugen Moga (orasulmemorabil.com)

Vizita, Nicolae Ceaușescu, 21 aug. 1965 (Fototeca online a comunismului românesc, cote 382; 383/1967)

Mitingul Alianței Civice din 15 nov. 1990, când a fost lansată Proclamația de la Brașov (rador.ro)

4.4. Amenajarea istorică a spațiului public al pieței

Informațiile referitoare la amenajarea istorică a Pieței nu sunt numeroase; vor fi extinse după realizarea cercetărilor arheologice.

- Piața avusese caldarâm de la 1737 („când 23 de lucrători așezau piatra adusă cu 630 care”); la 1861, piața era în totalitate pavată cu piatră de râu; existau două fântâni cu soclu de piatră și grilaj, în fața caselor cu nr. 11-12 și 27 (Stadthaus), care fuseseră construite în 1814⁵⁴.
- La sfârșitul secolului al XIX-lea, începe asfaltarea Pieței: la 1893, asfaltare de probă a Târgului Grâului, nerealizată; la 1895, se fac asfaltări de probă în aceeași zonă; la 1900, se realizează „betonarea și asfaltarea” locului de așteptare pentru trăsuri; pe Târgul Grâului, „frumos pavaj lat de 6m” (1895-1896); apoi, se asfaltează traseele carosabile, iar pavajul de râu este înlocuit cu piatră de carieră cioplită (1910 – bazalt, până atunci amenajări parțiale⁵⁵).
- După 1892, afișajul s-a realizat pe stâlpi cilindrici construiți în anumite părți ale Pieței⁵⁶.
- Litografia din 1881 arată o plantație de arbori la SE de Casa Sfatului (singura imagine istorică identificată în acest sens). În a doua jumătate a secolului XX, un șir de copaci este plantat pe latura de NV a Pieței (Târgul Grâului); arborii sunt eliminați la reamenajarea pieței din anii 1986-1988; prima intenție de plantare a acestui șir de copaci în acest amplasament datează din 1894 (Târgul Grâului reprezentând o un traseu de promenadă), însă s-a renunțat în 1895⁵⁷.
- Sistemul de canalizare medieval al orașului, menționat în secolul XVI, dar probabil anterior, cuprindea o rețea de canale deschise pe străzile principale⁵⁸. Astuparea acestora s-a petrecut odată cu lucrările de canalizare de la începutul secolului XX (1907); iluminarea cu gaz aerian a fost introdusă în 1863⁵⁹.
- Între 1986 și 1988, în Piața Sfatului a fost reabilitat sistemul de scurgere a apelor pluviale, cu eliminarea depunerilor de aluviuni; a fost refăcut nivelul de călcare. Piața a fost sistematizată vertical și au fost realizate pavaje din piatră naturală, calupuri⁶⁰.

Vedere a Șirului Florilor din Piața Sfatului, 1861 (detaliu cu poziția primei fântâni); vedere a Șirului Grâului, 1895 (cu poziția celei de-a doua fântâni)
AN-DJAN Brașov, BV-F-00330-1-E-3; BV-F-00001-46-K-II-69

⁵⁴ Arh. Bucur CRĂCIUN, „Amenajarea Pieței « 23 August » Brașov. Vechea piață a Sfatului”, în: *Arhitectura*, 2/1989, pp. 28-30 și Arh. Kocsis Béla, „Piața « 23 August » azi”, în: *Ibid.*, pp. 30-36. Vezi Cap. 10.4. Extrase documentare.

⁵⁵ Informație de la arh. Nicolae ȚARIC, prin dl. arh. Radu PONTA.

⁵⁶ Vezi Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *Arhitecturii și arhitectura în Brașov, De la Marktplatz la Piața Sfatului*, f. ed., 2017, pp. 60 sqq.

⁵⁷ Vezi Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *ibid.*

⁵⁸ Vezi Cap. 4.2.2.

⁵⁹ Vezi Cap. 4.2.4.

⁶⁰ Vezi Cap. 4.2.3.

4.5. Amenajări recente ale spațiului public al pieței

După amenajarea generală a Pieței de la sfârșitul anilor 1980, au fost realizate mai multe intervenții în Piața Sfatului și în întreaga Cetate, privind, în special, transformarea arterelor de circulație în spații pietonale.

Pentru ultima perioadă, menționăm mai multe inițiative:

2011 Proiect „Reabilitare și amenajare Piața Sfatului Brașov” – beneficiar: Primăria Municipiului Brașov; elaborator: SC Proiect Brașov SA, șef proiect arh. M. Corniciuc. Tema beneficiarului solicita „reabilitarea îmbrăcăminții din dale de beton și piatră în Piața Sfatului, precum și străzile/accesele dinspre Strada Republicii, Strada Diaconu Coresi, Strada Apollonia Hirscher, Piațeta Bisericii Negre, Strada G. Barițiu, Strada Mureșenilor și Piața G. Enescu; reabilitarea iluminatului public și arhitectural cu scoaterea în evidență a obiectivelor istorice din zona menționată și încadrarea în arhitectura amplasamentului; reabilitarea fântânii arteziene, fântânii pentru porumbei și a cișmelei din Piața Sfatului; amenajarea cu mobilier urban modern, cu respectarea arhitecturii zonei menționate și păstrarea volumetriei ținând cont de monografia pieței [!].” DJCPN Brașov emite adresa nr. 242-2/14.06.2011, solicitând completarea documentației (studiu istoric-arhitectural și urbanistic; evaluare teoretică asupra potențialului arheologic; studiu de iluminat stradal și arhitectural) și revizuirea proiectului în baza observațiilor *Referatului de verificare privind respectarea cerințelor de intervenție în cazul zonelor protejate din punct de vedere istoric al expertului MCC*, arh. Marina ILIESCU. Nu se cunoaște evoluția acestui proiect.

2011 Concurs de arhitectură pentru Reabilitarea și amenajare „Curtii Johannes Honterus” – promotori: Asociația “Salvați Centrul Istoric al Brașovului”, în parteneriat cu Primăria Municipiului Brașov și Biserica Evanghelică CA Brașov (Biserica Neagră). Premiul I, arh. Johannes Bertleff, Asocieria SC Exhibit Arhitectura SRL Brașov & SC ADNBA SRL București). Proiectul a propus înlocuirea macadamului existent cu un strat degrosime redusă (3-4cm) de pietriș calcaros, rotund, cu granulația între 2 și 15 cm în diametru; stratul suport este din pământ compactat (amestec de pământ, nisip și var), stabilizat la suprafață cu un pat de nisip tasat; din acest strat, se realizează panta rigolelor. Portalurile bisericii sunt marcate cu „covoare” de gresie albă de Ighiu, la scara elementelor de pavaj existente. Propunerea de iluminat reia poziția și tipul de lampă aferente etapei de sfârșit de secol XIX (vezi Anexa 9.4.3)⁶¹. După cercetarea arheologică, lucrările au fost întrerupte.

2014 Noi corpuri de iluminat („de epocă”) în Piața Sfatului: „în toată Piața Sfatului au fost montați nouă stâlpi, din care șase cu patru brațe, iar cei trei de pe latura străzii Mureșenilor cu câte trei brațe, cu corpuri de iluminat alungite, echipate cu lămpi cu iodură metalică, pentru o mai bună distribuție a luminii pe toată suprafața Pieții Sfatului. Stâlpii au o înălțime totală de opt metri, cu un diametru la bază de 74,5 cm, și o greutate de 465 de kg. De asemenea, aceștia sunt echipați cu console ornamental-decorative, patru sau trei pentru fiecare stâlp, în greutate de câte 20 de kg fiecare. Corpurile de iluminat au o înălțime de 65,5 cm, cu un diametru de 40 de cm și cântăresc 10 kg. Până la realizarea noului sistem de iluminat, în Piața Sfatului erau opt stâlpi de iluminat montați în anul 1998, pe care erau funcționau câte trei corpuri ornamentale Albany de 150W fiecare. Sistemul era depășit moral și fizic și, de asemenea, aspectul diurn făcea notă discordantă cu arhitectura clădirilor din piață, precum și cu evenimentele care se desfășoară de-a lungul anului în Piața Sfatului”⁶².

2019 Lucrări în derulare:

Începerea lucrărilor pentru pavarea cu calupuri de bazalt a Str. Apollonia Hirscher, tronsonul cuprins între str. Castelului și strada Poarta Șchei, proiect SC Global Proiect SRL din Brașov⁶³

Începerea lucrărilor de amenajare a unei piațete în curtea din spate a imobilului din Piața Sfatului nr. 27, prin care se asigură acces spre alea După Ziduri (care a fost închis în urmă cu mai mulți ani); lucrările privesc înlocuirea pavajului degradat cu piatră naturală de granit, plantarea de arbori și arbuști, amplasarea de mobilier urban⁶⁴, proiect SC Global Proiect SRL⁶⁵.

Proiectarea unei piețe publice în zona dintre magazinele Star și Modarom, arh. Johannes Bertleff (JB Architecture)⁶⁶ – în faza DALI.

Alături de acestea, multe imobile au fost restaurate după 1990: Piața Sfatului nr. 15 (Muzeul Civilizației Urbane), Piața Sfatului nr. 16 (astăzi, Librăria Humanitas), Piața Sfatului nr. 17 (Sediul administrativ al Bisericii Evanghelice Brașov) ș.a. – vezi Anexa 9.2. Fronturile Pieței Sfatului – informații relevante.

Starea în care se găsesc amenajările adiacente Pieței Sfatului și modul de rezolvare a zonelor de legătură dintre acestea se deduce din imaginile de mai jos.

⁶¹ <https://www.oar.archi.ro/concursuri/proiecte/reabilitarea-curtii-johannes-honterus-brasov>; arhiva OAR.

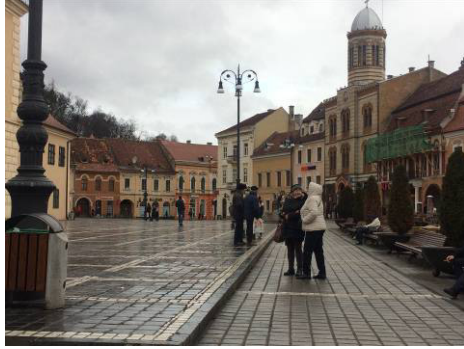
⁶² <https://www.agerpres.ro/social/2014/07/23/brasov-iluminatul-din-piata-sfatului-se-intoarce-la-atmosfera-anilor-1900-16-39-28>

⁶³ <https://www.bizbrasov.ro/2019/10/24/foto-au-inceput-lucrarile-de-amenajare-ale-pietonalului-de-pe-strada-apollonia-hirscher-vezi-aici-cum-va-arata/>

⁶⁴ <https://www.bizbrasov.ro/2019/10/29/foto-incep-lucrarile-de-amenajare-pietei-mici-de-langa-piata-sfatului-cum-va-fi-reamenajata-zona/>

⁶⁵ <https://www.bizbrasov.ro/2019/06/04/proiect-de-26-500-de-lei-pentru-amenajarea-pietei-mici-a-brasovului-langa-piata-sfatului-ce-alte-zone-din-centrul-istoric-vor-fi-reamenajate/>

⁶⁶ <https://www.bizbrasov.ro/2019/10/24/foto-au-inceput-lucrarile-de-amenajare-ale-pietonalului-de-pe-strada-apollonia-hirscher-vezi-aici-cum-va-arata/>

Fotografii ianuarie 2020, Irina Popescu-Criveanu.

5. Valori arhitecturale, urbanistice, memoriale, peisagere

A. Valoarea istorică și memorială a Pieței Sfatului

- Orașul Brașov (Kronstadt) este simbolul cel mai puternic al populației de origine germană care a ocupat, începând din secolul al XIII-lea, regiunea de sud a Transilvaniei; Piața Sfatului, cu funcțiuni civice și comerciale, împreună cu Biserica Neagră, care avea și funcțiune de învățământ, formau centrul orașului Brașov; împreună, formează simbolul orașului Brașov și, în consecință, al întregii populații privilegiate de coloniști sași;
- Piața Sfatului are valoare memorială pentru religiile populației: religia catolică inițială a sașilor; religia luterană adoptată în Brașov la jumătatea secolului al XVI-lea, grație acțiunilor lui Johannes Honterus (1498-1549); religia ortodoxă a negustorilor din Compania comercială grecească, la sfârșitul secolului al XVIII-lea; religia ortodoxă a populației românești, care primește „drept de cetate” la sfârșitul secolului al XIX-lea.
- Piața devine, în Evul Mediu, centrul puterii orășenești și comitale, aici exercitându-se puterea și consumându-se execuțiile și pedepsele (eșafodul, stâlpul infamiei);
- Valoarea memorială a Pieței este accentuată prin desfășurarea anuală a ceremoniilor românilor (procesiunea junilor Brașovului), alături de cele ale germanilor din oraș;
- Valoarea simbolică a Pieței s-a amplificat prin desfășurarea, aici, a Festivalului Internațional Cerbul de Aur, începând de la sfârșitul secolului XX; această manifestare artistică poate fi înscrisă în sectorul cuaternar de activități.

B. Valoarea funcțională a Pieței Sfatului

- Orașul Brașov a avut în Evul Mediu și în perioada modernă o funcțiune comercială preeminentă în relațiile Transilvaniei cu imperiul Otoman și, implicit, cu Țara Românească; funcțiunile comerciale s-au concentrat în Piața Sfatului și în zona înconjurătoare acesteia, în partea orașului locuită de sași care a fost înconjurată de fortificații;
- În Piață se concentrează legăturile către Râșnov (astăzi, Str. G. Barițiu); legătura cu cartierul Bartolomeu și cu restul teritoriului Scaunului (acum, Str. Mureșenilor continuată cu Str. Lungă); legătura cu cartierul Blumenau (acum, Str. Nicolae Bălcescu) și, de aici, către Moldova și Țara Românească, prin Pasul Bratocea;
- Piața Sfatului a devenit, în perioada modernă, cea mai importantă parte a centrului civic al orașului, cu funcțiuni comerciale, bancare, civice, religioase, culturale, de agrement și turistice; importanța funcțiunilor de turism face ca, actualmente, Piața Sfatului să fie „punctul zero” al activităților turistice orașului și regiunii sale înconjurătoare și să constituie „centrul elegant” al orașului, în defavoarea centrului nou, de secol XIX-XX, realizat către est, în afara Cetății;
- O valoare importantă, constantă în decursul istoriei, este locuirea, în clădirile care mărginesc Piața Sfatului, a unor familii mai bogate de negustori și meșteșugari; după 1945, în clădiri au locuit alte straturi sociale și, după 1990, majoritatea spațiilor tinde să fie ocupată temporar de turiști, în structuri turistice și de închiriere.

C. Valoarea istorică a clădirilor din Piața Sfatului

- Clădirea cea mai importantă este cea a Sfatului orășenesc medieval, cu o poziție centrală în cadrul Pieței, constituind punctul nodal al acesteia;
- Valoarea imobilelor care formează fronturile Pieței și a celor de pe străzile adiacente este persistența parcellarului medieval, specific așezărilor populației germane;
- Valoarea principală a clădirilor constă în arhitectura interioară și exterioară, caracteristică perioadelor istorice principale, specifică stilurilor gotic, renașcentist, baroc, clasicist de școală germană, neogotic, academișt german; arhitectura clădirilor este, în general, bine păstrată și lipsită de intervenții majore după anul 1948;

Valoarea ansamblului a fost crescută de intervenția realizată la sfârșitul anilor 1980, de amenajare a spațiului pieței, de amenajare a spațiilor comerciale din piață, de realizare unitară a vitrinelor, firmelor și a elementelor de mobilier urban. Fântâna centrală (fără valoare artistică/arhitecturală deosebită) reprezintă un reper consolidat al Pieței; poziția sa este adecvată, atât în ceea ce privește vederile/perspectivile, cât și în ceea ce privește raportarea la Piața Sfatului. Aceste calități au făcut ca zona fântânii să devină realul centru al pieței. Mai mult, reprezintă simbolul proiectului din 1987, noutatea tehnică fiind remarcabilă pentru perioada respectivă. Lipsa de întreținere din ultimii ani și funcționarea sa limitată nu reprezintă argumente care să-i diminueze valoarea urbanistică, simbolică sau funcțională.

D. Valoarea peisagistică a Pieței Sfatului

- Valoarea deosebită a Pieței Sfatului constă în peisajul urban caracteristic burgurilor medievale din Europa Centrală; peisajul urban este valoarea care trebuie amplificată prin amenajările propuse în piață;
- Valoarea peisajului urban este amplificată de amenajările din piață, de atmosfera clară, de însorirea fațedelor imobilelor și a spațiului pieței, de mișcarea în piață a oamenilor și vehiculelor;
- Valoarea peisagistică suplimentară a spațiului Pieței este datorată perspectivelor care se deschid către muntele Tâmpa și dealurile înconjurătoare; perspectivele sunt deschise către elemente majore de fortificare ale orașului.

6. Viziune generală de restaurare; recomandări

Restaurarea Pieței Sfatului trebuie să se concentreze asupra următoarelor aspecte:

1. Conservarea sistemului de circulație existent (Str. G. Barițiu – Str. Mureșenilor, circulație auto în două sensuri (două fire în urcare, inclusiv transport în comun; un fir coborâre; Piața Sfatului: circulație auto reglementată strict);
2. Conservarea elementelor de valoare care formează cadrul pieței (fronturi, perspective, accese);
3. Conservarea funcțiunilor și utilizărilor istorice și tradiționale ale spațiului public (circulație, comerț, funcțiuni de reprezentare), asigurând trasee și spații adecvate pentru aceste utilizări;
4. Conservarea elementelor aparținând etapei de restaurare a pieței de la sfârșitul anilor 1980, care au valoare urbanistică, simbolică și funcțională (fântâna centrală – conservată ca funcțiune, forma sa putând fi modificată; fântânile mici vor fi conservate ca atare; păstrarea și îmbunătățirea elementelor utilitare deja realizate);

Menționăm faptul că revenirea la situația proiectată în anii 1980 (sau la situația caracteristică altor etape anterioare) poate fi luată în considerare ca soluție viabilă. Notăm faptul că soluția de amenajare din anii 1980 cuprindea și Strada G. Barițiu, între Casa Sfatului și Șirul Inului.

Posibilitate de modificare a următoarelor aspecte:

1. Sistemul de circulație: studierea amplasării unei stații de transport în comun în vecinătatea imediată a Pieței Sfatului; studierea amplasării unei treceri de pietoni la extremitatea de NV a Pieței Sfatului⁶⁷; posibilă stație de taxi⁶⁸; organizarea circulației carosabile (ocasionale/limitate) și pietonale din cadrul Pieței.

Menționăm posibilitatea introducerii de soluții de circulație de tip „shared space” în Piață și pe arterele adiacente de mai mică importanță, însă acest tip de măsură necesită studii de specialitate;

2. Sistemul de pavaje, în acord cu pavajele existente sau proiectate în spațiile învecinate⁶⁹, cu marcarea circulațiilor principale (axul Casei Sfatului, legătura cu Curtea Honterus și Biserica Neagră, etc.) și cu posibilitatea diferențierii după utilizarea principală (zone carosabile ocazional, zone pietonale) sau după alte criterii⁷⁰;
3. Mobilierul urban; sistemul de iluminat public și arhitectural;
4. Regimul firmelor și reclamelor publicitare⁷¹, al instalațiilor luminoase;
5. Amplasarea/proiectarea instalațiilor necesare prezentării patrimoniului în cadrul Pieței și de-a lungul fronturilor construite și, eventual, a parcurului/conținutului acestora;
6. Posibilitate de readucere a unor plantații în cadrul Pieței, fie în amplasamentele istorice (în fața Șirului Grâului, pe latura de NE a Pieței și la NV față de Casa Sfatului – vezi imaginile istorice)⁷², fie pentru a marca o împărțire a spațiului (zona din fața Casei Sfatului – pentru a asigura intimitate și, în egală măsură, a sublinia axul său principal și zona din spatele acesteia – amenajare posibilă în jurul fântâniei mici).

Vor putea fi luate în considerare plantări de aliniament, plantări concentrate sau plantări de arbori izolați.

Măsuri cu caracter memorial:

1. Recrearea Târgului de 1 noiembrie;
2. Recrearea unei zile săptămânale de târg – piață volantă (vinerea)⁷³;
3. Posibila marcarea a zonelor specializate de târg în Piață și în zona adiacentă acesteia; a poziției Stâlpului Infamiei și a altor fântâni din Piață⁷⁴; a pâraielor/canalelor existente până în sec. XIX;
4. Posibila marcarea a traseului Junilor Brașovului.

⁶⁷ În tronsonul între Bastionul Fierarilor și Bd. Eroilor nu este organizată nicio stație de transport în comun (distanța din Piața Sfatului până la stația Livada Poștei este de 700m, până la stația Nicolae Bălcescu este de 500m iar până la stația Biserica Neagră este de 300m).

⁶⁸ Notăm faptul că, între 1891 și 1897, pe Șirul Inului se găsea capătul liniei de tramvai; ulterior, același loc a fost utilizat ca stație de autobuz. La sfârșitul sec. XIX, locul de așteptare pentru birje era latura de NV a Casei Sfatului. Vezi Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *Arhitecții și arhitectura în Brașov, De la Marktplatz la Piața Sfatului*, f. ed., 2017, pp. 60 sqq.

⁶⁹ Inclusiv proiectul câștigător, realizat pentru curtea Honterus, care va fi pus în execuție în viitorul apropiat.

⁷⁰ La 1861, piața era în totalitate pavată cu piatră de râu; două fântâni cu soclu de piatră și grilaj, în fața caselor cu nr. 11-12 și 27 (Stadthaus); pe marginea pieței erau lămpi cu gaz; la 1893, astfaltare de probă a Târgului Grâului, neconsumată; la 1895, asfaltări de probă în aceeași zonă; la 1900, „betonarea și asfaltarea” locului de așteptare pentru trăsuri; pe Târgul Grâului, „frumos pavaj lat de 6m” (1895-1896); apoi, se asfaltează traseele carosabile, iar pavajul de râu este înlocuit cu piatră de carieră cioplită – vezi Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *ibid.*

⁷¹ Notăm faptul că, după 1892, afișajul s-a realizat pe stâlpi cilindrici construiți în anumite părți ale Pieței – vezi Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *ibid.*

⁷² Litografia din 1881 arată o plantație de arbori la NV de Casa Sfatului (singura imagine istorică identificată în acest sens). În a doua jumătate a secolului XX, un șir de copaci este plantat pe latura de NE a Pieței (Târgul Grâului); arborii sunt eliminați la reamenajarea pieței din anii 1986-1988; prima intenție de plantare a acestui șir de copaci în acest amplasament datează din 1894 (Târgul Grâului reprezentând o un traseu de promenadă), însă s-a renunțat în 1895 – vezi Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *ibid.*

⁷³ Notăm faptul că singura piață alimentară pentru catierele Schei și Cetate se găsește lângă gară.

⁷⁴ Ipoteze de amplasare prezentate de Irina BĂLDESCU, *Transilvania medievală – Topografie și norme juridice ale cetăților, Sibiu-Bistrița-Brașov-Cluj*, București: Simetria, 2012 – Vezi Anexa 9.4.1.

7. Restricții și permisivități de intervenție – Piața Sfatului

7.1. Circulații și accese

RESTRICȚII	PERMISIVITĂȚI
<p>Artera de NV (străzile G. Barițiu și Mureșenilor) rămâne principalul acces carosabil în Piață, fără schimbări ale nivelului general, fără trasee denivelate. Nu vor fi propuse modificări ale circulației pe arterele adiacente Pieței până la realizarea unor studii de specialitate.</p>	<p>Această arteră, cu rolul de circulație carosabilă curentă și transport în comun (pentru legătura Cartierul Schei cu orașului medieval și a acestuia din urmă cu cartierele situate în aval se) poate îmbunătăți ca traseu și profil transversal, cu mici corecturi în plan orizontal sau de pante.</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Propuneri privitoare la îmbunătățirea traseului și a profilului arterei, inclusiv a trotuarelor/zonelor carosabile; ▪ Propuneri privitoare la organizarea unor zone de staționare temporară a autovehiculelor cu turiști în proximitatea Pieței Sfatului, în funcție de dimensiunea autovehiculelor; ▪ Organizarea stațiilor de transport în comun și a staționării taxiurilor în Piață sau în imediata proximitate a acesteia; organizarea traseului și a stațiilor trenulețului turistic.
<p>Piața Sfatului va rămâne preponderent pietonală:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Se păstrează accesele carosabile actuale din Piață în curți, fără introducerea unor accese suplimentare în curți; ▪ Nu se vor construi parcaje subterane sau supraterane în Piață; nu se vor amenaja locuri de parcare; ▪ Se va prelua intenția de deschidere a unei legături pietonale între Piața Sfatului și Pârâul Graft (După Ziduri), conform propunerilor Primăriei Municipiului Brașov (prin gangul din Piața Sfatului nr. 27). 	<p>Organizarea în întreaga Piață a circulației autovehiculelor, cu dispoziții constructive adecvate și cu dispoziții de circulație (pentru autoturisme, salvare, ISU, salubritate, aprovizionare cu vehicule max. 3,5 t, acces autovehicule pentru reparații, acces autovehicule pentru organizarea spectacolelor).</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizarea și eventuala marcare a zonelor destinate circulației carosabile/a zonelor tratate ca „shared space”; ▪ Facilitarea și îmbunătățirea traseelor de circulație pietonală, circulație carosabilă curentă, circulație carosabilă ocazională, circulație a persoanelor cu dizabilități; ▪ Valorificarea punctelor de intrare în Piață și de ieșire din Piață prin străzile adiacente; valorificarea perspectivelor de-a lungul străzilor; ▪ Stabilirea traseului călăreților „Junii Brașovului”, asigurarea circulației pentru cicliști, trotinete, parcaje pentru biciclete, asigurarea circulației trăsurilor; ▪ Stabilirea acceselor și traseelor procesiunilor către biserici (nunți, botezuri, înmormântări) și către clădirea Sfatului Orășenesc; ▪ Amenajarea unor accese carosabile în curți dinspre străzile adiacente Pieței.

7.2. Funcțiunile și utilizările pieței

RESTRIȚII	PERMISIVITĂȚI
<p>Păstrarea funcțiunilor și activităților actuale din Piață: circulație, comerț și alimentație publică, spectacole, odihnă, vizitare turistică.</p> <p>Reglementarea strictă a regimului zgomotului în timpul anului și, mai cu seamă, în timpul evenimentelor organizate în Piață; iluminare redusă în timpul nopții.</p> <p>Se vor urmări:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Limitarea în timp a utilizării spațiului Pieței pentru spectacole, târguri; ▪ Crearea unui calendar stabil al manifestărilor tradiționale, culturale, comerciale din Piață; ▪ Organizarea unui târg săptămânal și a unui târg anual (1 noiembrie), în Piață și pe străzile adiacente, cu respectarea profilului funcțional istoric (șirurile din jurul Pieței, zona târgului de pește, de vite etc.); ▪ Limitarea extinderii zonei utilizate pentru terasele cafenelelor și restaurantelor, pentru a proteja spațiul liber al Pieței și desfășurarea activităților complementare; ▪ Interzicerea extinderii spațiilor comerciale de la parterul clădirilor către spațiul Pieței prin construcții adosate. 	<p>Valorificarea/punerea în evidență a caracterului funcțional istoric al Pieței (circulație, comerț permanent și periodic cu zone specializate, alte activități).</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Propuneri privitoare la zonarea funcțională a pieței cu eventuala introducere de funcțiuni/activități noi (zone de expunere permanentă, alte funcțiuni speciale); ▪ Limitarea/marcarea zonelor cu utilizare permanentă sau temporară, după funcțiunea principală); ▪ Propuneri privitoare la zonele de desfășurare și a principiilor de organizare a târgurilor; ▪ Delimitarea suprafeței în care se poate construi arena Festivalului Cerbul de Aur: scenă, anexe, gradene, instalații de iluminat, instalații de sonorizare, elemente utilitare, zone de serviciu și de intervenție; ▪ Delimitarea suprafețelor unde se pot amplasa în mod curent, în tot timpul anului, mese și scaune, umbrele de protecție, bănci de odihnă.

7.3. Imobilele care formează cadrul pieței

RESTRIȚII	PERMISIVITĂȚI
<p>Păstrarea specificului urban al cadrului Pieței și a clădirilor valoroase; evitarea uniformizării fronturilor prin introducerea unui regim de înălțime unitar pentru fronturile Pieței.</p>	<p>Intervenții minimale asupra fondului construit vizibil dinspre Piață; intervenții posibile în zonele de spate ale parcelelor, numi pe baza unor studii istorice.</p>
<p>Marcarea pe teren și în volumele clădirilor a vechilor limite de parcelă, dacă este necesar; reglementarea diviziunii parcelelor în sensul interzicerii apariției de împrejmuiri sau a tratărilor diferențiate ale fațadelor aceleiași clădiri.</p>	<p>Posibila unificare a unor parcele alăturate, pentru a forma parcele mai mari sau a diviziunii parcelelor.</p>
<p>Păstrarea funcțiunilor de locuire la nivelurile superioare ale clădirilor.</p>	<p>Dezvoltarea funcțiunilor terțiare în imobilele din fronturile Pieței la nivelurile inferioare; prin excepție, pot fi amenajate funcțiuni terțiare în întreaga clădire acolo unde această caracteristică este dezvoltată istoric.</p>
<p>Păstrarea funcțiunilor muzeale existente; crearea posibilității de vizitare a Casei Hirscher și introducerea altor imobile în circuitele de vizitare</p>	<p>Propunerea imobilelor în care este permis accesul turiștilor pentru vizitarea istorico-arhitecturală.</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Propuneri referitoare la dezvoltarea circuitelor turistice
<p>Păstrarea imaginii istorice a fronturilor pieței; cromatică fațadelor în corespondență cu martorii istorici; conservarea intervențiilor unitare realizate la sfârșitul anilor 1980 în registrul parterelor clădirilor; interzicerea obturării vederii asupra fronturilor cu firme sau reclame publicitare.</p>	<p>Restaurarea clădirilor; restaurarea vitrinelor și refacerea firmelor; înlăturarea intervențiilor care denaturează caracterul fațadelor clădirilor.</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Propuneri de principiu referitoare la reglementarea regimului firmelor și reclamelor; ▪ Propuneri de principiu referitoare la restaurarea fațadelor; ▪ Propuneri de principiu referitoare la cromatică fațadelor.

7.4. Amenajarea pieței

RESTRICȚII	PERMISIVITĂȚI
<p>Amenajările urmăresc păstrarea monumentelor, funcțiunilor istorice și a elementelor constructive din Piață:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Păstrarea funcțiunilor actuale ale Casei Sfatului: muzeu și spațiu pentru ceremonii; ▪ Rezervarea unei zone în jurul Casei Sfatului, destinată activităților muzeului; ▪ Conservarea construcției fântânii din axul gangului Pieței Enescu și a fântânii pentru porumbei, restaurarea și întreținerea acestora; ▪ Păstrarea amplasamentului fântânii principale și tratarea sa ca centru de compoziție; ▪ Păstrarea closetului public subteran, ca funcțiune necesară; interzicerea cabinelor exterioare, cu excepția perioadei de desfășurare a evenimentelor din Piață. <p><u>Amenajările trebuie să fie realizate cu respectarea următoarelor condiții:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Punerea în valoare a arhitecturii clădirilor care compun fronturile Pieței; ▪ Punerea în valoare a punctelor de vedere către Muntele Tâmpa, Dealul Warthe, Biserica Neagră, Turnul Alb (elemente de interes situate la distanță față de Piața Sfatului); ▪ Protejarea traseelor și spațiilor aferente necesare circulației pietonilor și autovehiculelor, a persoanelor cu dizabilități locomotorii, asigurarea acceselor pentru intervenții (salvare, poliție, ISU) etc. 	<p>Organizarea Pieței cu construcții noi, plantații, obiecte de artă ș.a., cu posibilitatea păstrării unor elemente decorative existente în Piață.</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Propuneri privitoare la îmbunătățirea relației dintre Casa Sfatului și spațiul din jurul acesteia; acest spațiu poate fi delimitat față de restul Pieței prin plantații sau elemente de mobilier urban; deschiderea unor accese noi în clădire (fațadele de SE, NE) ar putea fi luată în considerare; este posibilă crearea de structuri ușoare pentru expunere; ▪ Stabilirea amplasamentelor posibile pentru monumentele de for public; ▪ Posibilitatea modificării/înlocuirii aspectului (construcției) fântânii mari, cu păstrarea amplasamentului; ▪ Amenajarea spațiilor plantate în Piață: arbori de aliniament, arbori izolați, suprafețe înierbate, arbuști, flori; ▪ Posibilitate de amplasare temporară (la evenimente) a unor gradene alături de fațadele clădirilor care formează frontul Pieței, fără deteriorarea acestora; ▪ Stabilirea unui nou sistem de iluminat general al Pieței, asigurarea iluminării decorative a clădirilor din Piață și vizibile dinspre aceasta. <p><u>Amenajările trebuie să fie realizate astfel încât:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Să nu incomodeze funcțiunile normale ale Pieței; ▪ Să nu deterioreze fațadele clădirilor; ▪ Să nu introducă elemente în contrast cu caracterul istoric.
<p>Pavajele trebuie să fie realizate din materiale rezistente la rulajul auto și la circulația pietonală, asigurând:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Comoditatea circulației în toate situațiile climatice; ▪ Posibilitatea spălării permanente a pavajelor; ▪ Dimensiunea dalelor de pavaj nu trebuie să fie excesivă. <p>Conservarea pavajului existent (parțial sau în totalitate) sau revenirea către modurile istorice de pavare a Pieței pot fi luate în considerare de concurenți ca soluții posibile.</p>	<p>Proiectarea pavajului decorativ în Piață și pe străzile adiacente și proiectarea mobilierului urban (bănci, grilaje, stâlpi, lampadare, fântâni pentru apă de băut, bazine decorative, coșuri de gunoi, capace de canal ș.a.).</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Propuneri privitoare la diferențierea prin culoare, textură și material a tipurilor de circulație și a modului de utilizare a spațiului; ▪ Marcarea legăturilor funcționale principale; ▪ Tratarea specială a zonelor de contact cu clădirile care formează cadrul Pieței și cu zonele pavate ale străzilor și piețelor adiacente (inclusiv a celor proiectate).
<p>Amenajarea Pieței va fi realizată fără schimbări importante ale nivelului actual al terenului amenajat în Piață și pe străzile adiacente.</p> <p><u>Amenajările trebuie să fie realizate cu respectarea următoarelor condiții:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Este permisă evacuarea în Piață a apelor meteorice de pe acoperișurile clădirilor care formează spațiul pieței; ▪ Scurgerea apelor se face în rețelele de canalizare subterane (fără scurgeri de ape meteorice din curți pe suprafețele pietonale/trotuare); ▪ Spațiile plantate trebuie să aibă legătură permanentă cu straturile subsolului (permeabilitate la scurgerea apelor). ▪ Liniile electrice și cablurile trebuie îngropate; bransamentele exterioare trebuie să fie organizate astfel încât să nu dăuneze percepției fațadelor. <p>Sunt necesare cercetări arheologice preliminare; intervențiile se realizează în regim de supraveghere arheologică.</p>	<p>Organizarea rețelelor tehnico-edilitare în corespondență cu amenajările propuse.</p> <p><u>Vor putea fi solicitate concurenților:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizarea scurgerii de ape de suprafață în Piață: niveluri, pante, puncte de colectare; ▪ Organizarea spațiilor plantate, pentru preluarea parțială a apei meteorice; ▪ Sugerarea traseelor vechilor șanțuri de scurgere a apelor meteorice; ▪ Stabilirea traseelor galeriilor edilitare din Piață, parte a sistemului de galerii edilitare din zona istorică (sistemul general trebuie furnizat de organizatorii concursului); ▪ Stabilirea zonelor în care se poate începe cercetarea arheologică în spațiul Pieței (etapizare a intervențiilor).

8. Surse bibliografice, iconografice și cartografice

8.1. Surse bibliografice (selectiv)

- ***CPPCN București, *Fișa analitică de evaluare bunuri imobile – Piața Sfatului, Kaufhaus*, autori: Adriana și Aurelian Stroe, 02.12.2002.
- BÆDEKER, Karl, *Bædeker's Southern Germany and Austria including Hungary and Transylvania. Handbook for travellers*, 1883
- BÆDEKER, Karl, *Autriche-Hongrie y compris Cettigné, Belgrade et Bucarest. Manuel du voyageur*, Treizième édition entièrement refondue et mise à jour, Leipzig: Karl Bædeker, Éditeur; Paris: Paul Ollendorff, 1911.
- BERGLEITER, J, architect, colaboratori: SCHULLER, G, dipl.ing., ELSÉN, A., Architekt, *Noul plan și Călăuza Orașului Brașov, 1934, Führer und Plan von Kronstadt*, Editura M. Bergleiter, Brașov, 1934.
- DUMITRACHE, Ion, *Fragmente de cotidian. Brașov 1919-1928*, Brașov: Ed. Phoenix, 1937.
- FILTSCH, Joseph W., *Die Stadt Kronstadt und deren Umgebung. Ein Führer für Eiheimische und Fremde*, Wien: Verlag von Carl Graeser, 1886.
- Fremdeführer durch Kronstadt und deren Umgebung*, Städtischen Fremdensverkehrcomite Kronstadt (Hrsg.), Kronstadt: Buchdruckerei Alexi, 1891.
- GRECEANU, Eugenia, VELESCU, Oliver, „Restaurarea halei vechi din Brașov”, în: *Monumente istorice – studii și lucrări de restaurare*, vol. I, 1965, pp. 115-157.
- GUSBETH, E., *Zur Geschichte der Sanitätsverhältnisse in Kronstadt. Das Gesundheitswesen in Kronstadt*. Bericht 1-13, Kronstadt, 1884-1900.
- ILIESCU, Marina, „Reglementări urbane în centrul istoric Brașov”, în: *Simpozionul științific internațional Tușnad*, martie 1998, Cluj-Napoca, 1999.
- IONESCU, Grigore, profesor universitar emerit, dr. doc. arhitect, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Editura Academiei R.S.R., București, 1982.
- JEKELIUS, Erich, *Kronstadt (= Das Burzenland. Band III,1)*, Kronstadt: Verlag Burzenländer Sächsisches Museum, 1928.
- JENEI, Dana et al., *Brașov. Scurtă evoluție a evoluției urbanistice*, Brașov: Reform V, 2003
- MARCU ISTRATE, Daniela, *Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului: curtea Bisericii Negre / Unearthing the medieval past of Brașov: The Black Church yard*, Cluj-Napoca: Ed. Mega, 2015.
- MARIN, Elisabeta, IANCOMIR, Mihail (coord.), *Brașov 1900*, Brașov: Editura Schei, 1996.
- NIEDERMAIER, Paul, „Dezvoltarea urbanistică și arhitectonică a unor orașe transilvănene din secolul al XII-lea până în secolul al XVI-lea”, în: Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, *Studii de istorie a naționalităților conlocuitoare din România și a înfrățirii lor cu națiunea română*, Centrul de Științe Sociale din Sibiu, *Studii de istorie a naționalității germane și a înfrățirii ei cu națiunea română*, volumul I (coordonator dr. docent L. BANYAI, sub redacția prof. dr. docent Carol GÖLLNER), București: Editura Politică, 1976, pp. 115-201.
- IDEM, *Siebenburgische Städte*, București: Editura Kriterion, 1979.
- NISTOR, Minerva, *Hanurile*, în: *Țara Bârsei*, vol. II, București: Editura Academiei, 1974, pp. 141-150.
- IDEM, *Brașovul în izvoare cartografice și iconografice (sec. XV-XIX)*, Muzeul Județean Brașov, *Cumidava IX*, Intreprinderea Poligrafică Brașov, 1976.
- NUSSBÄCHER, Gernot, „Documente privind dezvoltarea arhitectonică a orașului Brașov în sec. XIII-XIV”, în: *Arhitectura*, An XXXIII, Nr. 6/1985, pp. 40-42; „Documente privind dezvoltarea arhitectonică a orașului Brașov la începutul secolului al XIV-lea”, în: *Arhitectura*, An XXXIV, Nr. 5/1986, pp. 42-45; „Documente privind dezvoltarea arhitectonică a orașului Brașov la mijlocul secolului al XV-lea”, în: *Arhitectura*, An XXXVII, 1989, Nr. 1/1989, p. 46-47 (partea a I); Nr. 2/1989, pp. 42-44 (partea a II-a); „Documente privind dezvoltarea arhitectonică a orașului Brașov la sfârșitul secolului al XV-lea (partea I)”, în: *Arhitectura*, An XXXVII, Nr. 5-6/1989, p. 93-94.
- IDEM, *Steinerner Türstock entdeckt*, în „Karpatenrundschau” 31/1. August 1986.
- IDEM, *Ein „Nullpunkt” in „Corona”*, în *Karpatenrundschau*, An XXVI (XXXVII), Nr. 24 (2195) din 17.06.1993, p. 6.
- IDEM, *Vom Kapitelhaus zum Kapitelzimmer (Evangelisches Stadtpfarrhaus in Kronstadt)*, în „Karpatenrundschau”, An 27 (38), Nr. 35 (2558) din 01.09.1994, p. 6.

IDEM, *Das Kronstädter Rathaus*, Aldus Verlag, Kronstadt, 1996.

„Hărți și planuri preluate de la Biserica Neagră Brașov”, în: *Cumidava, Anuarul Muzeului de Istorie Brașov*, XXII-XXIV, 1998-2000, pp. 267-251.

IDEM, *Biserica Neagră din Brașov*, Brașov: Editura Aldus, 2004.

IDEM, *Caietele Corona. Contribuții la istoria Brașovului*, Caietul 5, Brașov: Editura Aldus, 2006.

OLTEAN, Vasile et al., *Brașov – monografie comercială*, Brașov: Camera de Comerț și Industrie, 2004.

PETIT, Alexandru, *Căluza Brașovului și împrejurimilor, însoțită de planul orașului și harta județului Brașov cu drumurile, căile ferate, și cu numeroase vederi în text*, Brașov: Editura Inst. Cartografic Unirea, 1922.

IDEM, *Monografia Județului și orașului Brașov*, Brașov: Editura Inst. Cartografic “Unirea”, 1922.

PHILIPPI, Friedrich, *Aus Kronstadt's Vergangenheit und Gegenwart, Begleitwort zum Plan von Kronstadt*. Festgabe der Stadt Kronstadt für die in den Tagen vom 15. Bis 24. August 1874, in Kronstadt tagenden siebenbürgisch – sächsischen Wandervereine: Verein für siebenb. Landeskunde, evangelischer Gustav – Adolf Verein, Landwirtschafts – Verein, Lehrertag, Schützenverein, Feuerwehr Vereine, Kronstadt, 1874.

PHILIPPI, Maja, *Kronstadt. Historische Betrachtungen über eine Stadt in Siebenbürgen. Aufsätze und Vorträge*, Bukarest: Kriterion Verlag, 1996.

PIETRARU, Ștefan, CATRINA, Constantin, *Brașovul memorial*, București: Editura Sport Turism, 1976.

PODEA, Ion, *Monografia Județului Brașov*, vol. I, Brașov: Editura Institutului de Arte Grafice Astra, 1938.

POP, Silviu, PRINCZ, Ștefan, *Brașov, Guide touristique*, Bucarest: Editions Touristiques, , 1974.

POSTĂVARU, Iozefina, *Casele din Brașov ale familiei Scherg* (lucrare în manuscris).

PUȘCARIU, Sextil, *Brașovul de altădată*, ediția 1997: Cluj-Napoca, 1997.

ROTH, Harald, *Kronstadt in Siebenbürgen. Eine kleine Stadtgeschichte*, Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2010.

ROTH, Harald (coord.), *Kronstadt. Eine siebenbürgische Stadtgeschichte*, Editura Universitas, München, 1999.

SALONTAI, Mihaela, Sanda, *Mănăstiri dominicane din Transilvania*, Cluj-Napoca: Editura Nereamia Napocae, 2002.

SCHULLER, Günther [Hg], *Kronstadt. Kaleidoscop einer Stadt im Sudosten 1211-1988*, Transilvania Stiftung, 1998.

SCHULLER, Josef, *Kronstadt. Neuer illustrierter Führer durch die Stadt und deren Umgebung. Mit einem Stadtplane*, Kronstadt: Ver. von Heinrich Zeidner, 1898.

SEBESTYEN, Gheorghe, dr. arh., *O pagină din istoria arhitecturii României, Renașterea*, București: Editura Tehnică, 1987.

STROE, Adriana, *Locuințe datând din secolul XVI în Cetatea Brașovului*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, anul XIX, nr. 1-2/2008, p. 81-88.

STROE, Adriana, STROE, Aurelian, „Brașov-Cetate (Innere Stadt). Evoluția urbanistică și arhitecturală”, in: *Revista Monumentelor Istorice*, Tom 1-2, 2009, pp. 77-108.

ȘULUȚIU, Octav, *Brașov*, București: Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1937.

TALOȘ, Ovidiu, STROE, Miruna, *Arhitecturii și arhitectura în Brașov, De la Marktplatz la Piața Sfatului*, f. ed., 2017..

TREIBER, Gustav, „Die Anfänge der Stadt Kronstadt”, în: *Das Burzenland, III Band (Kronstadt I)*, Brașov, 1928, pp. 49-58.

IDEM, „Der Stadtplan als Urkunde”, în *Mitteilungen des Burzenlander Museums*, 1944, nr. 1-4, p. 24-25.

WACHNER, Heinrich, *Kronstädter Heimat- und Wanderbuch*, Kronstadt: Aldus Verlag, 1994.

Wegweiser für Kronstadt und seine Umgebung, Zeitungsbüro Elekes, Brașov – Kronstadt, 1938.

Alte surse sunt menționate în text.

8.2. Surse cartografice (selectiv)

1. [Kronstadt s. XVIII. Plan 1898] *Die Befestigungswerke Kronstadts Ende des 18. Jahrhunderts. (Plan entworfen von Archivar Friedrich Stenner, gezeichnet von Eugen Zakó im Jahr 1898)*, în *Das Burzenland*, Bd. I, taff. 8. Fortificațiile Brașovului la sfârșitul sec. al XVIII-lea (Plan realizat de Arhivar Friedrich Stenner, desenat de Eugen Zakó în anul 1898)
2. [Kronstadt 1870] Friederich Philippi, *Aus Kronstadt's Vergangenheit und Gegenwart* (Din trecutul și viitorul Brașovului), Brașov 1874
3. [Kronstadt 1883] in *Bædeker's Southern Germany and Austria including Hungary and Transylvania. Handbook for travellers*, 1883
4. [Kronstadt 1911] in Bædeker, Karl, *Autriche-Hongrie y compris Cettigné, Belgrade et Bucarest. Manuel du voyageur*, Treizième dition entièrement refondue et mise à jour, Leipzig: Karl Bædeker, Éditeur; Paris: Paul Ollendorff, 1911
5. [Kronstadt 1887] Planul cadastral al orașului, 3 componente, 1887
6. [Brașov 1922 (centru)] *Planul Orașului Brașov - Centrul istoric (extras din planul Institutului Cartografic „Unirea” Brașov – aprilie 1922)*
7. [Brașov 1922] *Planul Orașului Brașov, scara 1: 10.000* in Petit, Alexandru, *Călăuza Brașovului și împrejurimilor întocmită de Alexandru Petit*, Brașov: Ed. Institutului Cartografic "Unirea", 1922.
8. [Brașov 1974]. Municipiul Brașov, sc. 1:1000, pl. 196; redactare IPTANA 1975-1976 după aerofotografierea IGFCOT, 1974

Alte surse sunt menționate în text.

8.3. Surse iconografice (selectiv)

1. [Kronstadt s. XVII. Machetă] Prof. Friederick Hermann, machetă în ipsos a Cetății (1896) și extindere a machetei cu zona Schei (1950) Uniunea Arhitecților, Brașov
2. Desfășurări Piața Sfatului – proiect UAUIM, 2005
3. Fotografii: dr. arh. Ștefan BĂLICI, 2006; Irina POPESCU-CRIVEANU, 2006; 2016; 2019

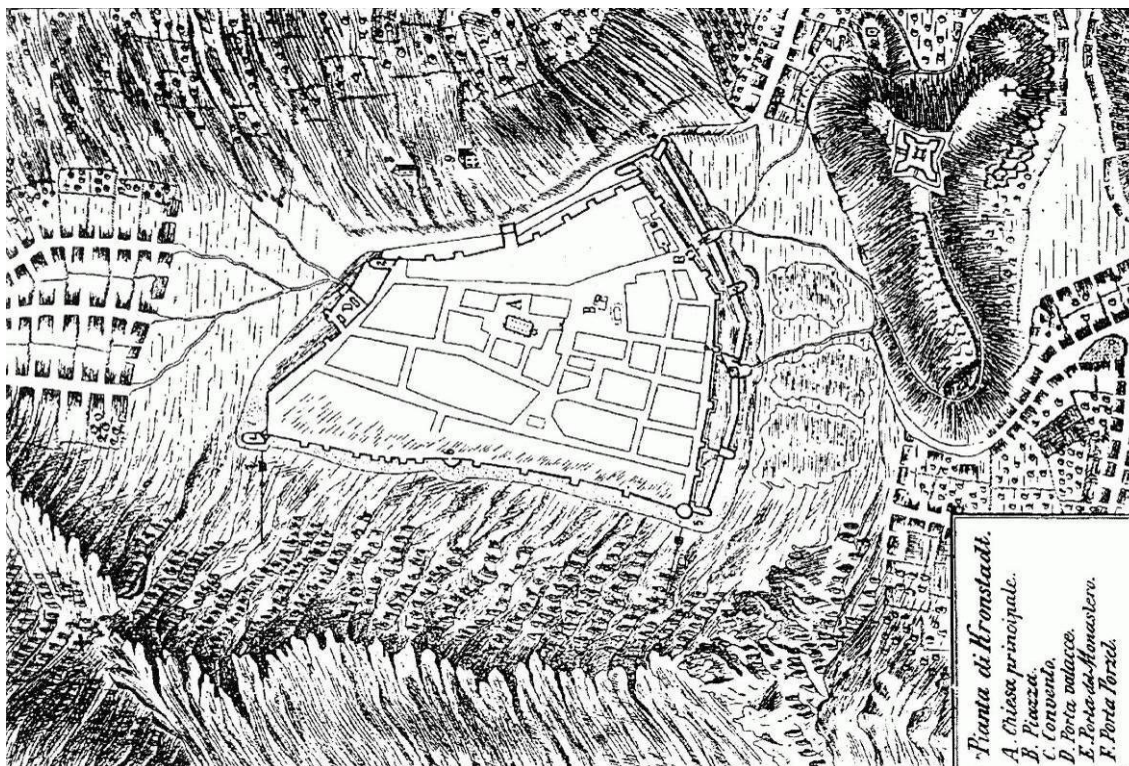
Alte surse sunt menționate în text.

8.4. Studii anterioare

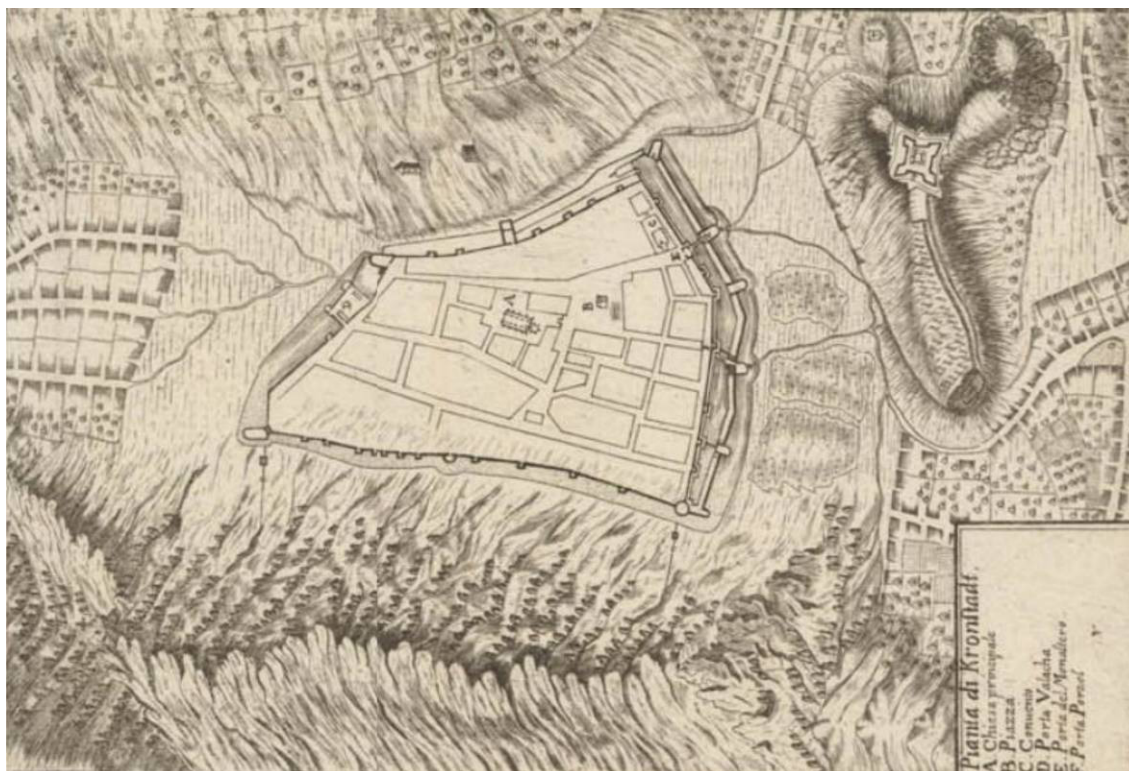
- (a) Irina POPESCU-CRIVEANU, Șerban POPESCU-CRIVEANU, Ștefan BĂLICI, Marina ILIESCU et al. (Quattro Design), *Studiu istoric – Amplasare construcție provizorie – Imobil Piața Sfatului nr. 12-14 (Casa Hirscher), Brașov, mss., martie. 2006.*
- (b) Șerban POPESCU-CRIVEANU, Marina ILIESCU et al. (Urbana SA), *Studiu istoric P.U.Z. Extindere Hotel „Aro Palace” Brașov, mss., dec. 2002*
- (c) Marina ILIESCU, *Studiu istoric Casa Sfatului, Brașov, mss., s.a.*
- (d) IDEM, *Studiu arhitectural imobil Piața Sfatului nr. 2, mss., s.a.*
- (e) IDEM, *Studiu istoric-arhitectural. Imobil Piața Sfatului nr. 7, mss., s.a.*
- (f) IDEM, *Studiu istoric-arhitectural. Imobil Piața Sfatului nr. 11, mss., s.a.*
- (g) IDEM, *Schiță de scenariu film documentar. Istoricul casei medievale Piața Sfatului nr. 15, Brașov, mss., s.a.*
- (h) IDEM, *Aspecte legate de restaurarea unui ansamblu de arhitectură civilă din epoca Renașterii – Case Piața Primăriei Brașov – nr. 15-16, mss., s.a.;*
- (i) IDEM, *Sinteză documentară privind ansamblul a trei case medievale Brașov – Piața Sfatului nr. 15-16, mss., s.a. [după 2000]*
- (j) IDEM, *Studiu arhitectural. Imobil Piața Sfatului nr. 17, mss., s.a.*
- (k) IDEM, *Casa Filstich – Plecker, Brașov, Piața Sfatului 18, mss., s.a.*

9. Anexe

9.1. Reprezentări cartografice ale Cetății

Pianta di Kronstadt, Mappa de la Transilvania, Giovani Morando Visconti, 1699
commons.wikimedia.org

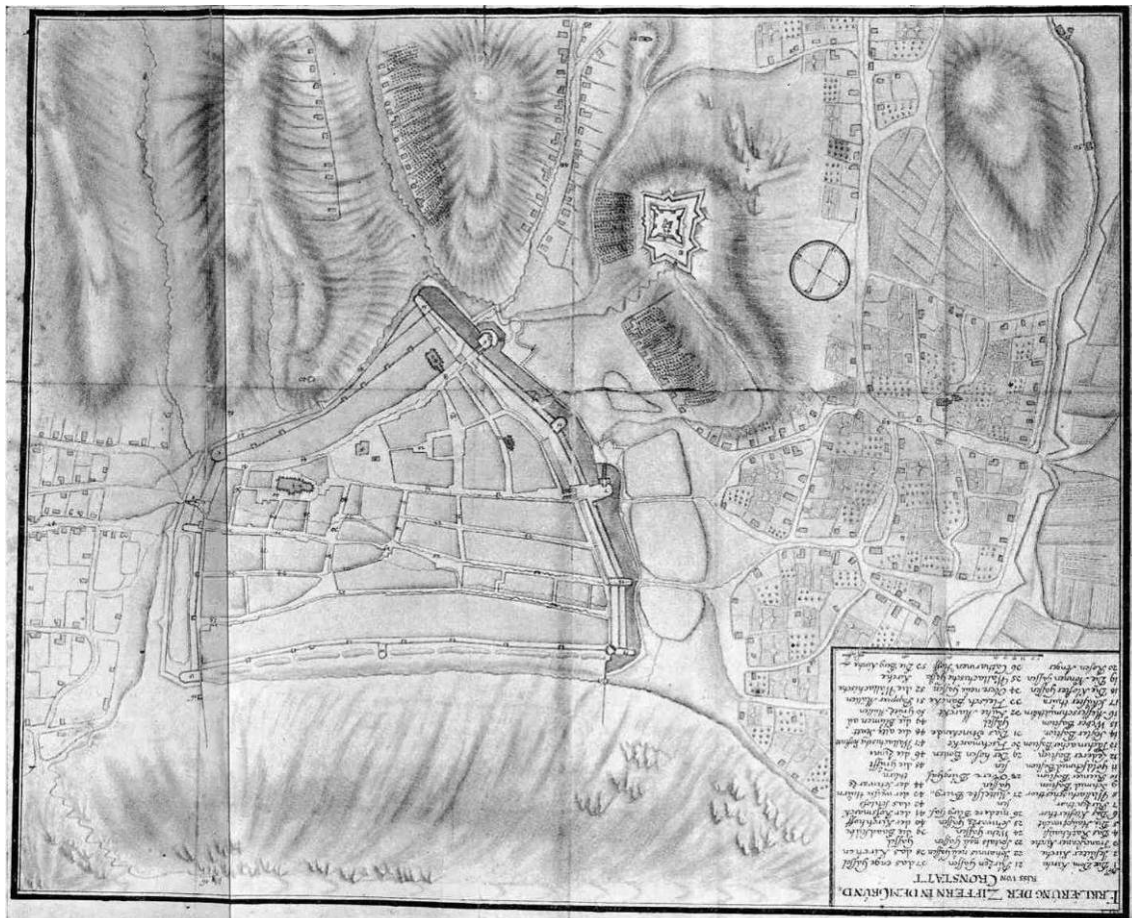
Mappa della Transilvania, G. Morando Visconti, Hermannstadt 1699
europeana.eu/portal/en/record/9200452/handle_123456789_46064.htm

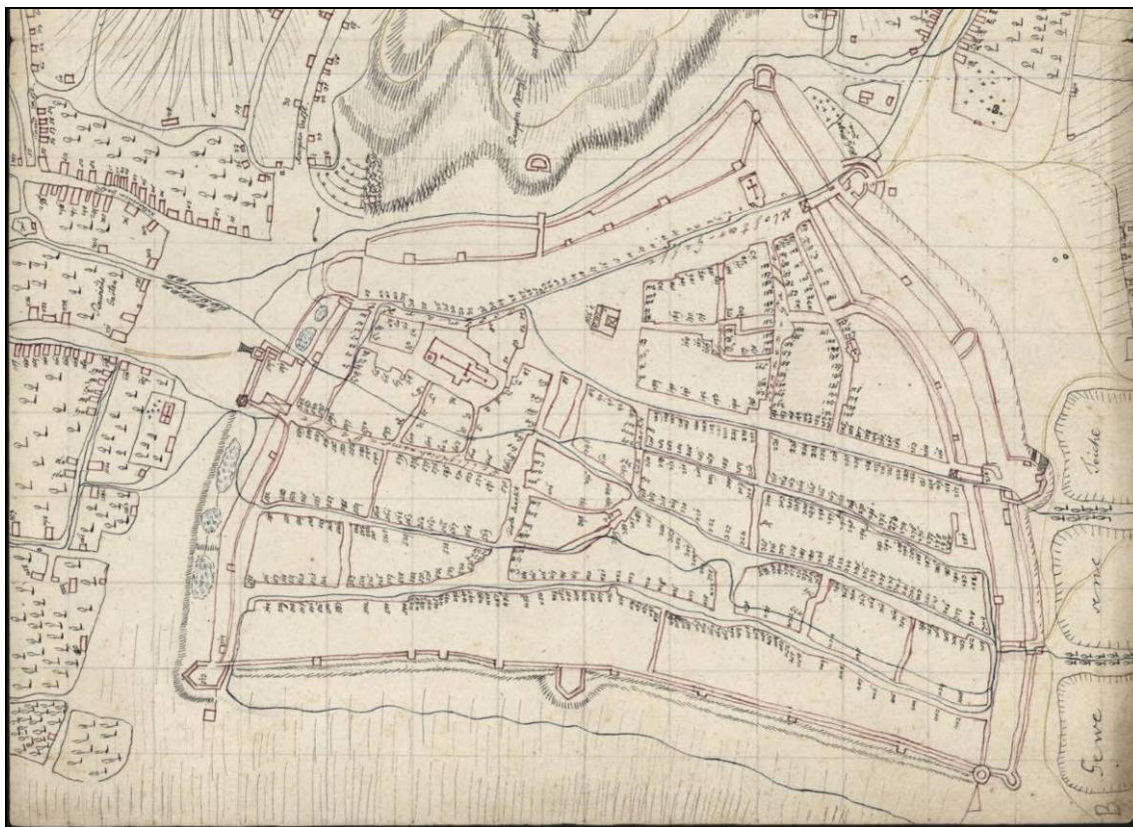
Josephinische Landesaufnahme, Kronstädter Distrikt (1769-1773)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Josephinische_Landaufnahme_pg274.jpg

1790

[Brașov Cetate] [Innere Stadt], Franz von Seethal, 1796

AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-58-b-B (Biserica Neagră 912 IV 58 b)

[Brașov], aprox. 1810 (c)

AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-56 (Biserica Neagră 912 IV 56)

Brașovul împreună cu părțile alăturate ale suburbiilor (Cronstadt samt anliegenden Theilen der Vorstädten augenommen im Jahre 1735, vermehrt durch Häuser Numem, Berghöhen und Barometrischen Messungen & rectificiert im Jahre 1827), J. Hui Fähnrich, 1827. AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-62 (Biserica Neagră 912 IV 62)

Brașovul cu suburbiile (Kronstadt samt Vorstädten), Carl Hiebel, 1828
AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-50 (Biserica Neagră 912 IV 50)

Plan de situație al orașului Brașov, ridicat în anul 1867 (Situations - Plan der Stadt Kronstadt Aufgenommen im Jahre 1867)
Verlag von L. Haberl Kronstadt, Lithographie von L. Lücke, Wien. AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-38 (Biserica Neagră 912 IV 38)

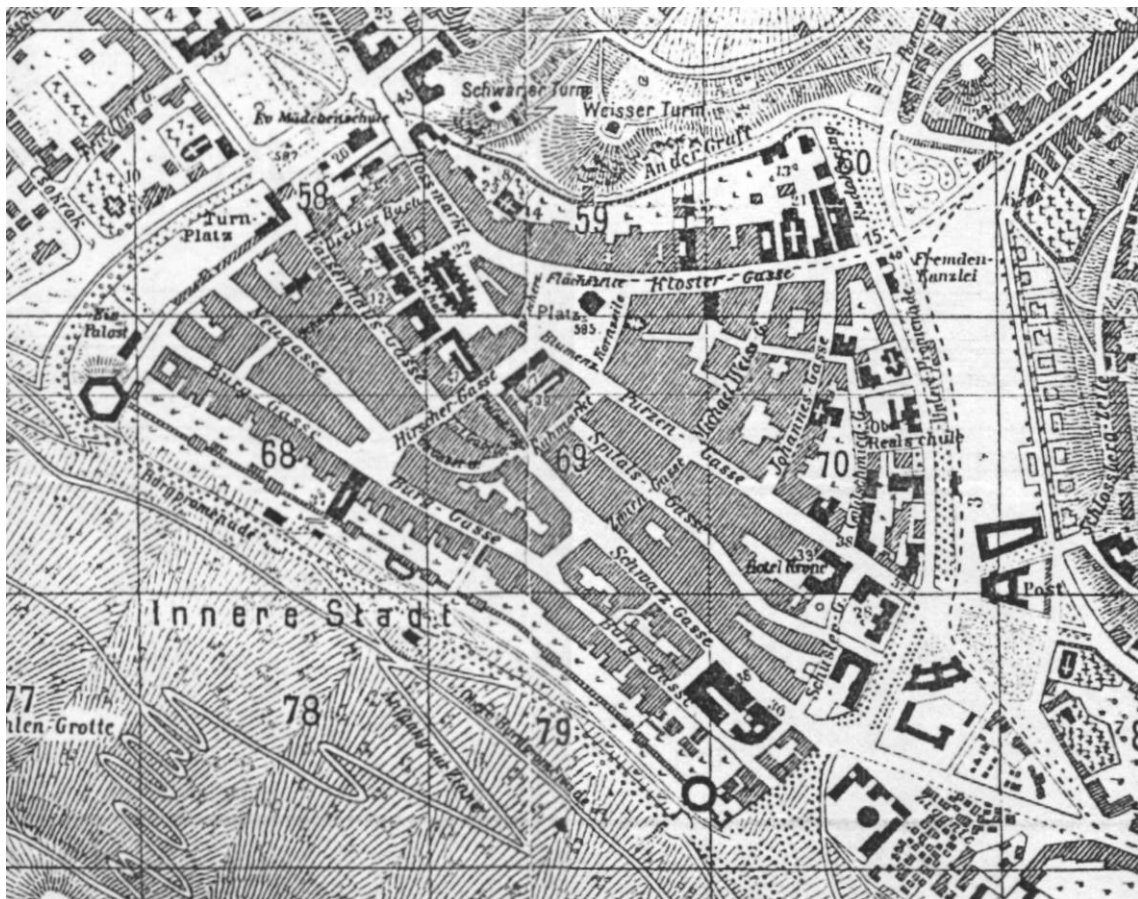

Grundbuchs - Kommissär Brașov - Cetate, intravilan I (Kronstadt Innere Stadt I, Ortsried von 4835-5734), Friedrich Michel, 1870
AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-59 (Biserica Neagră 912IV 59)

Brașov, schema caselor și străzilor 1876 (Kronstadt. Häuser- und Strasse - Schema 1874), J.G. Lehmann. Lith. Anstalt von Joh. Gött und Sohn Heinrich in Kronstadt. AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-45 (Biserica Neagră 912 IV 45). Copie, arhiva Quattro Design.

Planul orașului Brașov, 1898. Clădirile proprietate a bisericilor evanghelice (Plan von Kronstadt. Gebäude die... Eigentum der [ev.] Kirchengemeinden und Filialen sind. Lith & Druck v. G. Lehmann in Kronstadt. AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-22 (Biserica Neagră 912 IV 22). Copie, arhiva Quattro Design.

Plan der königlichen Freistadt 1887. Aufnahme und Ausführung: technisches Bureau Stern & Hafferl, Wien.
AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-47 (Biserica Neagră 912 IV 47).

Planul 1887 – Arhivele Naționale Brașov. Copie, arhiva M. Iliescu.

Planul orașului Brașov, A. Bruss, 1930, Plan-reclamă pentru firma „Novy” Radio - Electro - Lab. Spec. Pr. Rozelor 19, Telef. 199. AN-DJAN Brașov, BV-F-00323-B-912-4-64 (Biserica Neagră 912IV 64)

Noul plan și Călăuza Orașului Brașov, 1934, Führer und Plan von Kronstadt, BERGLEITER, J, architect, colaboratori: SCHULLER, G, dipl.ing., ELSÉN, A., Architekt, Editura M. Bergleiter, Brașov, 1934

9.2 Fronturile Pieței Sfatului – informații relevante

Fronturile Pieței sunt compuse din locuințe cu spații comerciale a parter; acestea utilizează și pivnițele clădirilor situate către stradă. Tipul clădirilor este caracteristic zonelor de târg ale orașelor săsești, cu calcane către limitele laterale ale parcelei; accesul în clădire se face prin gang; tot de aici, acces către spațiile pentru locuire, situate la etaj.

9.2.1. Frontul de nord-est al Pieței Sfatului

Denumiri anterioare: Șirul Grâului (*Kornzeile*); cuprinde imobilele din Strada Mureșenilor nr. 2; Piața Sfatului nr. 1-9.

Șirul Grâului este format în majoritate din clădiri care păstrează amprenta stilistică a perioadei baroce. Funcțiunea excepțională a acestui front este reprezentată, la nr. 3, de Biserica ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” (1895), a cărei casă parohială este amplasată în frontul Pieței. Gangul clădirii de la nr. 4 reprezintă un spațiu public de acces către Prundul Rozelor (azi Piața G. Enescu).

Șirul Grâului, imagini actuale (Capturi Google Maps).

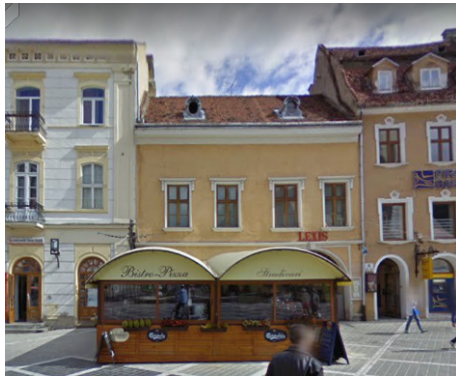
Strada Mureșenilor 2

Clădire reconstruită în 1852 de către comerciantul de fier Fredrich Schreider; apoi, aparține fetei sale, Josephine von Trauschenfels. Berărie până în 1894; spațiu preluat de Drechsler; cafenea deschisă de acesta (1895) în locul fierăriei; transformări interioare (unificarea spațiilor interioare); acesta primește aprobare pentru a întinde mese în fața clădirii, pe o lățime de 2m; pune pavaj de piatră și beton în locul mozaicului⁷⁵. Intervenții până în 1928, cu pierderea parțială a decorației; intervenții în anii 1990 la parter.

⁷⁵ Ovidiu Taloș, Miruna Stroe, *Arhitectii și arhitectura în Brașov, De la Marktplatz la Piața Sfatului*, f. ed., 2017, p. 13, apud E. Gusbeth, *Das Gesundheitswesen en Kronstadt in den Jahren 1894, 1895, 1896*.

Piața Sfatului 1.

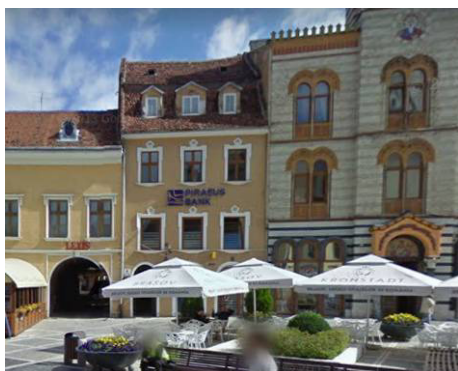
Locuință și spațiu comercial, nucleu 1587, modificări, extinderi 2/2 s. XVIII (1772?), mijlocul secolului XIX, 1893, 1927, 1959, 1987. Una din cele mai vechi locuințe datate din oraș. Pe acest loc s-a aflat prima primărie a orașului.

- Clădire formată din mai multe corpuri cu înălțimi diferite, cu pivniță parțială, două niveluri și cu acoperiș în două ape, din țigla, cu lucarne ovale, metalice; pe calcanul clădirii din stânga se află amprenta formei anterioare a acoperișului;
- Fațada la Piață are deschideri pe patru axe. La primul nivel, în dreapta, se află un pasaj carosabil semicircular, cu cheia marcată; în stânga acestuia două uși cu ancadrame profilate și cu cornișe pe console. La nivelul doi ferestrele au, de asemenea, ancadrame profilate și cornișe pe console. Pe fațada la curte sunt de remarcat o fereastră biforă și cursiva pe console databilă mijlocul secolului 19. Pasajul este acoperit cu trei tipuri de bolți: bolțișoare pe grinzi metalice, boltă semicilindrică și șase travee cu bolți aplatizate, cu muchii intrânde, pe console;
- În pasaj se află un ancadrament de ușă din piatră, datat 1587, cu însemn de meșter, monogram "G. W." și ferestre bifore, dreptunghiulare, cu ancadrame din piatră (gresie), nedecorate. Interioare modernizate;
- Pivnițele au bolțișoare pe arce dublouri, bolți semicilindrice și bolți pe pilon central. Latura la piață a clădirii datează, în nucleu, din 1587. A fost refăcută și după incendiul din 1689 și extinsă la sfârșitul secolului XVIII (1772?) și după mijlocul secolului XIX;
- În 1893, aparținea comerciantului de fier Eduard Kamner⁷⁶; au fost modificate fațada cu porțiunea de pasaj și pivniță învecinate, a fost modificată panta acoperișului. Probabil tot în această perioadă ancadramentul cu datare a fost remontat în locul și forma actuală;
- În 1927, fațada a fost modernizată din nou, de asemenea și interioarele laturii la stradă, casa scării;
- În 1959, a fost amenajat etajul de mansardă în latura la curte a primului corp, au fost efectuate recompartimentări;
- Între 1987 și 1989, fațada a fost adusă la forma actuală, au fost desfăcute ziduri, au fost recompartimentate unele interioare.

⁷⁶ Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *op. cit.*, p. 14, apud E. Gusbeth, *Das Gesundheitswesen en Kronstadt im Jahre 1893*.

Piața Sfatului 2.

Locuință și spațiu comercial, prima jumătate a secolului XVII; intervenții probabile după 1689, extinderi, modificări 1825-1850, 1898; în 1897, *Proiect pentru lărgirea magazinului, pentru o nouă fațadă și pentru realizarea unui closet în casă pentru domnii Verzar Moritz și Eduard Pilblinger*, constructor Martin Stenner⁷⁷; a fost adăugată o vitrină decorativă⁷⁸; alte modificări în a doua jumătate a secolului XX și în 1986.

Parcela este ocupată cu patru corpuri de clădire situate de-a lungul curții interioare, cu acces prin gangul lateral⁷⁹:

- Corpul principal, în formă de L, aparținând laturii mici spre piață, are un subsol parțial sub aripa din spre curte, parter, doua etaje și mansardă. Elemente constructive aparținând primei etape de edificare a construcției se regăsesc doar la nivelul subsolului și parterului aripii spre curte. Subsolul, cu acces din curte printr-un gârlici, este format din două încăperi: o încăpere mare, acoperită cu o boltă semicilindrică din cărămidă și un spațiu mai mic, de asemenea boltit, amplasat la un nivel mai ridicat decât pivnița propriu-zisă.
- Clădirea datează din prima jumătate a secolului XVII (două nuclee ce ocupau partea dinspre piață și partea din fundul parcelei actuale): subsolul și parterul corpului principal (pereții pivniței păstrează zidăria din piatră de râu, anterioară edificării bolții de cărămidă); clădirea din spatele parcelei. Existența, la parterul corpului principal, a unor spații boltite cu boltă cilindrică cu penetrații, pledează pentru datarea acestuia în prima jumătate a sec. XVII, când clădirea funcționa cu un singur acces din curtea interioară, în dreptul vestibulului boltit ce distribuia circulația spre parter și etaj. După 1689, se refac etajele corpului principal și noua casă a scării, barocă, cu trepte de piatră.
- În secolul al XIX-lea se construiesc două corpuri în prelungirea corpului principal, independente, cu subsol, parter și un etaj, accesul fiind asigurat din interior. La sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX se fac transformări prin extinderea parterului corpurilor secundare pe toată suprafața curții, construirea terasei peste parter, construirea etajului II și amenajarea mansardei un corp secundar și peste corpul de spate.

Elemente de valoare:

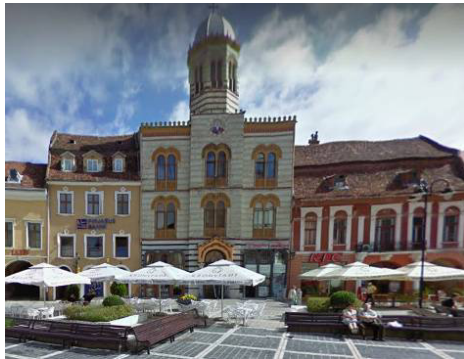
- Sisteme de boltire: bolți semicilindrice din cărămidă ale subsolului aripii spre curte a corpului principal; bolta semicilindrică cu penetrații a parterului corpului de spate; bolta semicilindrică cu penetrații de la parterul corpului principal; arcele dublouri ale curții interioare;
- Decorația exterioară a fațadelor: decorația în stucatură a ancadramentelor golurilor de la etaj; tratarea registrelor fațadelor;
- Elemente de conformare arhitecturală: goluri originare de uși și ferestre; balustrada din fier forjat a terasei; scara principala de acces la etaj cu trepte masive din piatră.

⁷⁷ *Ibid.*, cu prezentarea proiectului.

⁷⁸ *Ibid.*, apud E. GUSBETH, *Das Gesundheitswesen en Kronstadt in den Jahren 1897 und 1898*.

⁷⁹ Marina ILIESCU, *Studiu arhitectural. Imobil Piața Sfatului nr. 2, mss., s.a.*

Piața Sfatului 3.

Casa parohială a bisericii ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului”, 1895, arhitect G. Bruß, constructor Martin Stenner, comanditar protopopul Bartolomeu Baiulescu. Constituie un ansamblu împreună cu biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, construită între 1894-1896 (proiect 1893⁸⁰), arhitect G. Bruß, constructor Martin Stenner, pictor A. Demian, icoane W. Bulhard, mobilier atelier J. Kupstay, comanditar protopopul Bartolomeu Baiulescu. Construită după modelul bisericii grecești din Viena. Ansamblul este compus după modelul clădirilor de cult din Cetate – cu casa parohială/clădiri de folosință comunitară în latura la stradă a parcelei și clădirea de cult situată spre fundul parcelei. Turnul a căzut la cutremurul din 1940 și a fost restaurat în 1973; vitrinele au fost demontate în anii 1980, iar golurile au fost regândite.

Piața Sfatului 4.

Locuință și spațiu comercial cu nucleu din 1750-1775, modificări și extinderi 1827, 1896. Lucarne modificate între 1861-1890; vitrina de lemn, adăugată în 1896, dispăre până în anii 1960; modificări ale golurilor de la parter în anii 1980; arcada intrării principale este restaurată în anii 1990⁸¹.

⁸⁰ *Ibid.*, cu prezentarea proiectului.

⁸¹ *Ibid.*; lucrarea prezintă un relevu al clădirii din anul 1922.

Piața Sfatului 5.

Locuință și spații comerciale, 1750-1800, modificări 1825-1850, 1922; intervenții în zona parterului 1986-1987. A adăpostit fosta farmacie „La Îngerul Păzitor” *Zum Schutzengel*). Acoperiș refăcut, lucarne modificate între 1998-2007.

Două parcele unificate în perioada interbelică; remodelare Jugendstil, arh. Albert Schuller, 1924, cu eliminarea elementelor istorice și înlocuirea vitrinelor aplicate în anii 1890, pentru Banca de Industrie și Comerț; intervenții în registrul parterului (1986-1987), cu crearea a două goluri laterale similare celui central și modificarea ușii centrale; după 2000, se schimbă forma lucarnelor⁸².

Piața Sfatului 6.

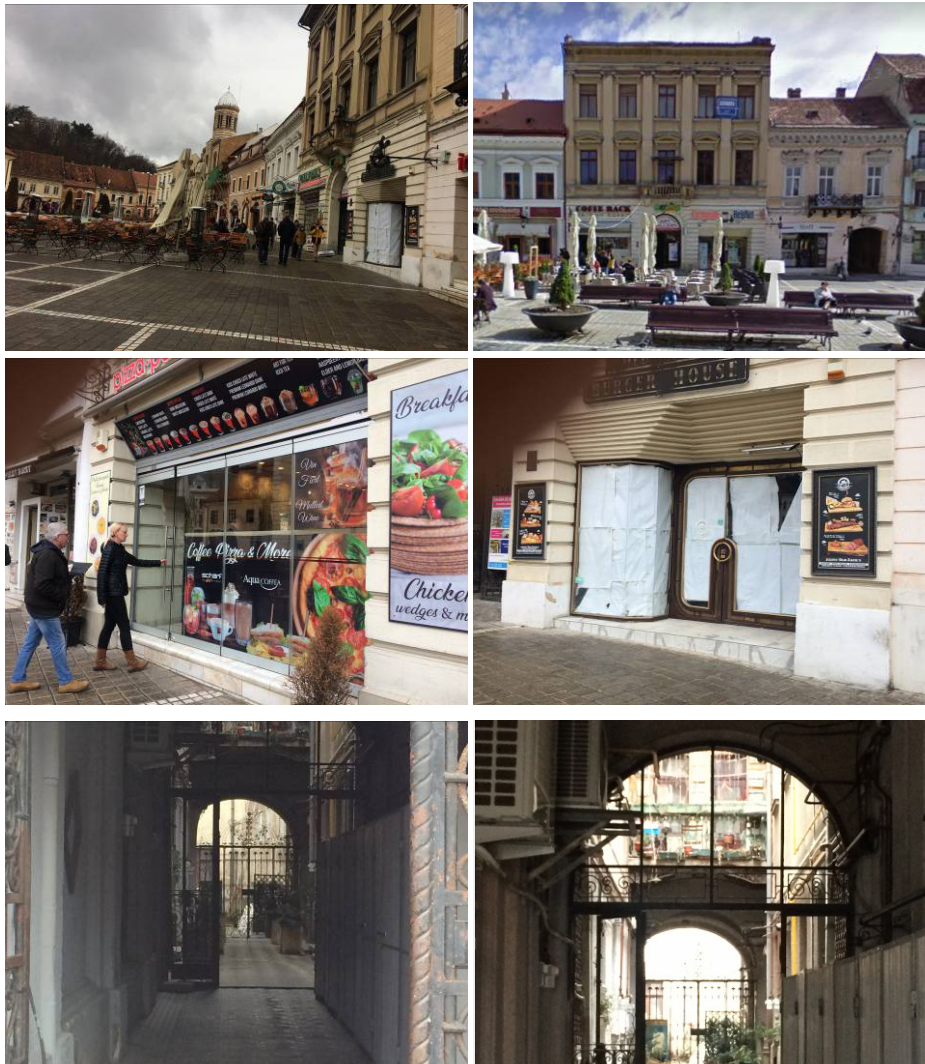
⁸² *Ibid.*; lucrarea prezintă două schițe aparținând proiectului din anul 1922.

Locuință și spațiu comercial, 2/2 s. 18, modificări mijl. s. 19 și sf. s. 19.

Acoperiș și fațadă modificate între 1861 și 1890; vitrinele de lemn introduse în anii 1890 sunt eliminate în anii 1920 cu vitraje simple, delimitate prin patru pilaștri; modificări la etaj, cu eliminarea bosajelor. Vitrine modificate în 1987-1989⁸³.

Piața Sfatului 7.

Imobil și spații comerciale, fosta clinică dr. Heinz Winkler; nucleu compus din două clădiri, demolate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (ante 1880) și înlocuite cu clădirea actuală; modificări de fațadă și interioare în 1940, arh. Alexandru Iliescu; vitrine modificate 1986, arh. Iancu Rădăcină.

În *Kronstadter Adressen Kallender*, începând din 1870 până în 1879 este menționat ca proprietar Mandel David, apoi Mandel David și mostenitorii (1880-1882), Mandel Rosa, văduva lui David (1882-1902), Mandl Julius und Adolf (1903-1912), Mandl Julius (1913-1927). În toată această perioadă, imobilul a avut funcțiunea de locuire cu spații comerciale la parter. După 1937, imobilul aparține Societății Bancare Române.

Parcela este ocupată de o clădire având două corpuri principale⁸⁴:

- Primul corp S+P+2 conturează o primă curte interioară închisă pe trei laturi, cu acces prin gangul amplasat central; al doilea corp, P+1, închide o a doua curte pe laturile de NV și NE. Conformarea actuală a parcelei precum și dispoziția corpului construit sunt aceleași cu cele figurate în planul cadastral al orașului din 1887.
- Subsolul se află sub cele două aripi ale clădirii, de o parte și de alta a gangului central. Spre stradă se găsește pivnița, cu rol de depozit pentru cele două spații comerciale de la parter și cu acces direct din acestea. Acoperirea spațiului se face prin 5 travei despărțite prin arce cu profil „mâner de coș”, fiecare travee fiind acoperită cu bolți „a vella”.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Marina ILIESCU, *Studiu istoric-arhitectural. Imobil Piața Sfatului nr. 7, mss., s.a.*

În continuarea celor două aripi se află subsolul locuințelor de la nivelurile superioare, cu care comunică prin scările principale. Corpul anexelor P+1 nu are subsol.

- O imagine de la jumătatea sec. XIX prezintă situația frontului construit moștenit din perioada medievală; în locul clădirii de astăzi se aflau două locuințe mai mici. Acestea au fost înlocuite înainte de 1880 cu o clădire de factură neoclasică cu subsol, parter, două niveluri și mansardă. Clădirea este concepută cu spații mari comerciale la parterul spre piață; vitrinele spațiilor comerciale de la parter sunt realizate din goluri distincte, terminate în semicerc.
- Fațada principală spre Piața Sfatului prezintă astăzi situația proiectată și executată în anul 1940, când clădirii i s-au adus unele adaptări cerute de noua funcțiune de sediu al Societății Bancare Române (arhitect Alexandru Iliescu din București); decorația fațadei inițiale a fost modificată.
- Cu ocazia proiectului de amenajare a spațiilor comerciale din Piața Sfatului la parterul imobilului din Piața Sfatului nr. 7 se amenajează spațiile comerciale, se remodelează golul existent și se schimbă tâmplăria. Proiectele au fost precedate de studii de remodelare a golurilor parterelor; în proiectul DSAPC Brașov nr. 20208/1984-1985 („Studiu modernizare rețea comercială centrul istoric Brașov”, beneficiar ICSTL Brașov) apare o variantă de modificare a parterului clădirii de la nr. 7 care nu a fost acceptată, proiectul păstrând gabaritul inițial al vitrinei.
- Din necesitatea deschiderii spre exterior a ușii magazinului și a retragerii planului tâmplăriei, partea superioară a golului vitrinei a fost modelată sub forma unor profile în rezalit. Proiectul reprezintă aportul arh. Iancu Rădăcină, personalitate marcantă a arhitecturii românești din perioada 1960-1990, cunoscut prin numeroase opere de autor.

Elemente de valoare:

- Sisteme de boltire: bolți „a vella” pe arce dublouri în subsol, parter și gangul de acces;
- Conformarea și decorația fațadei: reproiectare unitară; rezolvarea vitrinelor reprezintă un element de valoare;
- Elemente de conformare arhitecturală: elemente de finisaj; fernerie decorativă (balustrade fier forjat, grilajele curții interioare; ușa de acces în gang.

Piața Sfatului 8.

Locuință și spațiu comercial, 1750-1775 s. 18, modificări 1823, sfârșitul secolului XIX (ferestre etaj) și sfârșitul secolului XX (parter; vitrine).

Piața Sfatului 9.

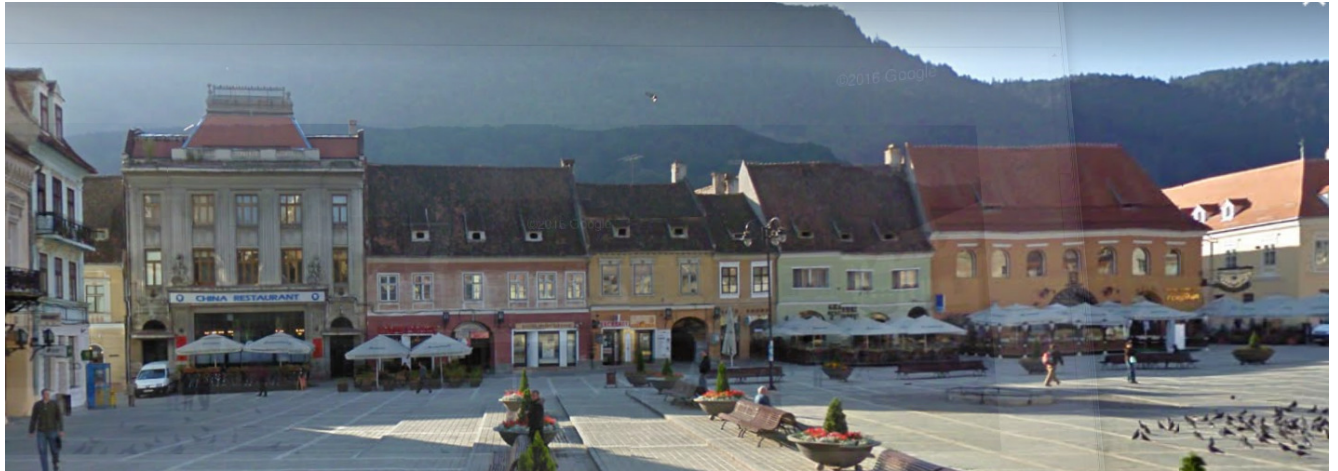
Locuință și spațiu comercial, fosta librărie Zeidner, mijlocul secolului 19 (ante 1861), modernizări începutul secolului 20 (balcon, eliminarea unor elemente de decorație ale fațadei); modificarea registrului parterului (goluri, vitrine), probabil 1987-1988. Tratare cromatică inadecvată de dată recentă.

9.2.2. Frontul de sud-est al Pieței Sfatului

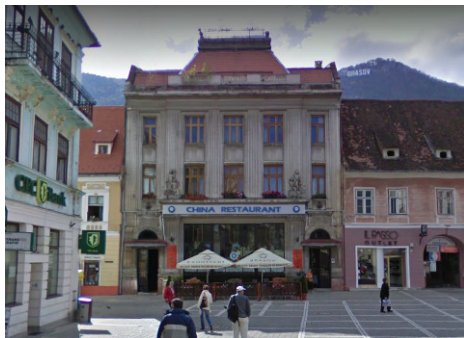
Denumiri anterioare: Șirul Pânzelor, ulterior Șirul Florilor (Piața Sfatului nr. 10-14) și, în continuarea sa, Șirul Fructelor/ Poamelor (*Blumenzeile, Obstzeile*) – Piața Sfatului nr. 15-17.

Șirul poamelor este structurat pe un program de 6+6+4 stânjani (1 st.=1,89m), întrucât casa de la nr. 16 s-a construit pe aliniamentul valului de pământ al zidului de fortificație al Bisericii Negre, după demolarea acestuia.

Funcțiunea excepțională a acestui front este Casa Hirscher (fosta Hală a orașului), din Șirul Florilor.

Piața Sfatului 10.

Clădire în proprietatea lui Stefan von Remenyik, constructor Bruss&Stenner la 1891, când se recompartimentează parterul pentru o destinație comercială, se propune și un planșeu nou din bolțișoare de cărămidă și se introduce vitrina pe una din laturile clădirii⁸⁵. Corpul de clădire P+1 a fost înlocuit cu clădirea construită după 1900 pentru sediul băncii Marmorosch (arhitect Adrian Gabrielescu), devenită apoi restaurant al fabricii de bere Luther; parter în modificat în 1891⁸⁶.

⁸⁵ Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *op. cit.*, p. 29, cu prezentarea proiectului.

⁸⁶ Marina ILIESCU, *Studiu istoric-arhitectural. Imobil Piața Sfatului nr. 11, mss., s.a.*

Piața Sfatului 11.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial, cu nucleu sec. XVII, modificări și extinderi 1700-1730, sfârșitul sec. XVIII – începutul sec. XIX, mijlocul și sfârșitul sec. XIX. Clădirea a adăpostit Pensiunea Anstalt (1880), Chestura poliției (1900-1927), Banca de Scont Transilvană. Parcelă cu acces din două străzi paralele.

Imobilul este format din mai multe corpuri de clădire construite în etape diferite, grupate pe cele două laturi ale curții interioare⁸⁷:

- Corpul dinspre stradă datează din sec. XVII (subsol parțial, parter și etaj);
- Parterul spre piață are, pe fiecare parte a gangului acoperit cu o boltă semicilindrică, două spații cu destinație comercială. La NE, spațiul e împărțit de arce dublouri care reazemă pe pilaștri, în 4 travei acoperite de bolți „a vella”; la SV, spațiul are tavan din bolțișoare din caramidă pe traverse metalice;
- Fațada spre Piață are șase axe (2+1+3), cu deschiderea gangului central acoperită de un arc semicircular; registrul inferior tratat cu tencuială în asize, separat de un brâu profilat de registrul superior (ferestre cu ancadrame și solbancuri decorate cu profile din tencuială); la sondajele de parament efectuate a ieșit la iveală soclul din piatră original și zugrăveala de la sfârșitul sec. XIX – oxid roșu de fier în amestec cu ocru;
- Ferestrele etajului pastrează proporțiile, decorațiile și tâmplariile originare;
- Golurile vitrinelor de la parter au fost lărgite în a 2-a jumătate a sec. XIX; vitrinele fuseseră realizate din lemn și aplicate pe fațade (în construcția vitrinei era inclus și spațiul destinat firmei);
- Actualele vitrine datează din perioada reamenajării Pieței (DSAPC Brașov, 1985-1986); vitrine de dimensiuni inegale, dreptunghiulare, încadrate cu o ramă de tencuială în relief, partiționate cu stâlpi falși din rabiț.

Elemente de valoare:

- Sisteme de boltire: tipul de boltire al gangului și al pivnițelor (bolți semicilindrice din cărămidă); existența unor bolți cu penetrații datând din sec. XVII (parterul aripii de SV); prezența unor arcade de susținere a pereților aripilor spre curtea interioară;
- Conformarea și decorația fațadei: compoziția arhitecturală și proporțiile originare, cu excepția vitrinelor modernizate după anii 80; fațadele spre curte – urme de ancadrame de piatră cu denticuli (corpul de SV).

⁸⁷ Marina ILIESCU, *ibid.*

Piața Sfatului 12.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial, cu nucleu sec. XVII, modificări sec. XVIII, 1800-1830, începutul sec. XX. Vitrina, adăugată 1895, dispare 1950-1960; 1987-1988 – vitrină nouă, retrasă spre interior⁸⁸.

Piața Sfatului 13.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial cu nucleu sec. XVII, modificări 1700-1730, sfârșitul sec. XVIII-începutul sec. XIX, 1900-1925. Vitrina, adăugată 1890 cca, dispare 1950-1960; 1987-1988 – modificare registru parter, inclusiv vitrine; acoperiș și lucarnă înlocuite recent⁸⁹.

Piața Sfatului 14?

Clădire cu locuințe și spațiu comercial 1700-1750, modernizări 1800-1850, sfârșitul sec. XIX, a doua jumătate a secolului XX. Ferestre largite cca 1930⁹⁰; modificări parter 1987-1988 (goluri, vitrine).

⁸⁸ Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *op. cit.*, p. 32.

⁸⁹ *Ibid.*, p. 34.

⁹⁰ *Ibid.*, p. 35.

Piața Sfatului 14.

Hala orașului (Casa Hirscher)⁹¹; adresă în acte: Piața Sfatului 12-14.

Sus: 1. Casa Breslelor (Negustorilor), desen Fr. Neuhauser după o gravură din sec.XVI (detaliu); 2. Casa Negustorilor 1848, desen de Eduard Hullverding (cu fațadele remodelate după proiectul lui L. Huttern, 1846-1847); 3. Casa Comerțului, cca 1900, fotografie Oscar Adler.
Jos: 4. Fațada nord, 1963 (foto Eugenia Greceanu); 5, 6. Fotografii recente – fațadă nord; fațadă vest.

Hala orașului (Casa Hirscher) a fost construită cu această destinație în prima jumătate a sec. XVI, pe locul unei hale vechi, tot în proprietatea orașului. Din 1539 apar referiri la „domus nova”, casa nouă a orașului, a cărei construire (plănuită în deceniul anterior) a durat până în 1545. Această denumire, de „casă nouă”, a persistat până în secolul al XVIII-lea.

- Clădirea a fost reparată în mai multe rânduri în secolul XVII, în special după incendiile din 1688 și 1699; în 1749 (în timp ce jude orășenesc era Martin Closius, iar adjunctul său era Christoph von Seewald), au fost efectuate reparații importante: peste etaj a fost pus un planșeu de lemn cu grinzi aparente (între 1545 și 1749, etajul nu a avut tavan ci șarpantă aparentă), a fost construită bolta semicilindrică peste parterul laturii estice, inițial acoperit cu planșeu de lemn și au fost deschise o parte din golurile fațadei estice; în 1775, învelitoarea de șindrilă a fost înlocuită cu țiglă; va fi reparată capital între 1846 și 1847;
- Între 1850 și 1858, pentru a mări spațiul prăvăliilor, au avut loc transformări radicale ale aripii vestice, după planurile inginerului orașului, Ludwig van Huttern. A funcționat până la jumătatea secolului XX, când a survenit ultimul incendiu care a afectat clădirea (23 iunie 1957); dezafectată parțial apoi;
- Hala se păstra, în 1959, în forma rezultată din modificări succesive, dintre care cele principale surveniseră în 1749 (după două incendii din 1688 și 1699) și în anii 1846-1847 (închiderea porticului). Proiectul de restaurare din 1959, condus de arh. Richard Bordenache și realizat de arh. Eugenia Greceanu și arh. Liana Pavelescu⁹² a propus o revenire la etapa inițială, cu păstrarea unor elemente provenite din etapele ulterioare de construire; a fost deschis porticul, mai puțin latura sa nordică;
- Restaurarea din 1959 (finalizată în 1963) a urmărit prezentarea muzeistică a halei vechi, fără altă utilitate; integrarea – în 1965 – a unor funcțiuni de alimentație publică, ulterioară momentului restaurării, este cea care a indus modificări ale clădirii, considerate de proiectanții restaurării ca fiind concesiile de la principiile adoptate (printre acestea, închiderea traveii sudice; construirea, pe latura estică a halei, a două corpuri anexă). Lucrările au fost realizate de T.A.P. Carpați, în două etape (1965 și post 1974);
- Alte modificări au survenit în 2004, vizând reamenajarea spațiului de pe latura sudică a halei și amenajarea terasei, cu transformarea acesteia într-un spațiu public (arh. Ioana Pop, Pop '94 Birou de Arhitectură S.R.L.); în 2006, terasa din spatele clădirii a fost acoperită (arh. Mario Kuibuș – Re-Act Now SRL);
- Alte intervenții au modificat recent imaginea clădirii, în special în zona de acces; au fost modificate tâmplăriile; golurile de pe fațada de vest.

⁹¹ După Irina POPESCU-CRIVEANU, Șerban POPESCU-CRIVEANU, Ștefan BĂLICI, Marina ILIESCU *et al.* (Quattro Design), *Studiu istoric – Amplasare construcție provizorie – Imobil Piața Sfatului nr. 12-14 (Casa Hirscher), Brașov, mss., martie. 2006.*

⁹² Rezistență: ing. Dinu MORARU, ing. C. PAVELESCU, ing. G. GHEORGHIU; cercetări de arhivă: prof. O. VELESCU.

Sunt de remarcat ancadramentul de piatră de pe fațada la Piața Sfatului, cu stema familiei Löw, inscripția de datare 1545 și donator de pe aceeași fațadă, ancadramentele de piatră cu semne de meșter și fragmentele de pile de piatră de pe fațada de est, ancadramentul în arc frânt pe fațada sudică și galeria acoperită, cu arcade pe pile de piatră de la parterul laturii vestice a clădirii.

Pe aceeași parcelă cu Hala, la sud, cu acces din Str. Măcelarilor (astăzi Johann Gott), se găsește o clădire amenajată cca 1900 și braseria „Gaura Dulce” („Zum Süssen Loch”). Aceasta din urmă are nucleu databil sec. XVI, cu modificări și extinderi între 1690-1700, 1813, sfârșitul sec. XIX. Clădirea braseriei are încăperi cu bolți semicilindrice, o încăpăre cu boltă în mâner de coș, cu penetrații pe console și, pe latura îngustă a încăperii, o colonetă scundă, de piatră, canelată, cu capitel cu volute și rozetă.

Piața Sfatului 15.

Fostă clădire cu locuințe și spațiu comercial, azi muzeu, cu elemente de sfârșit de secol XIV – sec. XV, jumătatea sec. XVI, cu modernizări și modificări ulterioare (sf. sec. XVI – prima jumătate a sec. XVII, înc. sec. XVIII, sec. XIX și a doua jumătate a secolului XIX). De remarcat că în pereții clădirii, pe latura spre Str. Apollonia Hirscher și spre Piață au fost descoperite, la restaurare, pile de piatră asemănătoare celor ale galeriei de la parterul Halei. Șarpanta are o structură specială care permite micșorarea sarcinii asupra grinzilor. Clădirea păstrează la parter și etaj pictură murală.

Conform rezultatelor cercetărilor arheologice efectuate pe latura de sud a Pieții, între Str. Hirscher și Curtea Bisericii Negre se configurează trei clădiri distincte, cu accese separate, al căror front spre piață era retras cu cca 2m față de frontul actual⁹³. Clădirile ilustrează preluarea tipologiei arhitecturale ce derivă din casa țărănească (gospodăria țărănească de tip francon), la care se adaugă elemente specifice pentru casa gotică cu etaj (casa de patrician).

Primele elemente originare au fost descoperite între 1989-1990, cu ocazia lucrărilor la magazinul Turist (1989-1990, proiect I.P. Brașov); etajul aparținea parțial Bisericii Evanghelice și parțial RIAI Brașov, ocupat de locatari, iar parterul era administrat de direcția Comercială Brașov, ulterior fiind repartizat Muzeului de Etnografie. Proiectul a fost sistat și reconsiderat (PRODOMUS București, șef de proiect arh. Liana Bilciurescu; Ego SRL, șef de proiect arh. E. OLȘEVȘCHI)⁹⁴.

Clădirea de la nr. 15 este dezvoltată pe o parcelă cu frontul îngust spre Piață (13 m); este alcătuită dintr-un corp cu o singură cameră spre stradă, continuată cu încăperi dispuse în filă, comunicând între ele. Accesul se făcea, inițial, dinspre strada Hirscher. Între casa de la nr. 15 și cea alăturată exista un spațiu liber, transformat ulterior în gang carosabil. Acesta este acoperit ulterior, odată cu extinderea etajului și peste gang. Trecerea din gang în curte se făcea printr-un pridvor deschis, acoperit odată cu extinderea etajului și peste gang. Trecerea din gang în curte se făcea printr-un pridvor deschis.

Etape constructive:

- Sfârșitul sec. XIV – sec. XV: pereții subsolului, având latura de Est și de Nord retrase față de frontul actual; subsolul era format dintr-o singură încăpăre, corespunzând primei alinieri a pieței, cu frontul retras cu cca 2m față de cel actual și unei retrageri a frontului casei și către Str. Hirscher;
- Mijlocul sec. XVI – extinderea casei S+P spre Str. Hirscher și Piață; subsolul era boltit, parterul era acoperit cu un tavan din grinzi aparente, ale caror lacasuri au fost descoperite cu ocazia defacerii extradosului bolților, împreună cu fragmente de pictură murală aparținând acestei etape de edificare; extinderea casei spre sud și crearea accesului dinspre Str. Hirscher;

⁹³ Marina ILIESCU, *Schiță de scenariu film documentar. Istoricul casei medievale Piața Sfatului nr. 15, Brașov, mss., s.a.*; *Idem, Aspecte legate de restaurarea unui ansamblu de arhitectură civilă din epoca Renașterii – Case Piața Primăriei Brașov – nr. 15-16, mss., s.a.*; *Idem, Sinteză documentară privind ansamblul a trei case medievale Brașov – Piața Sfatului nr. 15-16, mss., s.a.* [după 2000].

⁹⁴ *Studiu istoric arhitectural*, 1991, BP ABF Hermann Fabini; *Documentație istorico-arhivistică*, 1993, G. Nussbächer; *Studiu de istoria artei*, 1991, Dana Jenei; *Raport săpături arheologice*, 1992, I. Coșuleț; *Studiu privind determinarea zonelor de pictură murală prin decapare*, Liviu Ciungan (Pygmalion SRL); *Cercetare de parament, etapa I*, 1990-1991, PRODOMUS SA; *etapa II*, Ego SRL, 1995; *Relevu*, Prodomus SA, 1995; Ada SRL, 2000.

- Sfârșitul sec. XVI, prima ½ sec. XVII: înlocuirea tavanelor de grinzi peste încăperile de la parter și gang cu bolți, în vederea construirii etajului; transformarea pasajului liber dintre case în gang; boltirea gangului; executia pridvorului cu arcade spre curtea descoperită; decorarea interioarelor (pictura bolților). În această etapă, încăperea din față era prevăzută spre Piața Sfatului cu 2 ferestre boltite în interior, cu ancadrame de piatră la exterior.
- Începutul sec. XVIII: transformări ale etajului și șarpantei, ca urmare a distrugerilor provocate de incendiu; extinderea subsolului sub fostul gang. Inițial, încăperea era boltită, conform nașterilor bolții ce se păstrează în zidărie.
- Sec. XIX: transformarea încăperii spre stradă în spațiu comercial, cu coborârea nivelului parterului, demolarea bolților subsolului, înlocuirea cu planșeu de boltisoare pe grinzi metalice și cu bolți de cărămidă pe arce dublouri cu profil turtit; transformarea gangului în spațiu locuibil, prin zidirea pridvorului spre curte, instalarea unui corp de încălzit, închiderea arcadei spre piață și practicarea a două goluri de ferestre (din care una este transformată ulterior în ușă); modificarea fațadei, prin înlocuirea celor două ferestre mari spre piață (ale căror arcade pictate se citesc în interior) cu două goluri înguste și un gol de ușă între acestea. Fragmentele de piatră profilată au fost utilizate ca buiandrugi;
- Sec. XX: parterul este destinat exclusiv funcției comerciale; în acest scop, se deschid (1956) goluri mari de vitrine spre piață prin introducerea unor buiandrugi dubli din grinzi metalice ce susțin zidăria etajului; se creează o scară de beton de acces la subsol peste accesul inițial, direct din gang.; se realizează compartimentări în spațiile etajului, în vederea creării mai multor unități de locuit; se acopera curtea interioară cu un planșeu din b.a.; se demolează stâlpul central al pridvorului deschis; se modifică golurile fațadei spre Str. Hirscher.

Restaurarea anilor 2000:

- Reabilitarea structurii de rezistență (injectări, plombe zidării dizlocate, țeseri fisuri, cadre de rezistență din b.a., suprabetonări bolți);
- Restaurarea elementelor de arhitectură: refacerea golurilor ferestrelor fațadei către piață; refacerea arcului semicircular acces gang, a golurilor ferestrelor fațadelor spre Str. Hirscher; degajare portic și refacere stâlp pridvor spre curtea interioară; restaurarea accesului de mărfuri cu gârlici spre pivniță; finisaje caracteristice cu marcarea etapelor constructive;
- Refacerea componentelor artistice: pictura interioară; lemn (tâmplărie uși, parchet, șarpanta aparentă);
- Amenajarea spațiilor muzeale.

Piața Sfatului 16.

Ansamblu de două clădiri situat în centrul șirului și la extremitatea sa către Curtea Honterus, ale cărui părți componente au fost puse în evidență în momentul cercetărilor citate mai sus. Casa laterală a fost construită pe aliniamentul valului de pământ al zidului de fortificație a Bisericii Negre, după demolarea acestuia. Prin tradiție, încăperile de la parter, spre Biserica Neagră, au adăpostit prima farmacie a orașului, menționată documentar în 1512.

Clădirea dinspre Curtea Honterus, în proprietate Plecker von Pleckersfeld (1892), se găsea – până atunci – o „mică locuință la subsol, deasupra căreia se găsea o cârciumă și, în final, un chioșc mic”; în locul acestora s-a construit „o boltă spațioasă”. Proiect, constructor Bruss&Stenner, 7 martie 1892, unde se arată închiderile și deschiderile de goluri⁹⁵.

Fațada clădirii de colț are, spre Piață, două arcade semicirculare pe pile [degajate la restaurarea din anii 2000], iar spre Biserica Neagră un ancadrament de ușă, din piatră, cu baghete și cornișă cu denticuli. La interior, bolți cu penetrații și bolți cu muchii intrânde, ancadrame din piatră cu baghete. La parter, în încăperea de colț spre Piață se păstrează o pictură murală – „Vedere de oraș cu port”. Pe latura de fund a parcelei, clădire din 1892 cu două niveluri și scară exterioară. Casa are nucleu medieval, cu modificări și extinderi între 1605-1635, 1745, 1836. Elementele principale ale restaurării au fost arătate pentru clădirea de la nr. 15.

⁹⁵ Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *op. cit.*, p. 38, cu prezentarea proiectului. Citat din Eduard GUSBETH, *Das Gesundheitswesen in Kronstadt im Jahre 1892*.

Piața Sfatului 17.

Locuință și spațiu comercial, azi birouri, construită în prima jumătate a sec. XVIII, extinsă în 1781, cu modificări între 1825-1850 și la sfârșitul sec. XIX. Între 1850 și 1895, aici a fost primul sediu al Casei de Economii (Sparrkassa).

Parcela, vecină către est cu Curtea Honterus, este retrasă cu 14m față de aliniamentul Pieții. Din documentele istorice rezultă ca pe acest loc se afla prima farmacie a orașului, distrusă în întregime de incendiul din 1689. Un element cert de datare este anul 1781, când negustorul Andreas Czigler își extinde casa pe locul vechii farmacii (Wustten Platz)⁹⁶.

Cladirea are subsol parțial, parter și etaj. Corpul principal este acoperit cu o învelitoare în două ape, având coama paralelă cu fațada și o frangere de panta spre curte, peste cursiva ce asigură accesul la etaj pe laturile de sud și vest. Corpul de vest este acoperit cu o învelitoare în două ape și coama paralelă cu latura lungă. Corpul de est are înălțimi diferite, tronsonul median (mai înalt) fiind acoperit cu o învelitoare în două ape, iar cel terminal (mai scund), cu o învelitoare într-o singură apă. În partea opusă gangului se află un corp parter acoperit în terasă, căruia i s-a adosat o anexă cu grupuri sanitare⁹⁷.

Etape constructive:

- Etapa I (1700-1781) – spații boltite cu bolți „a vella” pe arce dublouri la parter, datând probabil din prima jumătate a secolului XVIII, când clădirea funcționa cu un singur acces din gang; la 1781, survine, probabil, completarea locului viran amintit în documente cu actuala aripă vest, având ferestre spre curtea Bisericii Negre, concomitent cu edificarea etajului peste zona fațadei și peste latura vest. În această etapă, în care casa aparținea familiei Czigler (care avea în proprietate și casa din Piața cu peste (Str. Hirscher nr. 6), se completează cu construcții și zona ramasă neconstruită, alipită terenului fostei farmacii;
- Etapa II (1825- 1850) – refacerea fațadelor, cu lărgirea celor de la etaj (8 spre Biserica Neagra și 5 spre Piața Sfatului), ocazie cu care se realizează actuala decorație în stucatură a ferestrelor; casa aparținea, de la 1820, fraților Radu și Rudolf Orghidan;
- Etapa III (1880-1900) – modificări determinate de noua funcțiune (Sparrkassa): recompartimentări la nivelul etajului, înălțarea parțială a etajului corpului est, modificări de goluri. Este posibil ca acestei ultime perioade de intervenții să i se datoreze construirea corpului anexă;
- Intervenții recente privesc modificări de goluri, șapă de ciment în gang, obturarea unor guri de aerisire la subsol ș.a.

Elemente de valoare:

- Sisteme de boltire: bolți cilindrice din cărămidă pe arce dublouri ale subsolurilor celor două aripi; bolta cilindrică pe arce dublouri a gangului de acces; bolțile „a vella” peste parter, aripa est; bolta „a vella” peste încăperea parter, latura de sud;
- Decorația fațadelor: decorația în stucatură a ancadramentelor golurilor de la etaj; tratarea registrelor fațadelor;
- Elemente de conformare arhitecturală: goluri originare de uși și ferestre; cursiva exterioră pe console metalice; balustrada din fier forjat a casei scării.

⁹⁶ Incertitudine cu referire la amplasamentul primei farmacii (vezi și Piața Sfatului nr. 16).

⁹⁷ Marina ILIESCU, *Studiu arhitectural. Imobil Piața Sfatului nr. 17, mss., s.a.* Releveu Bertheff & Russo, 2005, arhiva M. ILIESCU.

9.2.3. Frontul de sud-vest al Pieței Sfatului

Denumiri anterioare: Șirului Dogarilor/Butilor (*Fassbrüderzeile*, *Böttcherzeile*); cuprinde Piața Sfatului nr. 18, Str. George Barițiu nr. 1.

Piața Sfatului 18.

Clădirea este situată pe o parcelă care desparte Piața Sfatului de curtea bisericii parohiale; în spatele parcelei se găsea, probabil, capela Sf. Laurențiu. După demolarea acesteia, în aceeași zonă se găsea cântarul orașului (*Waage Stadt*).

În 1737, aparținea familiei Filstich, fiind parțial vândută lui Johann Georg Clompe, paroh al bisericii evanghelice din Prejmer; la 1806, preotul Clompe și Margareta, văduva lui Samuel Filstich, închiriază breslei olarilor „două grajduri cu o ușă nouă în două canaturi spre cimitirul mic și o cameră cu pridvor în continuarea grajdurilor”⁹⁸ [aceasta era utilizată ca boltă de vânzare în zilele de târg].

⁹⁸ Marina ILIESCU, *Casa Filstich – Plecker, Brașov, Piața Sfatului 18, mss., s.a.*

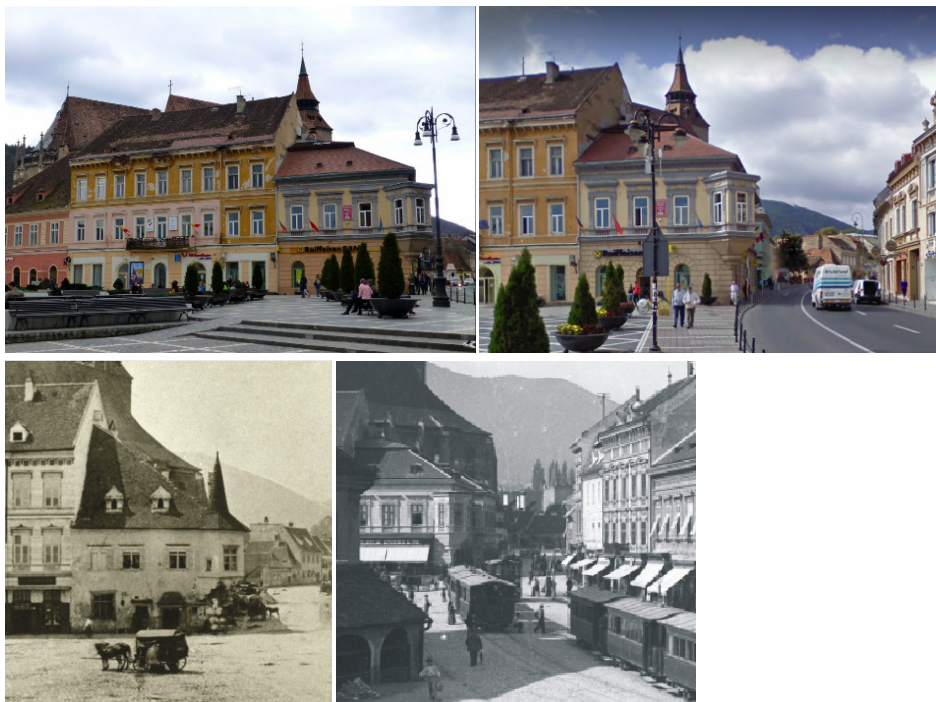

La 1827, noul proprietar, Dr. Johann Friedrich Plecker, solicită Magistratului orașului permisiunea de a reconstrui casa, extinzând-o cu o travee spre curtea Bisericii Negre (clădirea veche – care avea pe colț un bovindou⁹⁹ – amenințând să se prăbușească) și aliniază fațada la frontul celorlalte, care era „șerpuit”. Un an mai târziu proprietarul solicită deschiderea de uși și ferestre către curtea Bisericii.

Din construcția veche (posibil de secol XVI) se păstrează elemente în subsol (bolți semicilindrice cu penetrații). Pe colț, spațiu de mari dimensiuni acoperit cu bolți „a vella” pe dubloruri; același tip de boltire a existat inițial la nivelul întregului parter (cu o zonă modificată cca 1900). Se păstrează o reprezentare a casei din 1796 și un desen din 1848, care arată că nu au existat modificări importante până astăzi, cu excepția acceselor dinspre stradă (a doua parte a sec.XX)

Clădirea are pivnițe parțiale și două niveluri. Pe fațada spre curte se află doi lei afrontați, similari celor din Biserica Neagră (posibile spolii din casa care se afla aici în secolul XVI). La interior, încăperi cu bolți și urma unei vetre libere. Numărul aflat pe poarta carosabilă, „Nro. 83”, nu are confirmare documentară. Casa, cu nucleu în sec. XVIII, a fost reconstruită la 1827 și extinsă la 1843. În 1835, la etaj se afla Cazinoul român.

Strada George Barițiu 1.

Stânga: imagini actuale; dreapta: fragment din fotografia 1904 (delcampe.net)

Clădirea din centru, cu locuințe și spații comerciale, cu pivniță și trei niveluri, a fost construită între 1825-1850 (1835?) de familia Iuga. A fost modernizată la sfârșitul secolului XIX-începutul secolului XX. A adăpostit o sucursală a băncii „Albina” și redacția „Gazetei Transilvaniei”. Pivnițele păstrează părți mai vechi. Fațadele ambelor clădiri au fost refăcute în 1988.

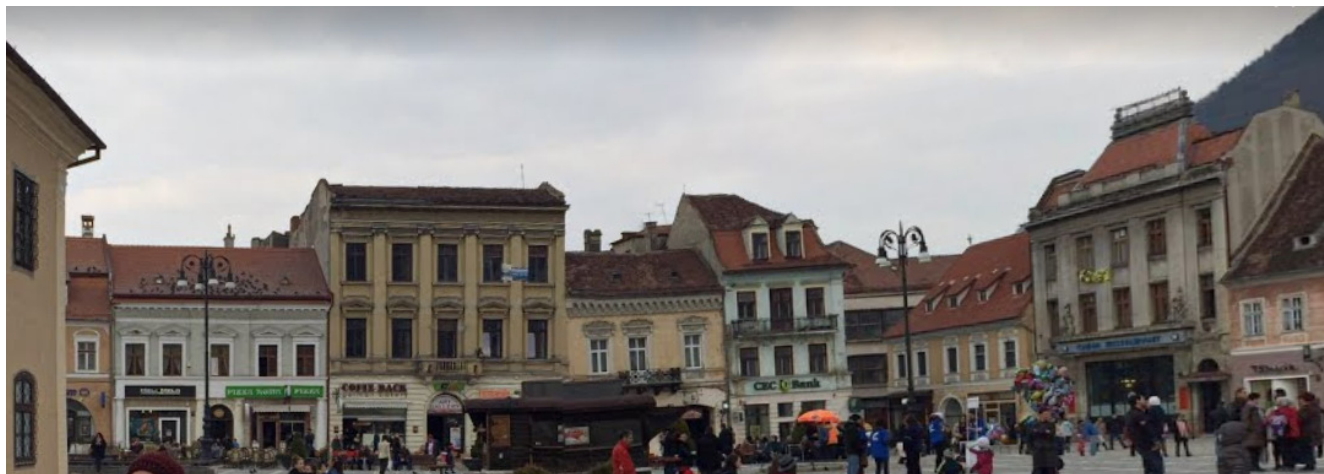
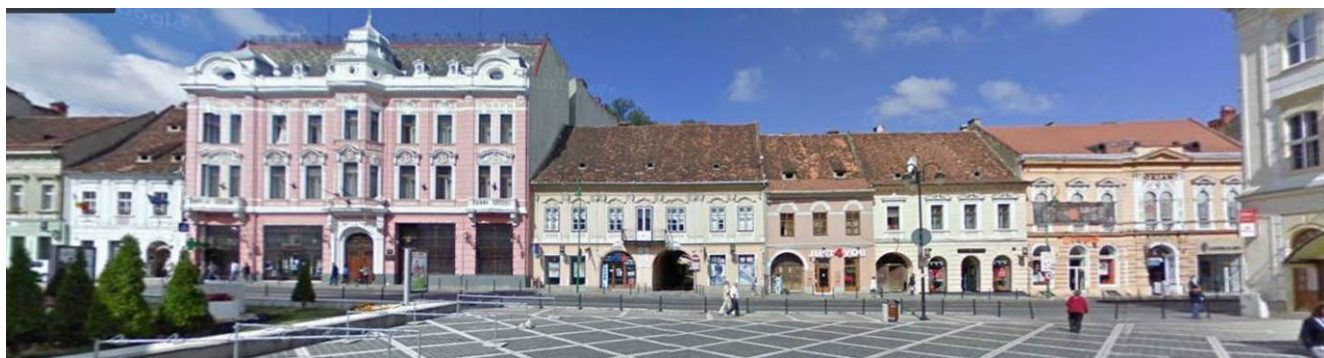
Clădire de colț, cu pivniță parțială și două niveluri, cu fațade tipice pentru decorația în stil clasicizant din Brașov. Clădirea, care adăpostește locuințe, birouri și spații comerciale, este construită pe locul casei judeului Hans Benkner și refolosește părți dintr-o clădire de sec. XVIII, cu extinderi, modernizări în ultimul sfert al sec. XIX și în primele decenii ale sec. XX. Elementul de colț a fost transformat, odată cu fațada, anterior anului 1904.

⁹⁹ Simetric față de cel păstrat la Casa Benkner (Str. George Barițiu nr. 1), remaniat în sec. XIX.

9.2.4. Frontul de nord-vest al Pieței Sfatului

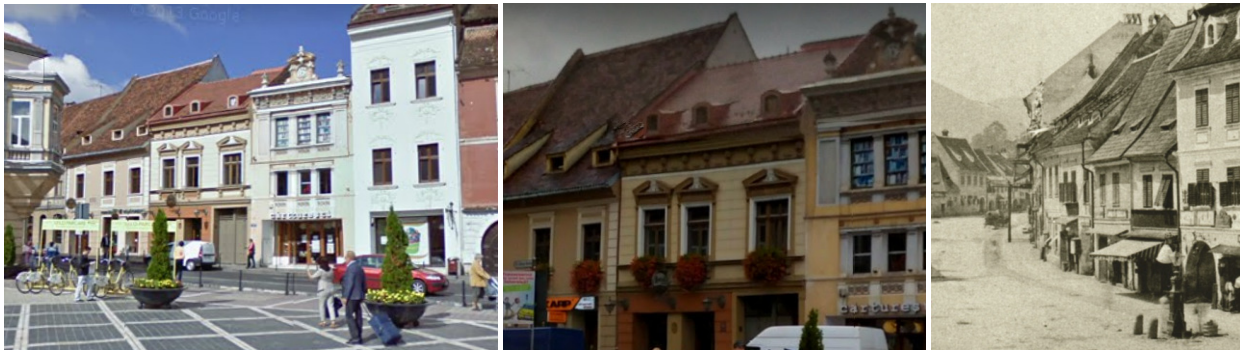
Denumiri anterioare: Șirul Lânii/Inului (*Flachszeile; Leinzeile*); cuprinde imobilele din Strada Mureșenilor nr. 2; Piața Sfatului nr. 1-9.

Frontul este format, în majoritate, din clădiri a căror imagine trimite la stilurile sec. XVIII-XIX.

Piața Sfatului 19.

Stânga: imagini actuale; dreapta: fragment din fotografia Edouard Frisch, 1861 (colecția Eugen Moga, orasulmemorabil.com)

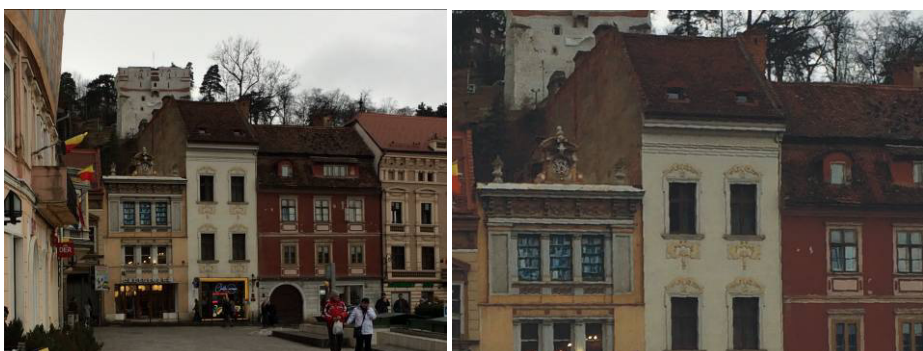
Clădire cu locuințe și spațiu comercial la parter; imaginea din 1861 arată un balcon, dispărut în procesul de remodelare a fațadei din 1902 (proprietar Georg J. Stefanovici, constructor Peter Bert, 13 aprilie 1902)¹⁰⁰. Extindere pe fostul zvinger în prima jumătate a sec. XX. Acces comun cu nr. 20.

Piața Sfatului 20.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial la parter, sec. XIX. Imaginea din 1861 arată supraînălțarea și modificarea radicală a fațadei la 1901 (vezi Piața Sfatului 19) – proiectul pentru “construcția nouă” a magazinului Wolfgang Schutz Sohne, constructor ing. Rudolf Weil; această etapă ar constitui primul exemplu de introducere a structurii metalice la clădirile private din Brașov. Proiectul prevedea o vitrină pe două niveluri¹⁰¹. Nu se cunoaște data modificării parterului și a primului nivel.

Piața Sfatului 21.

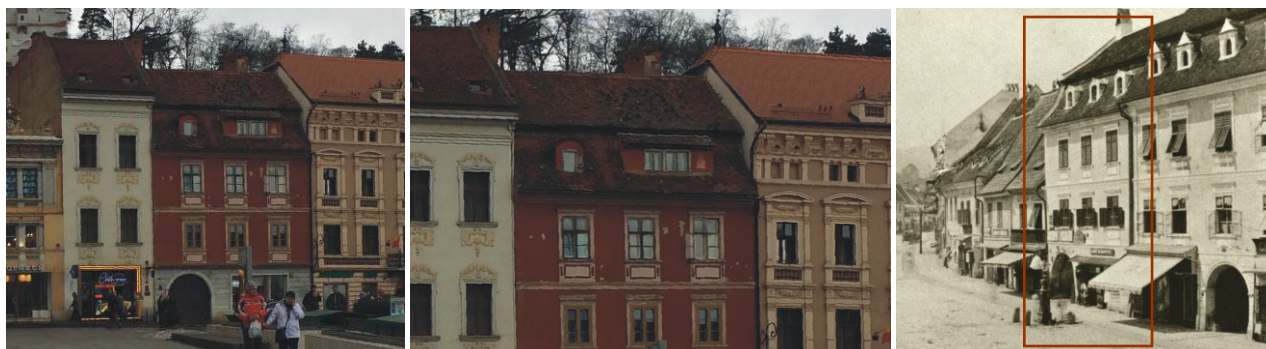

Locuințe și spațiu comercial, anterior locuințe, club și birouri, nucleu sf. s. 18 – înc. s. 19, extinderi ¼ s.19, modernizări, supraînălțare, fără modificarea structurii fațadei – sf. sec. XIX/înc. sec. XX (vezi imaginea din 1861). În pivniță, fragment de ancadrament gotic.

¹⁰⁰ Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *op. cit.*, p. 44, cu prezentarea proiectului.
¹⁰¹ *Ibid.*, p. 45.

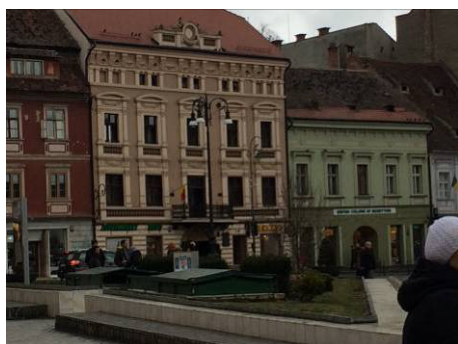
Piața Sfatului 22.

Stânga: imagini actuale; dreapta: fragment din fotografia Edouard Frisch, 1861 (colecția Eugen Moga, orasulmemorabil.com)

Locuințe și spațiu comercial, nucleu 1750-1800, modificări mijlocul sec. XIX; modificări minore în perioadele următoare (sfârșitul sec. XIX, 1950-1975). Modificarea golurilor parterului și ale vitrinelor (1987-1988).

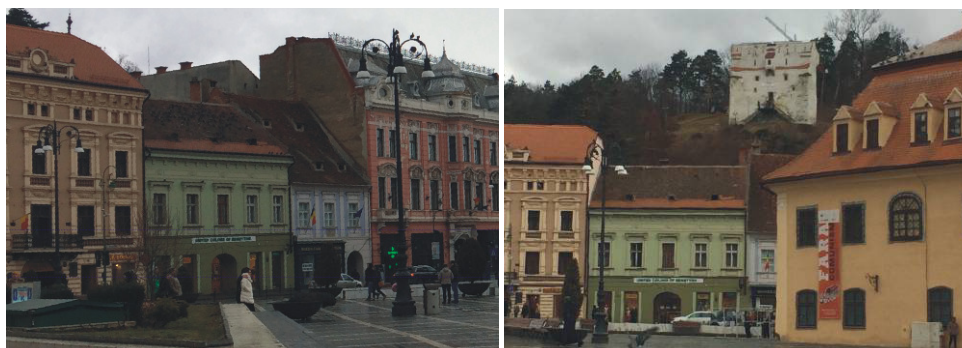
Piața Sfatului 23.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial la parter, fostul palat Safrano, construit la sfârșitul sec. XIX de familia de comercianți greci. În perioada 1901-1945, a locuit aici Alexandu Vaida-Voievod (1872-1950)¹⁰².

Clădirea are nucleu databil sec. XVIII, dar a fost remodelată circa 1870, probabil de arhitectul Peter Bartsch. Fațada este modificată și adusă în forma actuală (cu înălțarea aticului). Prin această parcelă se face și accesul la parcela de la nr. 24, al cărui acces propriu dinspre Piața a fost obturat.

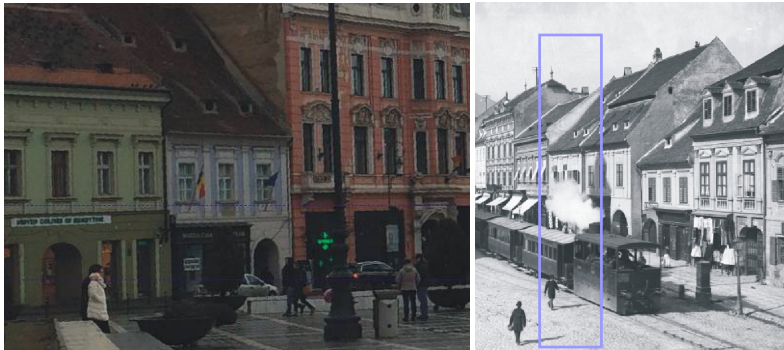
Piața Sfatului 24.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial la parter, databilă sec. XVIII, modificată și extinsă la mijlocul sc. XIX, modernizată la sfârșitul sec. XIX. Decorațiile fațadei simplificate față de sfârșitul sec. XIX. Fațadă remodelată 1986-1988 (parter). În zwinger, acces spre bastionul Graft.

¹⁰² Referat 2016, arh. Marina ILIESCU.

Piața Sfatului 25.

Stânga: imagini actuale; dreapta: fragment din fotografia ante 1904 (delcampe.net)

Locuințe și spațiu comercial la parter. Fosta casă Mureșanu cu spațiu comercial, redacția „Gazetei de Transilvania” (1850 – 1912) și tipografia „A. Mureșanu”. Clădirea are nucleu din a doua jumătate a sec. XVI păstrat la nivelul pivniței și al parterului laturii la stradă. Reparații, extinderi sfârșitul sec. XVII-sec. XVIII, supraetajată 1830, modernizări pasaj și interioare circa 1902; modificări parter – sfârșitul anilor 1980. Din 1968, ca urmare a donației făcute de urmașii familiei Mureșianu, devine „Muzeul Casa Mureșenilor”.

Piața Sfatului 26.

Stânga: imagini actuale; dreapta: fragment din fotografia ante 1904 (delcampe.net)

Banca Națională a României, fostul palat Friedrich Czell, apoi sediul Kronstädter Allgemeine Sparrkassa. Construită în 1904, după proiectul din 1903 al arhitectului Josef Hubert¹⁰³; reamenajări 1926, arhitect Albert Schuller. Fotografia 1904 (Piața Sfatului 25) arată situația anterioară construirii palatului, care a înglobat trei parcele. Modificări ale tâmplăriilor vitrinelor după 1990.

Piața Sfatului 27.

Construcție cu patru laturi în jurul a două curți interioare inegale, în anfiladă. Curtea este mărginită, pe latura de fund, de zidul de incintă interior al fortificației orașului și are comunicație cu zvingerul și strada de-a lungul pârâului Graft. Clădirea are pivnițe parțiale, două niveluri și acoperiș în două ape, din țigla. Fațada la stradă, cu balcon în consolă, are decorație barocă preluată, în diferite variante și la alte clădiri contemporane din oraș, ex. casa parohială evanghelică.

¹⁰³

Ovidiu TALOȘ, Miruna STROE, *op. cit.*, p. 51, cu prezentarea proiectului.

Pasajul spre stradă are boltă cu muchii intrânde, în consolă, boltă cu penetrații. Încăperile de la parter păstrează bolți de diferite tipuri: semicilindrice, cu penetrații, cu muchii intrânde subliniate de profile și a vela și urma unei vetre libere. Zidul de incintă de pe fundul curții păstrează guri de tragere. Clădirea, care adăpostește locuințe, birouri și spații comerciale, are nucleu din sec. XVII, primul proprietar cunoscut fiind Lukas Seuler, medic cu studii la Leipzig și Wittemberg, Strassbourg, Olanda. La mijlocul secolului XVIII, aparținea familiei Herbert von Herbertsheim. Aceasta a chemat, un meșter constructor vienez pentru remodelarea casei.

În 1767, casa a fost cumpărată de oraș pentru cazarea oaspeților de seamă, devenind Casă Orășenească (Stadthaus), reședința generalilor comandanți ai graniței de SE a Transilvaniei. Aici au locuit în timpul vizitelor lor în Brașov împărații Iosif II (1773 și 1783), Francisc I (1817), Francisc Iosif I (1852). După primul război mondial, aici s-a aflat Cazinoul Românesc (Cazina Română). Clădirea a fost renovată în 1961 și 1988 (parter, vitrine).

Piața Sfatului 28.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial la parter, cu nucleu din a doua jumătate a sec. XVIII, modernizări 1825-1850 și sfârșitul sec. XIX, extinderi, transformări circa 1950, modificări fațadă în 1987-1988.

Piața Sfatului 29.

Clădire cu locuințe și spațiu comercial la parter cu nucleu de la începutul sec. XVI, refaceri 1657, 1659, 1689, 1890-1900; la ultima refacere două ancadramente de ușă și unul de fereastră, din piatră, au fost reamplasate la Castelul Bran.

Parcela este construită pe cele patru laturi. Pe latura de NE se afla corpul de locuințe înșiruite S+P+1. Pe latura de SV se găsește corpul anexelor, în regim parter și P+1. Latura de NV a lotului este formată de zvingerul cetății. Accesul în curtea imobilului se face prin intermediul unui gang boltit cilindric. Corpul din spre stradă are, la parter, un spațiu comercial iar la etaj, un apartament cu acces din curtea interioară.

Etape de construcție

- După Erich Jekelius, casa ar fi fost construită în sec. XVI, fiind o casă tipică de patrician, cu subsol, parter și etaj și front închis la stradă. În 1659, corpul de la stradă al clădirii a fost dărâmat, fiind înlocuit cu un nou corp P+1. Din vechea clădire a corpului dinspre curte s-a menținut subsolul și parterul, supraetajat la începutul sec. XVIII. Pe fatada spre curte se păstrează cornișele ancadramentelor golurilor de ferestre, în stil renascentist. Jekelius menționează că, după 1920, au fost prelevate două ancadramente de uși și unul de fereastră cu trifor, în stilul goticului târziu transilvănean, pentru a fi transferate la castelul Bran.
- Incendiul din 1689 a provocat daune construcției, ceea ce a condus la o nouă reconstruire a corpului dinspre stradă. Bolta gângului, având inițial intersecții subliniate cu nervuri în tencuială, a fost consolidată cu o boltă de cărămidă.

- În sec. XIX spațiul de la parterul corpului dinspre stradă este transformat în spațiu comercial, cu mărirea golurilor dinspre stradă, introducerea unui planșeu din bolțisoare de cărămidă pe traverse metalice; intrarea se făcea direct din stradă; la sf. sec. XIX, se introduc vitrine adosate fațadei; fațada este modificată, introducându-se elemente de factură academistă.
- În sec. XX, vitrinele adosate parterului sunt înlocuite cu goluri simple de vitrina practicate în zidăria exterioară (releveu DSAPC Brașov 1986); prin proiect, s-au realizat trei arcade în semicerc și un portic în locul peretelui plin anterior.

Elemente de valoare

- Sistemul de boltire al subsolului corpului spre curte, cu bolți cilindrice din cărămidă;
- Fragmente de ancadrame sec. XVII, din piatră, la golurile ferestrelor parter curte;
- Un fragment din boltă cilindrică cu penetrații a gangului de acces;
- Decorația fațadei de factură academistă; poarta de acces în gang (tâmplărie de sec. XIX);
- Conformarea parterului (1987).

Piața Sfatului 30.

Imagini actuale, Piața Sfatului (adevarul.ro; I. Popescu-Criveanu)

Casa Sfatului a fost prezentată detaliat în [Cap. 3.3.2.](#)

9.3. Evoluția denumirilor piețelor și târgurilor

Piața Sfatului, atestată documentar la 1480, a purtat diferite denumiri: *Mart* (1480), *Forum*, *Forum circinium*, *circulus*, *area civitatis* (1520), *Ringh* (1573), *Platz* (1713), *Marktplatz* (1907). Denumită în 1912 *Piața Francisc Iosif*, a fost redenumită după Unire (1922, 1934) *Piața Libertății*, denumire pe care a păstrat-o până în perioada socialistă, când a devenit *Piața 23 August* (1974). După 1990, a primit numele de *Piața Sfatului*.

Strada Apollonia Hirscher, în 1874 *Fischmarkt* („Târgul Peștelui”), a purtat de la sfârșitul secolului XIX până la jumătatea secolului XX denumirea actuală: în 1887 *Hirscher Gasse*, în 1922 *Strada lui Hirscher* și în 1934 *Strada Hirscher*. În anii 1960 s-a numit o perioadă *Strada Roza Luxemburg*, iar în anii 1970-1990, *Strada Ciucașului*. După 1990, a primit numele de *Strada Apollonia Hirscher*.

Strada Johann Gott (Göth), în 1874 *Hinter der Fleische* („Din spatele măcelarilor”, intrare din *Fischmarkt* care răspundea, pe sub o arcadă¹⁰⁴, în piațeta de la intersecția Str. Diaconul Coresi și Grigoraș Dinicu), în 1887 *Fleischer Gasse* (trasată până în piațetă), în 1922 și 1934 *Strada Măcelarilor*, a fost redenumită după 1947 *Strada Ilia Ehreburg* și, după 1963, *Strada Cooperăției*. După 1990, a primit numele de *Strada Johann Gott (Göth)*.

Strada Diaconul Coresi, în 1874 și 1887 *Kühmarkt* („Târgul Boilor”), în 1922 *Strada Boilor*, a fost redenumită ante 1934, când se numea *Strada Titulescu* și după 1947, când a devenit *Strada Diaconul Coresi* (1974, 2006).

Strada Grigoraș Dinicu, în 1874 *Gabel Gasse* („Ulița Furcii”), în 1887 *Unteres Gabel-Gasschen*, în 1922 *Strada Costiței de Jos*, în 1934 *Strada Furculiței de Jos*, a fost redenumită după 1947, devenind *Strada Grigoraș Dinicu* (1974, 2006).

Strada Alecu Russo, în 1874 *Gabel Gasse* („Ulița Furcii”), în 1887 *Oberes Gabel-Gasschen*, în 1922 *Strada Costiței de Sus*, în 1934 *Strada Furculiței de Sus*, a fost redenumită după 1947, devenind *Strada Alecu Russo* (1974, 2006).

Strada Mureșenilor, în 1520 *Platea Petri*, *Platea Claustri*, în 1534 *Klostergasse*, în 1539 *Platea Closter*, în sec. XVIII *Strada Vămii*, în 1918 *Strada Principele Carol*, în 1930 *Strada Voievodul Mihai*, a fost redenumită în 1947 *Strada 7 Noiembrie*; devine *Strada Mureșenilor* (1980).

Strada George Barițiu, denumită *Rossmarkt* constant; în 1921, *Târgul Cailor*, în 1927, Str. G. Barițiu.

¹⁰⁴ Cf. Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 85, 2006.

9.4 Extrase documentare

9.4.1. Irina BĂLDESCU, *Transilvania medievală...*

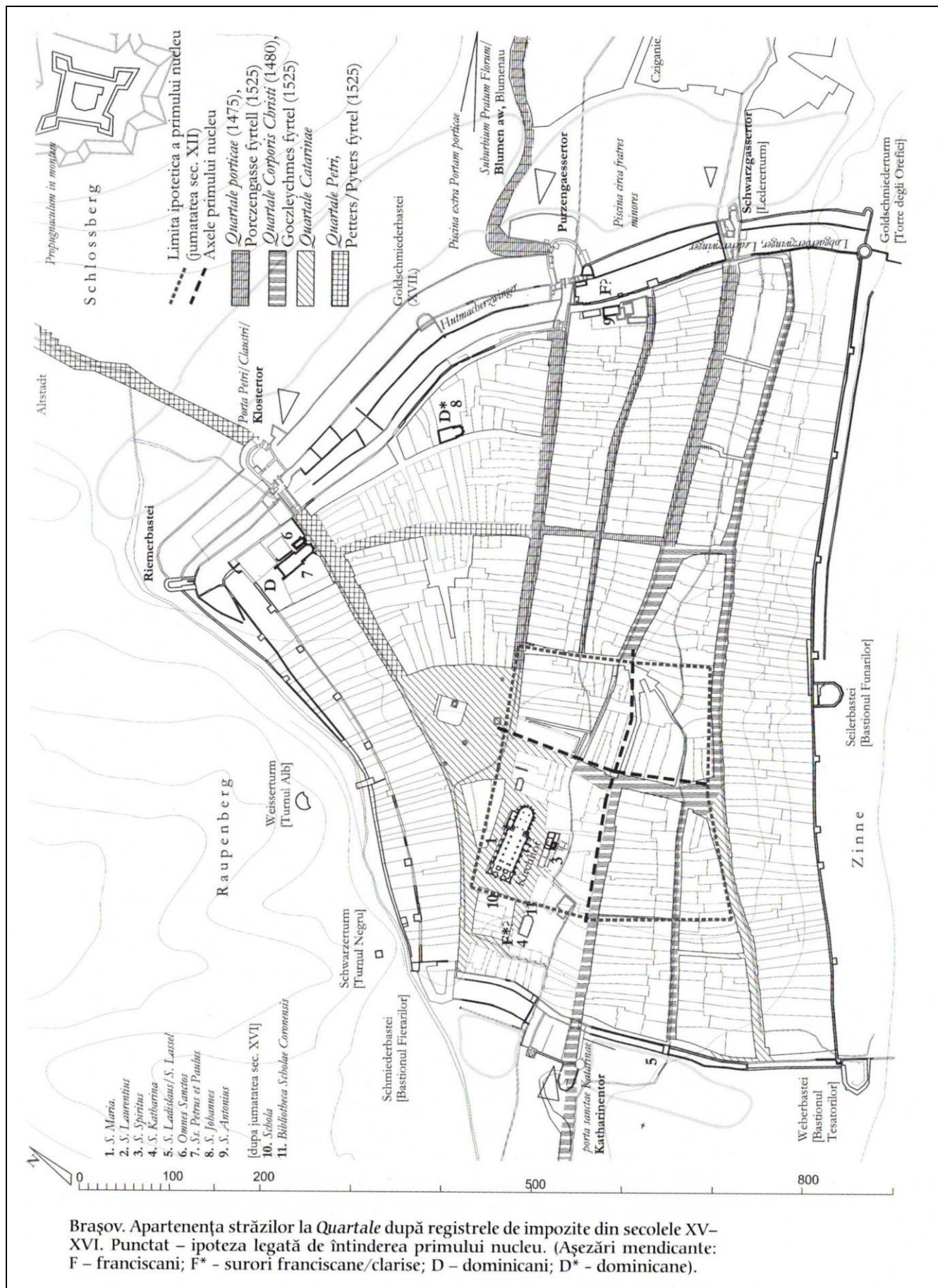

Brașov. Sistemul defensiv la nivel teritorial, cu indicarea elementelor de interes situate *extra-moenia*. Bază cartografică: planșa generală a relevului cadastral din 1887, AstBv.

Brașov. Apartenența străzilor la Quartale după registrele de impozite din secolele XV–XVI. Punctat – ipoteza legată de întinderea primului nucleu. (Așezări mendicante: F – franciscani; F* – surori franciscane/clarise; D – dominicani; D* – dominicane).

Ibid., p. 231.

Brașov. Ipoteză de reconstituire a topografiei zonei centrale către 1600. Pentru Pfarthaus și Rathaus, culoarea mai închisă marchează fazele mai vechi de construcție. În interiorul Schwarzkirche, cu culoare gri, reconstituirea fazei precedente.

Ibid., p. 256.

9.4.2. Amenajarea Pieței 23 August din Brașov

reabilitări de spații urbane

AMENAJAREA PIEȚEI 23 AUGUST DIN BRAȘOV

Încă din timpul execuției acestei lucrări, ce a atras concentrare de talente, de forțe constructive și de ardent entuziasm, de care s-a mai vorbit în paginile revistei, evidențiindu-se calitatea fizionomiei reîntinerite a PIEȚEI 23 AUGUST, ne-am propus o prezentare amănunțită a proiectului.

Reușim să o facem, în numărul de față, anticipând cuvântul autorizat al șefului de proiect, cu însemnările de suflet ale unui alt confrate, tot brașovean, ca și autorii lucrării respective, care, pe lângă faptul că a avut prilejul ca, într-o etapă de început, să creioneze unele idei și detalii pentru sistematizarea aceleiași piețe, fiind,

din acest punct de vedere, în cunoștință de cauză, este și un harnic și apreciat minutor de condei, cu multă dragoste pentru orașul ce i-a modelat tinerețea și dorul de frumos

A

VECHEA PIAȚĂ A SFATULUI

Inserarea, cu ploaie piezătoare și grăunțicioasă, din capătul lui noiembrie. Decădută, o stare de bucurie, în locul grebzi de a trece cu iuteală, deși nu mai venisem de mult la Brașov. Cum părăsesc acolo, în locul acesta al pieței vechi, nu mersesem decât privind spre înălțul mării, pentru a nu mai adăuga la sfichiuirea ploii și alte răutăți, răceala unui loc ce nu te aștepta, deodată, acolo ajungând, ceva din afară mă desface, trăgându-mi sinele înspre tot împrejurul. Lumina se împături în plinătate, aburind în roiri largi, deșertându-se uneori fără să știe și incendiind boabele picurilor ploii, rotunjindu-le și demolându-le frigul.

Și iată că, în locul carelor, a aburilor abia luminați de sub coviltire și de sub găitane, din umbra buzelor, din lămpășele ce ies la iveală, și dispar, și iarăși ies, după cum te-ai fi strecurat printre căruțele înghesuite, în locul acestei omeniri, ce ai fi întâlnit-o cu un veac în urmă, acum, te-ai oprit aici altceva. Atunci, în urmă, n-ai fi putut trece oricum printre oamenii aceia veniți la târg, mai de-a-proape ori mai de departe, te-ai fi molipsit cu optimismul lor, și-ai fi transmis ceva din căldura, din nerăbdarea lor de a se bucura deplin de sărbătoarea târgului brașovean. Și-ai fi dat din preaplînul lor și astfel te-ai fi primit.

Acum, n-ai mai simțit picurii reci și aspri, mușchiși. Căldura s-a adunat spre tine, nu de la niște ființe ce puteau să te aștepte, pentru că ele însele așteptau ceasul începerii bucurăseii să pătrori. Nu te-ai mai încurajat, acum, semeni de-ai tăi, arătându-ți frumusețea celor care durează și se căruiesc fără a conștientiza. Acum, vechia piață a Brașovului nu mai era un loc pustiu, apoi plin de autocare și alte rădășite motoare, apoi curățat de acestea, dar nelăptos în firea sa — parcă pustiu și urându-și acest pustiu. Acum, era plin de ceva. Era plin de ceva ce sta sub semnul faptului uman ce se sărută cu locul și face, fapt și loc, un totuna mai frumos și mai puternic. Era ceva cald acolo, ca de suflare omenească, deși seară și sfârșit de toamnă. Turnul Sfatului străjuia piața, acrotind înconjurat de cburii luminoși. Așteptai, ca de demult, bătaia clopotului și pe paznic făcându-și rondul de noapte, pe galeria de la nivelul turnului, și strigând: «Onorabili cetățeni, a băcut la noaptea. Stingeți focul și lumina!».

Era iar bine, ca pe vremea carelor în care au stat și străbunii mei, veniți la târg, din Codlea. Poate, nu tot atât de deplin, de profund viu. Dar era ceva readus la viață, era o înviere.

E rău, poate, să spun că visasem la această reînnoțire a locului în drepturile sale, încă de pe când lucrasem și eu, aici, în Brașov, la Primărie? Am gândit atunci la această trebuință, în câteva variante de schițe de proiect, toate având la bază plierea pavimentului într-o suită de terase ce pornesc și se topesc firesc în curgerea terenului. Ca și când acestea s-au format de-a lungul vremurilor, pe timpul când, acolo, se adunau oamenii la târg, de cu seară, parcă știind că în vremurile vor aduce alte obiceiuri și nu va mai fi târg și gândind să lase ceva din căldura călcăturii lor. Aceste variante de restaurare a pieței conțineau

și mobilierul urban desprins generic din conținutul arhitecturii locului (contraforții Bisericii Negre, ogivele și portalul, foisorul Casei Sfatului, galeria etc.). Cum Brașovul vechi stă între gotic și baroc, renașterea fiind aproape neîntâlnită, găsisem nimerit ca mobilierul pieței să aibă scabrietate, să fie grav, răsbindu-se din cele ale locului.

Și, acum, călcăm pe aceste terase, visate cândva, acum ele irizau lumina apei de ploaie de-a lungul muchiilor și adăugau locului acel murmur, acea frământare discretă, ca întinsul unei mâini de copil, ca o apropiere prietenească. Mi-am amintit atunci, acolo, încălzit de locul rădăcut, devenit iarăși viu, cu pavimentul limpede, în planuri succesiv orizontale, pregătind cuminte platforma vechiului Sfat, mi-am amintit de copilăria mea, când veneam în această piață, împreună cu părinții, «cu ocazii», cocoțați prin camioane, cum se nimerea. O traversam, știu bine, cu iuteală, izbit mereu de mirosul «înlesnirilor» publice de la parterul vechii Case a Sfatului, pe latura nordică. Erau anii în care restaurarea încă nu intrase și în problemele ce trebuiau rezolvate fără amănare. Mama și tata abia de puteau să cumpere cele trebuincioase, pentru care veniserăm acolo: era o grabă și o alarmă în lumea ce petrecea atunci piața. Dar era și o liniște a locului, ce aștepta răbdător, rădăduind, o liniște încă neostenită, fiindcă se trăgea dintr-una mare, cit o mare și vechi istorie.

Și, acum, de pe latura estică și nordică a pieței, adică de pe Șirul Florilor și Șirul Gutului, cum mergeam eu către fosta Ulișă a Poștii — cursa-ul de vază și azi al Brașovului —, strada Republicii, începuse să se restaureze încă de pe când lucram în

Brașov, ce pe aceste lecturi, dar și de pe celelalte, lumini ispititoare răzbecu prin mai multe vitrine «zidite în baltă», imbele restaurate și prăvălii, cum demult cerea locul.

Un aer de prospețime, de confort și, în același timp, de urmărire cuminte a istoriei.

Nu mi-am oprit ochii pe detalii, nu am despicat firul în patru, ci mi-am lăsat sinele, prin ceața ploii căzute în perdele cblice, luminată în franjuri, să guste dulceața unei tihne a frumosului intrat în legea firii, bucuria și căldura date de curățenia lucrului lămurit și întemeiat. Că era o cafetărie, prăvălii de ceasuri și discuri, salon de gustări, cafea, marochinărie, magazin de delicatose, nu am început a le compara, a le analiza și perfora și a le secătui, astfel, bucuria ce o simțeam. Le-am petrecut, nici cu grabă dar nici cu pisălogeală, tocmai atât cât să-mi admira în suflet miezul faptului, acela că aici s-a întâmplat o victorie a locului asupra timpului, o izbăvire a curățeniei asupra aceluia «lasă că merge și așa».

Chiar dacă, în jurul acestei vechi primării, nu se îngărmădese, ca în alte vechi orașe, prăvălii vestite, lipite de trupul acestei clădiri și chiar dacă, la parterul vechiului Sfat al Brașovului, în vechime, au fost și câteva «baltuțe» și acum nu mai sînt, cele restaurate pe laturile șirurilor pieței sînt semne pe lângă care nu poți trece. Căci, așa cum spunea și omul de cultură Eugeni Mercur, directorul Teatrului brașovean, «piața respiră de un aer autentic, adică piețelor din Cracovia, impunând printr-o atmosferă sustinută și aseptică

Acastă grijă pentru curățenia locului vine de foarte demult, căci pavajul a fost totdeauna, pe drept

cuvînt, mîndria brașovenilor» (și asta știu și eu bine, căci, lucrînd la proiectul de restaurare a străzii Republicii, am făcut o serioasă documentare, intrînd în mai toate curțile vechi, foste curți de meșteșugari, unde, nu rareori, am găsit cîte un pavaj de o calitate și o frumusețe demne de invidiat).

Vechea Piață a Sfatului avea caldarîm încă de la 1737, cînd 23 de lucrători așezau piatra adusă cu 630 de care. Mai tîrziu, în 1814, s-au construit și cele două fîntîni cu colivie mare de fier forjat,

dintre care una este refăcută cu gust și în noua piață de azi, restaurată.

Poate că regretăm și mai mult acum austeritatea peste poate a vechilor ziditori ai pieței, care, de demult, nu au simțit nevoia îmbogățirii ei cu pîlcuri de arbori sau măcar cu un mic număr de statui.

Sînt gata să părăsesc piața, să intru pe vechea Uliță a Porții. O mai privesc o dată, întorcîndu-mă.

Un loc vechi adus în dreptul său, în istorie,

prin izbînda înțelesului bunului cuvînt. Acum, acest loc reînviat, poate nu în mod exemplar sau poate da cu prisosință, adaugă sensului existenței noastre valență vii, întremîndu-ne pe cei slabi și chemîndu-ne la măsură pe cei prea orgolioși.

De astă dată, această victorie este, cu siguranță, prilej numai pentru sărbătorire.

Arh. BUCUR CRĂCIUN

COLECTIV DE PROIECTARE *

Arhitectură, sistematizare verticală, paviment:
arh. **KOCSIS BÉLA** (șef de proiect)

Mobilier urban, decorațiuni fîntîna arteziană:
arh. **OVIDIU MILEA**

Detalii fîntîna mică: arh. **DANA PAPACOSTEA**

Detalii paviment: c. arh. **TEODORA RAD**

Detalii mobilier urban: c. arh. **LIVIU ZAHARA**

RIA, c. arh. **MIRCEA MERA**, arh. **MONICA MACOVEI**

Detalii corpuri de iluminat: arhitecții **MIRCEA CORNICIUC, ILEANA FÎNTÎNĂ, NICOLETA PREDESCU**

Căi de comunicații: sing. **RADNÓTI ATTILA**, ing. **MARCELA PREDUȘCĂ**

Instalații: s. ing. **OCTAVIAN POPESCU**, inginerii **SERGIU POPOVICI, GEORGETA BÂNGĂLĂ**

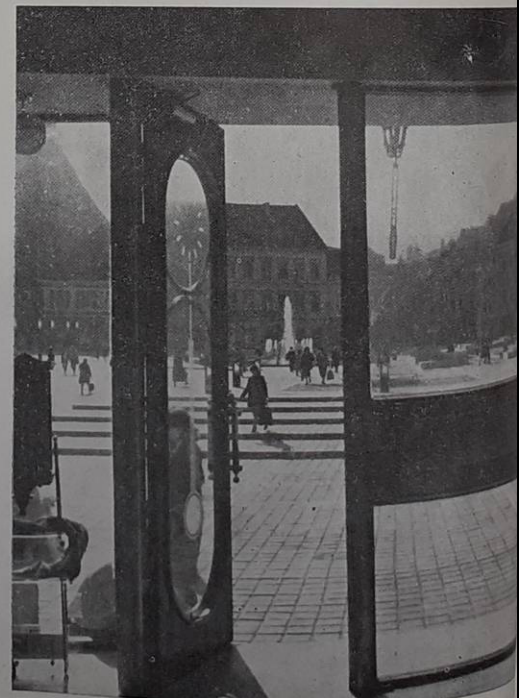
Rezistență: inginerii **GHEORGHE HORIA GOLOGAN, VICTOR BUTA**

Documentația economică: ec. **PETRACHE ANTOHE**

Coordonare a proiectării: dr. ing. **GHEORGHE NEAGU**

PROIECTANT GENERAL: INSTITUTUL PROIECT BRAȘOV

ANTREPRENOR GENERAL: GRUPUL ÎNTRINDERILOR DE GOSPODĂRIE COMUNALĂ ȘI LOCALITIVĂ — GIGCL — BRAȘOV

Durata de execuție a amenajărilor pieței: 6 luni

PIAȚA 23 AUGUST constituie punctul de atracție al centrului istoric al Municipiului Brașov, cadrul ei spațial și vecinătăților imediate, prin valoarea arhitectural-ambientală și istorică, prin semnificația arhitecturală, particularitatea stilistică, importanța culturală a clădirilor perimetrice și a fostei Case a Sfatului, azi Muzeul Istoric,

ca și prin animația permanentă creată de activitatea comercială și vizitarea turistică a acestui spațiu, prin spectacolul oferit de vecinătatea Bisericii Negre, a dealurilor înverzite și împădurite din împrejurimi etc.

Proiectul de amenajare are la bază Studiul de renovare urbană a centrului istoric al Municipiului

Brașov și urmărește reconsiderarea acestui spațiu pentru pietoni, printr-o echipare și amenajare corespunzătoare acestui scop și cât mai atractivă.

Piața are o formă trapezoidală și o suprafață de 12300 m², dimensiunile medii fiind de 128 m și de 106 m, iar fosta Casă a Sfatului fiind ampla-

* Publicarea completă a **colectivului de proiectare** a acestei lucrări, în numărul de față, aduce cu sine și corectarea erorilor, strecurate în **ARHITEC-**

TURA nr. 5/1988, pag. 10, la nr 4 al legendei, pentru care redacția își cere scuze. Autorii nu sînt, deci, decît arhitecții cuprinși în lista colectivului acum prezentat.

sată aproximativ în mijlocul ei, turnul constituind dominantă verticală a spațiului.

În decursul timpului, spațiul pieței a fost destinat unor importante activități din viața cultural-economică și socială a orașului. Ca urmare, însă, a folosirii neadecvate a platformei pieței — parcare și circulație auto, cu traversare în două direcții —, aceasta a început să-și piardă atât rolul polarizator, sufocat prin funcțiile «de serviciu» preluate în timp, fapt ce a dus și la degradarea fizică și morală a acestui cadru.

32 Tema de proiectare își propunea reducerea gradului de reprezentativitate, firească, a acestui spațiu, prin reconsiderarea criteriilor funcționale, estetice și de memorie a locului.

Amenajarea Pieței 23 August a impus, astfel, și modernizarea rețelelor edilitare, corespunzătoare rezolvare a scurgerii apelor pluviale, eliminarea depunerilor de aluviuni, refacerea nivelului de călcare inițial etc.

Prin sistematizarea verticală, s-au realizat trei platforme, cu funcțiuni distincte. Zona centrală a pieței constituie platforma Casei Sfatului. De-a lungul timpului, aluviunile au ridicat cu aproximativ 80 cm nivelul de călcare, în jurul clădirii monument istoric. Prin refacerea nivelului inițial, s-a urmărit reasțarea clădirii pe o platformă orizontală.

Identitatea materialelor utilizate la pavimente — piatră naturală, sub formă de calupuri — a urmărit efectul de prelungire a spațiului interior

(văzând același tip de pavimente) spre cel exterior, în mod gradat, realizat prin dimensiunea desenului, astfel: ● În interiorul Casei Sfatului, pavajul inițial din calupuri de granit negru cioplit în dimensiunile 5x5x5 cm, formă de carouri de 50x50 cm, încadrate de calupuri albe de calcar cristalin ● La platforma exterioară a Casei Sfatului, pavaj din calupuri de ardezi gri reșcat, cioplit în dimensiunile 9x9x9 cm, în desen alcătuind cercuri de 1,00x1,00 m, încadrate de plăcuțe din marmură albă ● Pentru platforma pietonală, pavaj din calupuri de bazalt fasonate cu dimensiunile 18x18x9 cm, alcătuind carouri de 2,00x2,00 m, încadrate de plăcuțe de marmură ● La platforma de contur a pieței, calupuri din beton în dimensiunile 20x20x10 cm.

După precizarea principalilor funcțiuni ale pieței — circulație, contact social, recreare, odihnă, contemplarea cadrului arhitectural și natural înconjurător —, s-a urmărit realizarea unor puncte de interes, care să orienteze pietonul, pe de o parte, eliminând senzația de spațiu pustiu, traversat accidental de oameni grăbiți spre «alte» zone de interes ale orașului.

Astfel, la intersecția principalelor axe de circulație pietonală, s-a creat o fîntină arzeziară, de formă circulară, prevăzută cu gradene pe contur, proiectată în așa fel încât să nu constituie o dominantă verticală majoră a spațiului (o jerbă hidrolică care să «concuzeze» cu turnul Sfatului), ci doar o marcarea a intersecției principalelor fluxuri, un obstacol care să oblige pietonul să nu treacă nepăsător.

Marcarea axelor pietonale creează trasee, subiective, ce conduc vizitatorul spre punctele de interes ale pieței, oferindu-i o suită de perspective și de unghiuri interesante de privire. Axul Biserica Neagră-Casa Sfatului este, de asemenea, o marcarea a dialogului celor două importante monumente de arhitectură, ce conferă specificul siluetei urbane brașovene, de neconfundat.

În axul gangului Pieței George Enescu, s-a prevăzut o fîntină decorativă de dimensiuni mici, avînd în plan formă octogonală, asemănătoare celei existente în trecutul pieței.

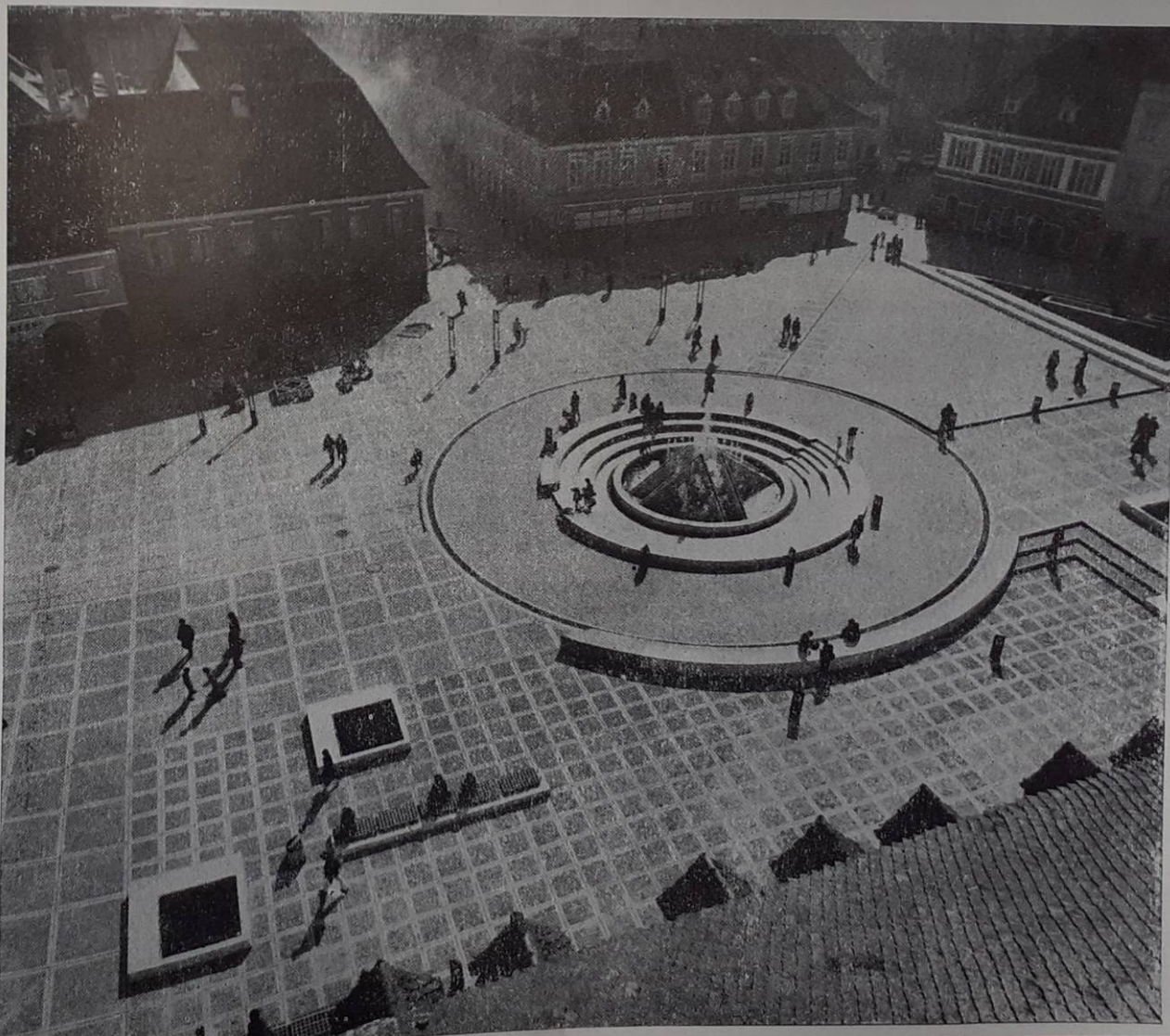
Pușchetele de trepte delimitează platformele și conferă dinamism spațiului, la care contribuie și elementele de mobilare urbană ale pieței — băncile, jardinierele fixe și cele mobile, lămpile decorative (de tip lampadar pe tijă înaltă, cele de tip «pitic» și cele pe consolă încadrate în paramentul fațadelor) etc.

Noua fizionomie a ansamblului Pieței 23 August din Brașov este întregită și de revitalizarea clădirilor din perimetrul istoric al acesteia, la care au lucrat cîte colective de arhitecți din Institutul

Proiect Brașov și care își vor găsi, credem, spațiul necesar unei utile prezentări în paginile revistei.

Arh. KOC SIS BÉLA

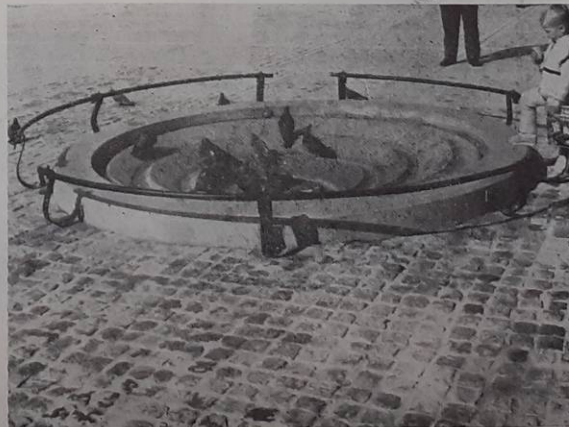
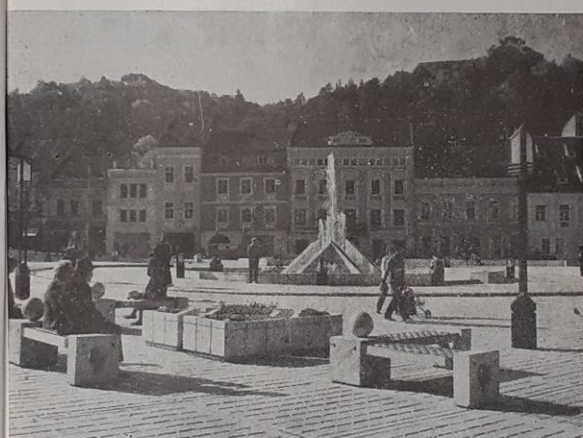

fotografii de GHEORGHE DUMITRU

34

Sala de clasă
 Copiii din viață întregi curg în parcuri de joacă și vechile lor accese din Piața Sfatului. Pentru ei, sub coroana tencuiată din vârstă, copiii și părinții se află o mică sală de clasă în aer liber, decupată în rol pe forma unui cerc răsucit din clădirea copacului. Înagăoșă, planșetului deșeurilor, amplificați de protecția naturală, copiii imaginează originea a curții și exercită o formă de interacțiune socială. În contrast cu peretele alb, copiii stau pe planșă și scrijelesc pe suprafața lui. Ploaia le șterge desenele.

Figura / trotuar
 - pată de culoare pe un pat de umbră, cu adăos de var:
 - planșă compozită cu grăniță vizibilă
 - peretele din piatră de la baza trotuarului se păstrează, fiind unul din principalele elemente vechi rămase în curtea bisericii.

DZ7733

Detaliu imaginare copii

Detaliu accesi în clădirea siluonelor curții

Detaliu accesi în biserica

Detaliu rigol și peraj
 - șim - peraj 5-15mm
 - Ram - peraj 5-15mm
 - compactat pe un pat de planșă cu adăos de var și nisip (în raport 3:1:1)
 - planșă antirău.

Bană

Coș de gună

Fântână
 O prezență formală în decupajele pietrelor cenzurilor medievale, "fântâna" era un obiect care puncta curtea și curțile Brașovului. Cădati cu salini care includea curtea spre strada Paul Richter și de vârstă coboară mai vestice, se așază mai puține din piatră, având un aspect complet greșit din punct de vedere al arhitecturii. Imposibilitățile și materialitatea și se transformă în greșeli și ferme pe suprafața blocurilor moderne de piatră, pe care se modelă în timp. Curtea de Sfatului este încă rădăcină și actual în curtea bisericii sub forma a două blocuri de piatră, în care se așază curtea și alți pași de la jeta până de la baza parterului și apoi se scrijelește pe un din timp înclinați, a căror formă o transformă în curtea.

Acces, porți și covorașe
 Biserica Neagă are 8 accese - 6 porți de-a lungul fațadei sale și 2 ieșiri asupra la baza turnurilor de pe latura sudică. În fața "Hochzeitsturm" Poarta Clădirei, există un dăruie blocuri de piatră, scoțându-se unii coroi de intrare. Profundul interior al accesului și se coboară în frumosa (și strania) colecție de covorașe narcești a bisericii, făcând din cele 6 porți puncte de intrare în curtea și curtea din piatră. Accesul în porțile, cu o altă lărgime în lărgime, sunt ardele punctate pe suprafața porților. Deoarece porțile și clădirea din fața ei, este o serie de ieșiri din lărgime de piatră, cu un timp, acesta se va extinde și în lărgime porților va redenumi legând.
 Accesul în clădirea de pe latura sudică a curții se face din accesul piatră cu al "bombarde" bisericii. Cădati lui spun prezența în piatră porților.

Iluminatul public
 În contrast cu intensitatea nevoii de iluminare din Piața Sfatului, Curtea bisericii va fi iluminată la un nivel mai redus, pentru a menține atmosfera sa și pentru a păstra liniștea și calmul. Sistemul de iluminat public va fi instalat în fața bisericii, montat pe lărgime de curtea și completat de un sistem de iluminare difuză, asigurat de corpuri luminoase în amandouă părți. Aceste lărgime din sticlă, grăun și sticlă, din piatră, iluminată în interiorul celor trei din piatră sudică și perimetrul bisericii. Partea superioară a bisericii este iluminată printr-un sistem de iluminare arhitecturală, cu corpuri montate pe perimetrul bisericii. Iluminatul accentuează ritmul contrastelor, pentru a evita o iluminare plană, constantă a fațadelor bisericii.

Vegetația
 Cel mai puțin de pe latura sudică a curții stăruiește în moduri voluntarizate bisericii, așa cum se perche ascunde din spațiul larg al curții. Spațiul din jurul și în jurul de sub coroana toale, creșterea prilejului unor locuri de repaus și contemplare. Intrarea în curtea este iluminată cu intensitate redusă pe timpul nopții.

Tăvăla de pe latura nordică
 Complexele formale contrastă. Săntăta lor pare afectată și propunem înlocuirea lor în 2 etape (cu un nivel evolutiv biologic). Propunem completarea structurii de vegetație cu 3 specii (sau care vor fi plantați în locurile indicate pe plan, menținând la completarea sau a echilibrare potestăția asupra voluntarizată spațiului public.

Corp de iluminat

Secvență de iluminat

Propunere iluminare biserica

Soluția de iluminat nocturn

Definiția frontului verde al curții

Definiția frontului estic al curții

3/3

